

EMIL GÂRLEANU

INTR'Ō
NOAPTE DE MAI

NUVELE ȘI SCHIȚE

EDIȚIA II

«UNIVERSALA» ALCALAY & Co. :: BUCUREȘTI

1925

v. A. 14.421

Em. Gârleanu

Intr'o Noapte de Mai

42482

Nuvele și Schițe

Ediția II

EDITURA
LIBRĂRIEI «UNIVERSALA» ALCALAY & Co.
BUCUREȘTI. — CALEA VICTORIEI, 27. — BUCUREȘTI

1925

Biblioteca Centrală Universitară
București
40513

1956

B.C.U. Bucuresti

C42482

RC 331 09

INTR'O NOAPTE DE MAI

Lui A. Salmay

Locotenentul Petru Bogdan porunci să'i puie șeaua pe cal, apoi își încinse sabia, și se duse în fața oglinzii să-și potrivească părul. La lumina lămpii se desluși bine sprinzenile negre, mustața răsucită, ochii căpriei, înnecați, ca și obrazul, într'o ceață par'că. Ofițerul rămase mulțumit de el, își puse chipiul, apoi scoase din buzunarul tunicii scrisoarea, și se duse să o citească, vrând să se încredințeze încă odată dacă nu se înșelase. Cele câteva rânduri spuneau lămurit lucrul pe care-l păstrase și dânsul atât de bine în minte:

„Te aștept la noapte, pela 11 ceasuri. Vino negreșit, — intră prin spatele parcului, pe porțița pe unde te-am petrecut deunăzi“.

Sfârșind de citit, Bogdan șopti tare numele acelei ce iscălise numai cu'n E: *Elena!* Apo
eși în curte să aștepte.

După câteva clipe încăleacă și dădù pinteni. Ii trebuiau două ore de drum, la pas, ca să ajungă în Sireni. Plecase tocmai bine. Când trecù bariera, lăsă dârlogii slobozi, se așeză bine în șea, în vreme ce calul intră printre lanurile de rapiță. Ofițerul aprinse o țigară; deocamdată gândul îi rătăci fără de nici un interes, fără de nici o legătură cu cele ce-i stăteau pe suflet. Privi împrejur, până în zare. La stânga se așterneà brâul lat al Siretului cu malurile presărate de lunci; în dreapta ondulă câmpul până'n poalele munților cari nu se deslușeau, dar ale cărora vârfuri Bogdan le urmăreà cu închipuirea, întocmai cum le-ar fi văzut tivite pe seninul adânc al cerului. Cu cât înaintă vuietul orașului se stingeà tot mai mult; în cele din urmă îl înconjură tăcerea, netulburată de nimic, a câmpiilor ce se odihnesc sub vâlul întunerecului. Luna nu răsărise, dar de sus, din înălțimi străvezii, se scoborà lumina tremurătoare a nopților de Mai, lumina care deschide cerurile, și florile și inimile. Stelele clipeau tainic, împrăștiate, singuratice, fără să-și trimită una alteia razele, păstrându-le să le scoboare toate pe pământ. Bogdan, cu firea lui poetică, se 'nfioră ușor, își lăsă gândurile să-i fugă înainte, odată cu privirea. Se duceà spre întâia lui dragoste adevărată, și poate tot întâia oară călătoreà supt vraja unei atât de fermecătoare nopți. Fiecare coti-

tură, fiecare priveliște i se închegă în minte, nouă, neașteptată. Liniștea ce pareă că se scoboară odată cu razele de sus, îi străbătea sufletul. Alintă ușor coama calului, își pipăi la piept scrisoarea care foșni încet. Departe, se înălță deasupra pământului o umbră, ca o stâncă. Bogdan cunoștea bine locurile: eră pădurea Balaurului, prin care aveă să treacă. Trase adânc în prept aerul proaspăt, îmbălsămat de mireasma florilor ce nu se vedeau. Deodată, din dreapta, se revărsă o undă aurie. Și crestele munților răsăriră ca prin farmec. Luna se înălță încet, rotundă, mare, învăpăiată ca în preajma unui foc grozav. Și 'ntreg cuprinsul dintre pământ și cer se lărgi, — pământul scufundându-se, bolta înălțându-se, — ca să încapă mai multă lumină. Câmpul, vâlcelele, râul, pădurea, toate prinseră ființă supt razele blânde, veșnic aceleași, razele ce se așterneau tot atât de curate ca'n cea dintâi noapte a primăverii pământești. Deoparte a drumului, într'un tăpșan, licăriră, ca niște scânteii, focuri răslețe. Sunete de cobză răsunară. Eră o șatră de țigani. Corturile albiră îndată ca niște grămezi de zăpadă, și câțivă dănciuci goi, aduși de tropotul calului, se luară după ofițer, făcând tumbe. În vreme ce, scârțâind din dibelele sparte, cereau un gologan. Strigătele lor ascuțite tulburau liniștea. Călărețul trase varga din cizmă și-i amenință; dancii mai mulți

din ce în ce, se îndărătniceau să ceară care mai de care. Ofițerul scoase din coburi revolverul, dădù drumul unui foc în aer. Depărțările clocotiră, un fum ușor se împrăștie împrejur, iar când se limpezi, șoseaua eră curățită; țigani se făcuseră nevăzuți. Bogdan privi în urmă, ca prin minune luminile din câmp se stinseseră și ele. Pacea se așeză, tihnită, din nou.

Calul intră în pădure. Incetul cu încetul se afundă pe drumul îngust, adânc, săpat între cele două maluri deasupra cărora deșișele încremeniseră. Peste puțin cerul se șterse, întunericul prinse stăpânire. Un miros umed de pământ stătut, de frunze putrezite se împrăștie amețitor. Copacii bătrâni, cu trunchiurile negre ca de cărbune, crescuseră în voie, drept în sus, apoi se aplecaseră, își încheștaseră ramurile; pe dedesupt drumul trecea ca supt o boltă. Unde și unde scăpătă câte o rază din înălțime, auriă, ca o candelă, doi-trei copaci. Departe, încolo, o fărâmiță de lumină arătă celalt capăt al pădurii străbătută de drumeagul acesta deschis, ca de o ghiulea.

Pe Bogdan îl înfioră par'că singurătatea; fără voia lui rămase cu ochii țintă la sâmburile de lumină din margine, de unde nu mai aveă mult până la Sireni. Gândurile i se pironiră de astă dată la ea, la Elena Cornea,, femeea pentru care simțea că trăește,

că trebuie să trăească. Nepăsarea lui de până acuma: alergările nebune, duelurile pe care le-avusese, înfruntarea primejdiilor, toate erau astăzi străine de dânsul. Incepuse să cum-pănească lucrurile, să gândească mult, mai dinnainte, ce putea urma din cutare sau cutare împrejurare; se simțea fricos; și singur nu înțelegea cum în locul sufletului de altădată cineva par'că îi pusese pe acestă-alt, — suflet de copil nedepins cu viața. Și un gând îi eră stăpân pe minte: Trebuie să trăiască pentru dânsa:

... O cunoscuse într'o seară, la un bal, acum un an. Aflase repede ce vroia să știe. Elena Cornea eră o femeie ca de vreo treizeci de ani, — deși nu-i puteai da mai mult de douăzeci și doi; eră văduvă, de curând; bărbatu-său, magistrat, se împușcase din pricina unei boli de nervi, se zicea. Avea avere, și trăia singură, la Sireni, moșia ei...

O privise mult în seara aceia: era potrivit de înaltă, aveă fața rotundă, ochii mari negri, o aluniță pe tâmplă îi ridică par'că vârful sprincenei drepte, și-un păr atât de bogat, de greu, că înclinarea pe spate a capului poate că nu venea din mândrie ci tocmai din această pricină. Nu o văzuse zâmbind decât în clipa în care un camarad îl prezentase ei. Inconjurase odată salonul cu dânsa, legănați de melodia unui vals, și o auzi șoptindu-i:

— Sunteți nou venit?

— Da, doamnă, de câteva zile!

Atâta smulsese din gura ei. Nu o mai întâlni decât târziu, peste vre-o două luni, la o petrecere dată de către prefect. De data aceasta vorbiseră mai mult împreună,—atunci l'a și poftit să se ducă s'o vadă, la țară. In cea dintâi Duminică se trezise pe drum spre Sireni...

Un pocnet scurt, înfioră calul și-l opri în loc. Ofițerul prinse repede dârlogii și asculta. Cineva tăia un copac, pe ascuns, în pădure. Se auzia bine scârțâitul trunchiului desprins din partea rămasă nepătrunsă de ferăstrău. Un foșnet de crengi; apoi totul intră în tăcere. Călărețul strânse pulpele, și lăsă iar dârlogii. Privi înainte, luminiția din capăt se mărise. Se apropia. Peste câteva clipe căzù iar pe gânduri:

...De atunci se duse aproape în toate Duminicile la Sireni. Elena, femeie deșteaptă, citise mult; și dacă poate nu pătrunsese adânc cele ce citise, le păstrase totuși bine în minte, așa că ce pierdeă prin una, câștiga prin această din urmă însușire. Dar oricât se încercase dânsul, în convorbirile lor nu străbătuse, nici odată, ceva din viața ei. Cu o ușurință uimitoare înconjură trecutul, cum un călător, care știe calea bine, se ferește de locul ce i-ar putea aduce vreo neplăcere. Odată ea îi dase să 'nțeleagă: „Trecutul,

domnule Bogdan, e ca un mormânt: poți să te rogi pe el, dar să-l scormonești, nu. Într'o seară la club, un camarad răuvoitor, îi mărturisise, într'adins poate, cele ce auzise el despre Elena Cornea: bărbatul ei se sinucisese pentru că o prinsese cu un bătrân, cel mai bun prieten al casei. Bogdan nu vroise să creadă nimic, și plecă de lângă ofițer aproape fără să-i mai spuie un cuvânt. Se duse acasă, tulburat, mâhnit de moarte. Și'n seara aceea înțelese că o iubea la nebunie. Toată noaptea rămăsese cu gândul încordat la ea; potrivî întâmplările, îi cântări cuvintele, privirile. Nu, nu putea fi așa cum auzise. Și'n ziuă, un gând stăpâneă pe toate celelalte: „La urma urmei putea să se se fi întâmplat orice: el o iubea. O iubea cu toată patima, cu toată puterea vieții lui“...

Deodată se lumineă; pădurea rămase în urmă. Eșiră iar în câmp. Valea se deschideă largă, tăcută. O adiere caldă care nu mișcă nici frunzele, nici iarba, care sugă numai miresmele și sucii florilor, ca o albină, să le împrăștie în aer, îi alintă fața. Bogdan își trecu mâna pe frunte, mulțumit că înseninarea aceasta sosise tocmai în clipa când alungase și umbra gândurilor rele. Calul călcă ușor, cu gâtul întins, legănându-l.

...Într'o seară întârziase la Sireni. Se apropiă miezul nopții; pe jos, alături de

Elena, scoborau încet aleia. Eră o noapte de toamnă, când frunzele căzute foșnesc supt picioare, când cerul ia, noaptea, sticliri de oțele, iar inimile se înmoaie. Niciodată par'că nu simțise o mâhnire mai mare ca la despărțirea aceia. Intoarse capul și se uită la Elena. Dânsa mergea cu privirile pierdute înainte, ca adormită. Deodată el îi prinse mâna. Ea se împotrivise, dar nici nu tresărise; degetele îi rămăseseră într'ale lui, moi, reci, ca și inelile ale căror pietre prețioase le simțea. La poartă se opriră, el îi sărută mâna de câteva ori. Femeea stă nemșcată ca și când din sufletul ei se scuturase simțămintele de dragoste, ca frunzele copacului de trunchiul căruia se răzimase. S'au despărțit fără nici un cuvânt, fără o șoptă. Când veni Duminica următoare, Elena plecase în străinătate. Se'ntoarse sdrobot, bănuindu-și că purtarea lui adusese starea aceasta de lucruri. Primî o singură carte poștală, din Italia, cu „salutări“... Elena se înapoiă târziu, după cinci luni de despărțire. În April. Promise două cuvinte: „Am sosit.“ Și dânsul alergă. În seara aceia îi mărturisî totul: dragostea lui, durerea, des-nădejdea ce încercase. Ea îl privi, apoi răspunse liniștit:

— Nu se poate.

El se înfioră, eră gata să-i cadă și 'n

genunchi, s'o roage, când ea cu acelaș glas neturburat adăogă :

— Sunt a altuia.

— Il iubești ?

Dânsa stete puțin pe gânduri :

— Nu.

— Atunci ?

Femeea se plecă spre el, și-i șopti, aproape, în față :

— Mă iubește el... Mi-e milă !

Dânsul căzù pe canapea, ca rănit :

— De mine nu ți-e milă ?

Elena îi netezì părul pe frunte, apoi își trase mâna repede, și își îngropă fața în palme. Bogdan plângea. Intr'un târziu se ridică, și-i zise hotărâtă :

— Ascultă, fiindcă mi-ai mărturisit dragostea ce ai pentru mine, nu pot decât sau să o primesc, sau... să nu te mai văd. Dacă îți scriu să vii... înseamnă că am primit să fiu a dumitale.

Trecuse o lună. Azi dimineață primise scrisoarea...

Acum erà aproape de Sireni. Străveziu, ca supt promoroacă, parcul se deslușeà pe zare. În mijloc, ca o apă, acoperământul casei sticleà. Bogdan înfipse tare pintenii în coastele calului, și, ca luat de vânt, nerăbdător, pornì în goană.

Ajuns în cărarea care suià la poarta de

din dosul parcului, se oprî, descălecă, și luă calul de frâu. Sui încet, cu teamă par'că; sus se oprî iar, apoi împinse poarta și intră înăuntru. La câțiva pași înainte răsări cineva; Elena îl așteptase Bogdan grăbi, îi luă mîna și, unul lângă altul, se 'ndreptară spre casă. Străbătură o alee de vișini înfloriți; copacii par'că își ninseseră floarea pe rochia albă a femeii. Razele lunii se scoborau singuratice pe pajiștile întinse printre bolțile de verdeață; de undevă se revărsă, amețitoare, mireasma liliacului înflorit. El strânse mîna Elenei, dânsa îl sfătui șoptind :

— Încă nu !

Ajunși lângă casă, ofițerul scoase căpăstrul calului deprins să aștepte, liniștit. Apoi urcară scările Trecură prin sala întunecoasă, luminată numai într'un colț, de-o candelă, și intrară în salonul mare, atât de cunoscut lui. Pe ferestrele larg deschise, cerul își revărsă lumina, răsfîngînd-o în oglinzile înalte, ale căror cadre, pierzându-se în umbră, lăsau cristalele să se vadă ca niște fășii de ape. Dânsa îl luă de braț și-l duse după un paravan înalt, din dreptul ferestrei ce da în parc. Bogdan se așeză pe canapea, apoi vroi să îmbie pe Elena lângă el; dânsa îi zise iarăș :

— Încă nu !

Și rămase în picioare, privind afară,

așteptând par'că. Bogdan simți că erà ceva, înțelese că trebuia să asculte.

O ramură de liliac își înalță crengile până mai sus de fereastră ; el se duse, rupse două ciorchine de flori, și i le dădù. Elena își înfundă fața în ele, mirosi adânc, apoi și le prinse în piept. Și-l rugă din nou :

— Stai și așteaptă.

Se așezară unul lângă altul. De jos, din parc, se auzea cum paște calul, cum fâșie iarba înaltă sub picioarele lui. Un bondar trecù de câteva ori prin dreptul pervazului ferestrei. Și far' de veste, ca două șuerături moi, calde răsunara chemările unei privighetori.

Elena privea mereu afară, așteptând ; ofițerul își simțea inima strânsă, ca de-o presimțire ca în preajma unei întâmplări de care uu putea să-și deie seama. Deodată, departe, pe drumul petrit se auzi roțile unei trăsuri. Elena se ridică repede, apoi, cu glasul schimbat, tremurat puțin, îi spuse :

— Să stai aici. Și să-mi făgăduiești, pe cuvântul dumitale, că ori ce-ar fi, ori ce vei auzi petrecându-se în odaie, vei rămâne pe canapea, fără să cauți să vezi ceva. Făgăduiește-mi.

Bogdan îi întinse mâna, și, mișcat la rândul lui, răspuse :

— Îți făgăduesc, pe cuvântul meu !

Elena plecă.

El rămase uimit, îndurerat, ca în aș-

teptarea unei nefericiri. Pentruce îi luase cuvântul să steie ascuns, aici, după paravanul acesta? Și ce putea să se întâmple, în odaia în care el venise să găsească dragostea așteptată de atâta vreme? Și de abia acum își dădea seamă că tulburarea Elenei era legată de vuetul trăsorei care în adevăr se apropiă. Ascultă. Peste puțină vreme sgomotul roților nu se mai auzi, trăsura se oprise la poarta parcului, pe unde venise și el. Vroi să se ridice, să se uite pe fereastră, dar își aminti că făgăduise să nu se miște din locul lui. I se părură că aude afară un glas, apoi, după câteva clipe, pași în sală. Intr'adevăr, ușa salonului se deschise încet. Cineva intra mai întâi, apoi, îndată cunoscând foșnetul rochiei de mătăasă a Elenei. Pe urmă vorba ei răsună, străină, ascuțită ca a unei alte femei.

— Șezi colea . . .

Și 'ntr'un târziu:

— Ai citit bine ce ți-am scris?

Un glas de bărbat, un glas slab, speriat, înecat de lacrimi răspunse:

— Da.

— Mi-ai adus toate scrisorile?

— Da.

Tăcură câteva clipe. Lui Bogdan i se părură că aude un geamăt înăbușit, ca al unui om ce se îneacă. Deodată tresări. Un hohot de plâns sfâșietor izbucni, un plâns desnădăj-

duit, și un vuet sec, al genunchilor trântiți de dușumea, îi lovi auzul; apoi cuvinte bolborosite, încâlcite, cuvinte pe care buzele le rupe însângerate din suflet:

— Eleno! . . . Eleno! . . . De ce? . . . ce am greșit . . . Știi că fără tine nu pot trăi . . . De ce . . . de ce mă gonești?

Glasul femeii răspunse iar, ascuțit, dar din ce în ce mai stăpân pe sine:

— Nu mai pot dragul meu. Ți-am spus-o de mult că o să vie și ceasul acesta. Trebuie să-l aștepti. Să știi să-l primești.

— Nu, nu pot . . . m'am încercat! . . . Am făcut totul să te uit. Mă omori, mă omori! . . .

Femeea vorbi repede, cuvintele îi zburau grăbite de pe buze, ca și cum stătuse de multă vreme acolo, închise, nerăbdătoare să scape din lațul ce le ținea:

— Nici eu nu pot. Înțelege-mă. Sunt tânără, am nevoie de viață, vreau să trăiesc, vreau să trăiesc! Ți-am răbdat dragostea ani după ani, eu o copilă, dumneata bătrân de pe atuncea. Intâi ți-am răbdat-o pentru că erai mai bun decât celălalt care mă chinuia, mă biciuia cu vorba, cu fapta, chiar cu biciul pe care i l'ai smuls dumneata odată din mână. Mi-ai părut mai blând, și te-am răsplătit de tot ce făcuseși pentru mine; apoi am fost a dumitale din nepăsare, fiindcă nu iubisem la dreptul pe nimeni încă, cum nu te iubeam nici pe dumneata. Astăzi, întâiași dată în

viața mea, iubesc, iubesc, și între noi trebuie să se sfârșească totul . . .

Bogdan își pierdù răsufllarea, își îngropă unghiile în stofa canapelei; gemetele bătrânului îi străbăteau în inimă ca niște ace. Își puse toate puterile, să gândească aiurea, se'ncordă să n'asculte, -o clipă sbuți, și-atunci, deodată, auzi cum se revarsă de-afară trilurile privighetoarei. Supt lumina fermecătoare a lunei, notele paserei picurau când rar, înăbușite ca furate din strune de chitară, când rotunde, curate, și repezi ca o cădere de mărgăritare; tăcea și iar începea, luând firul cântecului de jos, ca o șoaptă, ridicând din ce în ce, ca pe o scară, spre stele, notele ușoare, ce păreau că umple bolta albastră, că învăluie cu armonia lor lumile cerești ce sclipeau de sus, liniștite, ascultând par'că. Și 'n clipa aceea suspinele bătrânului nefericit se stinseră, mireasma liliacului păli, peste toate, peste întreaga fire, părea că domnește farmecul cântăreței ascunse supt creanga înflorită a vreunui vișin. Privighetoarea tăcu; și sufletul lui, scaldat în melodia paserei ce binecuvintează dragostea, se strânse.

Acum, pe lângă milă, simțeà și ură împotriva bătrânului pe care i se părea că-l vede în trecut, alături de Elena, supt adăpostul crengilor plecate. Dar plânsul înăbușit, rugăciunile ostenite ale omului cu inima sfâșiată de lângă el, se auzi din nou :

— Eleno, lasă-mă să te văd măcar ... să vin uneori... să te zăresc numai.

— Peste puțină...

— Aibi milă... să vin numai câte odată, până'n prag.

— Peste puțină, ți-am spus.

— Alege o zi pe an, în care să-ți pot vorbi...

— Adio!... te rog pleacă.

Bătrânul înăbuși un suspin, se sculă în picioare. Bogdan îl auzi pășind spre ușă, apoi oprindu-se și 'ntrebând, cu o tremurare a glasului ce semănă unui blestem :

— Și... pe cine iubești ?

— N'am de ce-ți ascunde.

— Pe cine ?

Elena spuse rar vorbele ce căzură deodată, neașteptate :

— Pe locotenentul Bogdan.

Bogdan tresări. Un val de sânge îi năvăli la inimă. Inchise ochii, amețit. Par'că nu înțelegea ce se petrece ; i se părea că visează.

Când se desmetici, Elena stă lângă dânsul. De-afară se auzi îndepărtându-se zgomotul roatelor trăsuri. Atunci îi veni din nou în minte toată întâmplarea. O durere grozavă îi muncă sufletul. Fără să vrea se gândi la bătrânul necunoscut care în noaptea aceasta primise otrava ce avea să-l scoboare în mormânt. Apoi îi veni în minte povestirea de demult, a camaradului care-i făcuse cu-

42482

noscut viața femeii de lângă dansul . . . Deodată își dete seama că ea îi prinsese mâna, că degetele ei calde strângeau pe ale lui. Și de afară, din parc, din bogăția copacilor în floare, chemările de dragoste ale privighetoarei răsunară din nou limpezi, curate; — fiecare notă părea că 'nseamnă pe cer o stea mai mult. Bogdan se întoarse repede, își apropiè fața de acea a Elenei, îi simți răsuflarea caldă, și, ca scos din minți, o cuprinse 'n brațe . . .

Intr'un târziu, eșiră, încetișor, din casă. Se luminea de ziuă. In cernerea zorilor, florile vișinilor păreau mai puțin albe. Privighetoriile tăceau, în această singură clipă de îngânare a întunerecului cu lumina când pot și ele ațipi în nopțile de Mai. Ținându-și iubita de braț, străbătură unul lângă altul, aleia întunecoasă. Zărindu-i, calul se luă domol, ascultător, după ei. La poartă se opriră. Ofițerul cuprinse pe Elena în brațe, și, sărutându-i părul, o strânse cu atâta putere, că simți mirosul umed al liliacului strivit la pieptul ei.

Apoi încălecă, și porni ca o furtună, doritor să vie ziuă și să treacă, să sosească noaptea mai curând.

O LICITAȚIE

Conul Tache Volbureanu se abate rar pe la oraș. Și când vine numai de dragul plimbării în trăsură și de dragul colțului cafelei vine. De zece ani de când se așează pe acelaș scaun, la aceeaș masă, s'au deprins toți cu *tabietele* dumisale: ceașca de cafea să-i fie plină ochi; cutia cu chibrituri să-i fie ne'ncepută, și scrumelnița curată. Conul Tache fumează țigările, una după alta, se uită pe fereastră, și vorbește rar cu oamenii. Grozav urăște pe oameni! Din pricina aceasta nici nu vrea să aibă afaceri cu ei. Puțini sunt aceia care calcă și cumpără pe moșia lui mănoasă și întinsă, — doi-trei oameni de încredere, pe care-i cunoaște de mult și cu care s'a deprins. . . Din pricină că trăește, așa, de-oparte, Conul Tache nu pricepe, și nu știe nimica ce-i pe lume. . .

În dimineața aceia stă în cerdac, la țară, și deodată i se făcù dor de cafeaua dumisale, de fereastra mare a cafelei lui Pan-

delea; a poruncit să i se puie caii, și-a pornit-o la Târgul-Jiu.

Cum își fuma țigara, liniștit, în colțul obișnuit, cum privea pe fereastră, bucuros de razele soarelui ce par'că topeau sticla geamului, ca să-l mângâe, calde, pe față, iată că se deschide ușa, și intră Marin Grânarul, unul dintre vechii dumisale oameni de afaceri. Cum intră se îndreptă spre masa boierului:

— Bună zîua coane Tache.

— Bine-ai venit Marine; i-a stai, îi zise conul Tache; apoi îl întrebă:

— Ce mai nou?

Grânarul își scoase paltonul, se așeză la masă, și după ce-și șterse fruntea de nădușea la care-l făcuse apă, în această zi călduroasă de toamnă, răspunse:

— Iată tocmai la dumneata mă gândeam, coane Tache.

— Ai nevoie să cumperi ceva? îl întrebă, grăbit, boerul.

— Nu; e o afacere pentru dumneata; și mi-am zis: adică de ce n'ar face-o conul Tache? M'am gândit la dumneata, că se chiamă că și eu câștig de pe urma dumitale. Iată ce-i: Peste vreo două săptămâni o să fie o licitație pentru niște stâlpi de telegraf — vreo patru sute de stâlpi, — licitația o face prefectura, și începe dela zece lei stâlpul. De ce nu i-ai dà dumneata?

Conul Tache se încruntă, se plecă peste masă, și, răstindu-se:

— Prefectura? Stăpânirea! Cu alte cuvinte să am de-aface cu Stăpânirea! Ferească Dumnezeu!

De *Stăpânire* se ferise conul Tache totdeauna; pentru dumnealui Stăpânirea era o adunătură de câțiva oameni necunoscuți, în mijlocul cărora de intrai, apoi aveai de ce-ți plânge zilele: scăpai din brațele unuia și cădeai în ghiarele celuilalt!

— Ferească Dumnezeu! strigă din nou conul Tache,

Dar Marin Grânarul îl sfătui:

— Rău faci coane Tache! De ce-ar lua alții banii ăștia, când dumitale îți putrezesc copacii tăeți în pădure.

Însă conul Tache nici nu-i răspunse la asta; îl întrebă altele:

— Beai o cafea?

— Beau, mulțumesc.

Apoi tăcură. Marin începuse să soarbă din cafeaua adusă, Conul Tache încetul cu încetul, căzând pe gânduri... Afacerea nu era rea... Patru sute de stâlpi!..

— Hmm! făcu boerul, ca pentru dânsul.

Dar în minte îi veni iar cei câțiva oameni gata să-l înhațe.

Și atunci vroi, cu tot dinadinsul, să-și mute gândurile dela afacere. Totuș nu se putu stăpâni, — întrebă într'o doară:

— Zici că patru sute de stâlpi?

— Patru, coane Tache.

delea; a poruncit să i se puie caii, și-a pornit-o la Târgul-Jiu.

Cum își fuma țigara, liniștit, în colțul obișnuit, cum privea pe fereastră, bucuros de razele soarelui ce par'că topeau sticla geamului, ca să-l mângâe, calde, pe față, iată că se deschide ușa, și intră Marin Grânarul, unul dintre vechii dumisale oameni de afaceri. Cum intră se îndreptă spre masa boierului:

— Bună ziua coane Tache.

— Bine-ai venit Marine; i-a stai, îi zise conul Tache; apoi îl întrebă:

— Ce mai nou?

Grânarul își scoase paltonul, se așeză la masă, și după ce-și șterse fruntea de nădușea care-l făcuse apă, în această zi călduroasă de toamnă, răspunse:

— Iată tocmai la dumneata mă gândeam, coane Tache.

— Ai nevoie să cumperi ceva? îl întrebă, grăbit, boerul.

— Nu; e o afacere pentru dumneata; și mi-am zis: adică de ce n'ar face-o conul Tache? M'am gândit la dumneata, că se chiamă că și eu câștig de pe urma dumitale. Iată ce-i: Peste vreo două săptămâni o să fie o licitație pentru niște stâlpi de telegraf — vreo patru sute de stâlpi, — licitația o face prefectura, și începe dela zece lei stâlpul. De ce nu i-ai dà dumneata?

Conul Tache se încruntă, se plecă peste masă, și, răstindu-se:

— Prefectura? Stăpânirea! Cu alte cuvinte să am de-aface cu Stăpânirea! Ferească Dumnezeu!

De *Stăpânire* se ferise conul Tache totdeauna; pentru dumnealui Stăpânirea eră o adunătură de câțiva oameni necunoscuți, în mijlocul cărora de intrai, apoi aveai de ce-ți plânge zilele: scăpai din brațele unuia și cădeai în ghiarele celuiilalt!

— Ferească Dumnezeu! strigă din nou conul Tache,

Dar Marin Grânarul îl sfătui:

— Rău faci coane Tache! De ce-ar lua alții banii ăștia, când dumitale îți putrezesc copacii tăeți în pădure.

Însă conul Tache nici nu-i răspunse la asta; îl întrebă altele:

— Beai o cafea?

— Beau, mulțumesc.

Apoi tăcură. Marin începù să soarbă din cafeaua adusă, Conul Tache încetul cu încetul, căzù pe gânduri... Afacerea nu eră rea... Patru sute de stâlpi!..

— Hmm! făcu boerul, ca pentru dânsul.

Dar în minte îi veni iar cei câțiva oameni gata să-l înhațe.

Și atunci vroi, cu tot dinadinsul, să-și mute gândurile dela afacere. Totuș nu se putù stăpâni, — întrebă într'o doară:

— Zici că patru sute de stâlpi?

— Patru, coane Tache.

— Hmm!

Și conul Tache iar se gândi: patru sute câte 10 lei, patru mișoare în cap! Nu; mai bine se lipsește; ia să vorbească altceva. Întrebă:

— Ce-ți mai face nevasta?

— Bine coane Tache, tare bine; cu ne-
cazurile casei.

Boierul vroî să întrebe și de copii, dar se trezi că-i iesă din gură alte vorbe:

— Stâlpi, dăia, de pe marginea drumului, Marine?

— Dăia, coane, Tache!

— Hmm!!

Iar tăcură. Conul Tache, nu putea să-și stăpânească voința. Și-i era necaz! El, care nu se uită la un ban, doi... Patru mișoare, tocmai cât trebuia să-i trimeată băiatului său, în străinătate, începând cu anul acesta. S'ar potrivi bine; iai de colo și trimeți dincolo; cheia dela casa cu bani îți rămâne în buzunar.

Mai tăcu ce tăcu, apoi conul Tache întrebă din nou:

— Și... o să fie... Ce-o să fie pentru asta Marine,.. pentru vânzarea stâlpilor?

— Licitație Coane Tache!

— A ha! da.

Apoi se hotărâ par'că:

— Nu: lasă-i dracului de stâlpi. Ce-mi trebuie mie bătae de cap!

Pe urmă chemă chelnerul, plăți și eși dimpreună cu Marin.

Eră frumos, — curat zi de vară, nici o adiere de vânt; și departe, în fund, munții străvezii.

Conul Tache voios, se bucură de drumul ce aveà să-l facă înapoi, cu trăsura, la moșie. Dar în minte par'că-l împungea un ghimpe. Deodată murmură fără voe:

— O fi...

Marin îl întrebă mirat:

— Ce să fie coane Tache?

— Ia, afacerea cu stâlpii tăi... o fi bună, ea, în felul ei.

— Coane Tache, începù Marin, coane Tache, ascultă-mă pe mine. Vino la licitație. Uite, eu te înscriu, la prefectură, pe listă, în ajun te vestesc; vii, și gata!

Conul Tache stătù o clipă, se gândi ce se gândi, și, în sfârșit, răspunse:

— Haide: fie! Cu o zi înainte vestește-mă, cum ai spus, și-oi vedeà eu.

Apoi se despărțiră.

Sala prefecturei eră ticsită. Conul Tache de abià putù pătrunde. Promise eri scrisoarea prin care-l înștiința Marin că azi e licitația, și, cu gândul la condeiul cel nou cu care aveà să încarce, pe trei ani, de acum înainte, socotelile — cei patru mii de lei ce trebuia să-i trimeată feciorului dumisale, venise.

Din frigul de afară par'că intrase într'o baie. În sfârșit n'avea ce face, cu toate că acuma începuse să-i pară rău: intrase în horă, trebuiă să joace; de-abia străbatu până în față; Marin îl așteptă, îngrijat, și-i întinse un scaun. Cum îl văzu, conul Tache îl bănuî :

— Dracul m'a pus să mă potrivesc eu ție!

Marin nu răspunse nimic, par'că avea ceva pe suflet. Se uita mereu în celalt colț al sălei, unde înconjurat de oamenii lui, jupânul Isac, *antreprenorul*, venise să *concureze*. Marin aflase, de abia acuma, că jupânului îi rămăseseră, dintr'o lucrare, câteva sute de stâlpi, pentru care plăteă chirie, unui chirstigiu să-i ție în curtea lui, leafă unui om să'i păzească, ba, îi și putreziseră o parte din ei, și că era bucuros să-i dea în cât îi luase, numai să scape de dânșii. Și lui Marin îi eră frică să nu fi adus pe conul Tache degeaba.

Iar conul Tache, ce nu mai fusese în zilele lui băgat în astfel de afaceri, așteptă să se sfârșească lucrul mai repede și să scape odată.

Nădușeala începuse să i curgă pe față, pierduse răbdarea de-abinele; însfârșit secretarul deschise licitația:

— Domnule Volbureanu, concurezi și dumneata?

Conul Tache răsufală din greu, ușurat par'că, dar tăcu.

— Răspunde că „da“ îi șopti Marin.

— Da, firește; răspunse atunci conul Tache secretarului.

Secretarul se uită peste capetele tuturor, își trase manșeta în afară, își bătù tâmplele ușor, ca să-și așeze frizura și strigă.

— Licitația începe dela 10 lei. . .

Conul Tache, știà doar lucrul acesta, îi luă vorba din gură :

— Așà! Dau eu cu zece lei. . . cu zece lei bucata.

Secretarul îi răspunse mirat :

— Bine, dar poate sunt alții cari dau cu mai puțin ; e licitație ; ia să vedem.

Apoi către ceilalți :

— Conul Tache Volbureanu dă stâlpul cu 10 lei, mai lasă cineva din preț ?

Atunci, din colț, se ivi barba roșcată a jupânului Isac.

— Eu las cu nouă lei bucata, domnule secretar.

Cei dimprejurul jidanului șopoteau repede, uitându-se, pe furiș, zâmbind șiret, la conul Tache. La glasul jupânului, boerul tresări, întoarse iute capul spre dânsul, ca și cum l'ar fi pișcat ceva, și se uită furios, neînțelegând nimic. Ce se amesteca străinul ăsta în afacerea lui !

Glasul secretarului îl făcù să se așeze la loc, pe scaun.

— Domnul Isac lasă cu nouă lei stâlpul, dumneata mai lași ceva coane Tache ?

Conu Tache stătu o clipă, își făcu socotelile în minte, trebuia să lase, firește, mai jos, dar gândul că dintr'o dată îi fugeau din palmă câțivă sutari, îl necăji; vra să zică tot trebuia să scoată din buzunar cheia lăzei cu bani ! Se uită la Marin, strânse mânerul bastonului, apoi răspunse răstit :

— Fie ; las cu opt lei . . . opt lei . . . așa opt lei stâlpul.

Secretarul întrebă din nou :

— Mai jos de opt lei, te scobori jupâne Isac ?

Glasul jupânului scârțâi iar :

— Da ; șapte lei jumătate, domnule secretar.

Conul Tache tresări din nou, încrunță sprincenile, se ridică pe jumătate de pe scaun, să-l vadă mai bine pe jidan, ca și când voia să-l săgeteze cu privirea. Sângele începù să-i fiarbă, nici nu mai vedeà bine ; chipurile oamenilor îi jucau dinaintea ochilor ca niște aburi. La o asemenea întorsătură a afacerii nu se așteptase. Auzi să i se împotrivească lui un venetic, din toată lumea ! Dar el habar n'aveà c'o să fie față în față cu un asemenea om. Si iarăși făcu, repede, socoteala în gând : nu erà nici o scofală ! Ii veneà să se ducă, dar îl ținea rușinea. Cum adică . . .

adică . . . să fugă din fața jidanului, el ? Ș'a-dică jidanul eră mai . . . Hmm !

Secretarul iară își bătù tâmplele :

— Mai jos de șapte lei jumătate, lași, coane Tache ?

Conul Tache mișcă buzele, par'că-și înghiți cuvintele ; în sfârșit răspunse tremurând :

— Cu șase lei... așa... șase lei stâlpul...

— Ce zici domnule Isac ? Ai auzit ?

Barba lui Isac flutură, și glasul răsună din nou aspru, ca și cum mai înainte de-a da drumul cuvintelor jupânul le crânțaneă în dinți.

— Cum să nu aud ? La ce-am venit ? Las cu cinci lei.

Secretarul se întoarse, vroi să mai întrebe :

— Coane Tache . . .

Dar conului Tache îi năvăli deodată tot sângele la cap, în suflet par'că i se făcù dintr'o dată lumină : adică pentru câțivă lei să se facă el de răs : adică jidanul eră el mai galanton decât dânsul, boer Tache Volbureanu ? și asta aici, în fața oamenilor ? Da ducă se dracului și bani, și stâlpi, și Marin ! Nici nu-i dete vreme secretarului să urmeze ; cu ochii holbați, cu mustățile și sprincenile sbârlite, se sculă în sus, și, svârlind din deget, strigă, tremurând :

— Pă degeaba . . . domnule . . . dau stâlpii pă degeaba.

Apoi se 'ntoarse către jupânul Isac, isbi cu pumnul în aer, și-i țipă:

— Mai lasă dacă îți dă mâna, jidane!

— Coane Tache! . . încercă să-l oprească Marin, desnădăjduit.

Dar conul Tache se duse, cu capul sus, și cerù să iscălească hârtia.

CEARTA

Amintirii moșului meu, Alecu

În hanul lui Costăș e o odaie joasă, cu ferestrele înguste, cât niște cheotori, cu tavanul de scânduri, încheiat în grinzi puternice de stejar, supt care se îngrămădește fumul în adevărați nori ce te înneacă. Imprăștiate peste tot, meșișoarile, pe un singur picior, par niște ciuperci răsărite din lutul de pe jos. Cârциuma nu e podită : în vremile de ploae și sloată, ori în drum, ori în băltoaga dinăuntru, e tot una. Dar toamna, ca acuma, ți-e de mai mare dragul să stai în fața unui pahar de must ce fierbe, lângă Costăș, care de câte ori te privește parcă ți-ar zice : „Mai am, mai am ; bea, n'ai grijă !“.

Și beau oamenii nu se încurcă. Toți locuitorii din sat aici vin. De se duc în sus, spre Ponoare, odihnesc la rateș, ca să ridice mai cu vlagă dealul ; de se scoboară spre Minteni, tot la rateș dă drumul opritoareii,

sa primise iar vreo veste de pe la băetul din București, trimis la învățătură, și care în loc de carte știa să ceară numai bani.

Vierul se ivi la ușă. Tobescu strigă voios :

— Bună, domnule Luis

Elvețianul veni până lângă masă, binecuvântă și rosti :

— Pace vouă! . . .

Apoi către Tobescu.

— Bună ziua, dascăle!

Așa-i zicea învățătorului.

Și către popa Filostrat, zâmbitor :

— Sărut mâna, Sfinția ta.

Domnul Luis vorbește bine românește, cu un fel de îndulcire a câtorvâ sunete care-i face vorba plăcută.

După ce se așeză pe scaun, se întoarse către învățător, și voi să-i pue mâna pe umăr.

Dar făcu o mișcare mai largă și trânti „Molitvelnicul“ jos. Văzând că preotul se încruntă, îi luă înainte :

— Ți-am spus părinte, să nu mai ei cu dumneata ceasloavele. Aș vrea să te văd citind și vreo carte cu litere nu numai cu slove . . . Ori nu le cunoști ?

— Sunt multe adevăruri și în cărțile celelalte, adăogă învățătorul.

— Mă rog, întrebă părintele Filostrat, nu ești tot dumneata domnul Luis, unurosul

de eri, în hainele istea negre și periete, de azi?

Franțuzul se sculă, își alătură călcâile, își scoase pălăria și se închină, cu o frază luată de prin romanele ce citise:

— Ace aș, supus Sfinției tale, pe viață și pe moarte.

— Viața ți-ai supus-o vinului, iar moartea necuratului, se înfură părintele.

Elvețianul se așază jos, făcù ochii mici, și scoase, ca pe ascuns, o sticlă cu vin rubiniu, o puse în mijlocul mesei și se întoarse spre învățător:

— Noi, care n'am poruncit vin, să bem din acesta . . . E de doisprezece ani . . .

Apoi se întoarse spre cârciumar:

— Costăș, niște pahare!

Părintele Filostrat pufni, se uită cu coada ochiului și adaoga, așa, în legătură cu ce vorbise mai dinainte:

— Și tot așa vinul, care-l bei în paharul cela curat, crezi că nu o să aibă acelaș gust și în ulcica mea de lut?

— A ha, cu alte cuvinte să-ți dau și dumentale, ca să adevărim spusele . . . Bine!

Luă sticla și turnă la toți; părintele se uita aiurea, dar auzi clipocirea vinului în ulcică, întinse mâna, o luă și o dădù peste cap. Apoi iar se încruntă.

Învățătorului tare îi mai ardea să-i vadă încăerați; zise:

— În adevăr, părintele are dreptate : omul e acelaș în or'care haină, vinul în or'ce pahar, adevărul în or'care limbă și în or'ce fel de tipar ar fi turnat.

Părintele Filostrate se prinse, dădù ulcica mai încolo și adăogă cu glas răgușit :

— Să știi că-i așa !

Domnul Luis se uită la el, își mai turnă din rubiniu un păhăruț, altul învățătorului, și bău fără să umple ulcica preotului ; apoi îi zise :

— Nu țipă așa, că răgușești mai tare. Așa strigi și în biserică, par'că ar fi toți surzi.

Părintele mai apropiă ulcica de vier, ca să i-o vâre, mă rog, fără de voie, în ochi, și-i răspunse :

— Adevărul și blândețea or'cum ar fi spuse, tot adevăr și blândețe rămân.

— Ba nu, zise domnul Luis, căci nu poți amestecă blândețea cu strigătul, cum nu poți pune la un loc, fără ca să se strice, vinul cu apa. Am dreptate ?

Părintele pufni, mai mută ulcica, și după câteva clipe răspunse scurt.

— Ai !

Frânțuzul îi mai turnă atunci din sticlă. Părintele iar se uită aiurea, iar întinse mâna, dădù ulcica de dușcă, apoi se încruntă din nou, și vorbi răstit :

— Ba n'ai, n'ai dreptate ! Numai de cu-

vintele rușinoase să te ferești să le spui tare, că-ți înnegresc sufletul, dar cele prin care propovăduiești zi-le răspicat, să te audă toți.

— Firește, firește, se amestecă glasul lui Costaș.

Pe ziua de azi părintele Filostrate par'că aveă întâietatea.

Franțuzul înghiți în sec, văzând că-i ieă alții partea, își turnă iarăși lui și învățătorului, care zâmbeă, pe sub mustață, apoi se apropie peste masă de preot :

— Să-ți spun eu de ce țiți ? pentrucă la voi în biserică lumea se gândește aiurea, nu la cuvintele tale, nici la Dumnezeu.

— Bârfitorule ; Ești tu în sufletul oamenilor să știi ?

Părintele mai vroi par'că să zică ceva, dar domnul Luis îi răspunse :

— Poți spune că toți oamenii te ascultă ?

Și se prefăcù, așa, că ar vrea să-i toarne din vin. Părintele prinse mișcarea și mai muiă glasul :

— Toți nu s'or gândi, dar mai toți.

— Vra să zică am și eu dreptate ?

Și domnul Luis plecă gâtul sticlei pe marginea ulcelei.

Părintele Filostrate se uită la mâna lui, rămase puțin pe gânduri, și iarăș îi răspunse apăsât :

— Ai.

Apoi privi aiurea și, când ulcica se umplu, întinse mâna și o dădu de dușcă.

— La noi în biserică toți îs cu ochii pe carte și urmăresc pe preot, spuse domnul Luis, toți știu să citească, pentrucă nu-s slove...

— Chirilice, — firește; adăugă învățătorul.

Părintele se uită la sticla cu vin rubiniu, o văzù goală, se aprinse și începù să-i strige:

— Lasă-mă cu biserica ta. Ce, în biserica ta e alt Dumnezeu, nu-i acelaș? Ce tot: „la noi, la noi“!

— Dumnezeu e acelaș, popii îs alții.

— Oameni ca și noi, poate mai ascunși, poate mai lacomi ca noi. Asta-i!

Țăranii se adunară cu încetul împrejurul mesei.

Elvețianul se înflăcăra.

— Ba să luați voi pildă dela ei! Ei au știut să păstreze cinstea bisericei neatinsă, prin cuvântul lor au ținut biserica unită...

Dar părintele Filostrat nu-l mai lăsă, par'că se înădușeă; suflă puternic și se sculă în picioare:

— Unită, unită, biserica voastră?

Și cum îl înfruntă pe domnul Luis, în tinse repede mâna, îi smulse din buzunarul jiletcei o hârtie al cărei capăt se zărea afară, apoi o rupse în două, și arătându-i o parte îi zise:

— Să zicem că asta-i biserica ortodoxă, a noastră, una și nedespartită. Așa-i?

Puse hârtia pe masă și-i arătă cealaltă parte :

— Iată și pe-a voastră, catolică. Unită a fost la început, dar vouă Papistașilor, nu v'ajungea una, și ați pornit'o unii „hăisa“, alții „ceală“, v'ați hăcuit, și-ați eșit: Călviniști, Luteraniști, Anglicaniști, Protestantiști, —unii cu capul ras, ați cu capul tuns...

Și cu fiecare cuvânt rupea și câte o bucățică de hârtie.

— Iacă unirea voastră! Na!

Și i aruncă bucățelele în față. Apoi, luându-și patrafirul și cartea, eși cu capul sus, cu antereul în vânt, cu coatele în lături, printre șirul de țărani minunați de spusele lui.

În urmă domnul Luis, care n'apucase să spuie o vorbă, scoase o oglinjeoară din buzunar, și își scutură din barbă, una câte una, bucățelele de hârtie.

INTR'UN AN

În anul acela părea că se împrăștiase pîntre oameni un gând de răsvrătire. În satele, tăcute pînă acuma, glasurile țărănilor răsunau puternice, mîniate: femeile se strîngeau și ele lîngă bărbați, ascultînd, îngrijate, ce se vorbea. Lumea era sătulă de greutate, de nevoi, de viața aceasta de șarpe, de viața târâtă prin noroiul necazurilor, pe care o duce cea mai mare parte dintre oameni. Nu mai vroiau legile care îi asupreau, nu mai îngăduiau străini pe lîngă dînșii, care-i sărăcise; sufletul le aștepta alt trai, după cum pămîntul aștepta razele calde ale soarelui să cadă de sus. În unele părți se ucisese unii pe alții. La muncă nu eșise nimeni, și pe ogoarele pustii, care fumegau, în locul plugarilor se strecurau tăcute, pâlcuri pâlcuri de soldați, chemați să ție liniștea. Iar pe de-asupra, în adînc, lunecau șirurile de cocoare ce se întorceau.

În Șcheia Romanului începuse oarecum

să fiarbă lumea. Și'n seara aceasta caldă, îmbibată de mirosul umed al țarinelor desmorte, în căsuța joasă a lui Moș Simion, flăcăii înconjurară pe acest bătrân vestit în glume și'n sfaturi. Moșneagul, ca de vreo șaptezeci de ani, un popândoc, cu capul cât un pumn, și cu glasul gros ca de buhai, căți se părea că vorbește din pânțece, căută să-i liniștească.

Uu băetan voinic, roșcovan, strâns într'un chimir lat de doauă palme, țipă:

— Ne-o calicit pe toți; ne-o luat și pânea de nafură, jivina asta; trebuie să-i sucim gâtul!

Și-un alt flăcău se'nfuriă și dânsul:

— Pe a Maliții l-o vârat în groapă; ce, dumneta nu știi, moș Simioane? — că întâi i-o păpat păpușoi, pe urmă i-o pus mâna frumușel pe vite; cu momeli, cu șiretlicuri, l-o lăsat pe drumuri, și omu' și-o dat de scârbă duhul. Păi!

Și altul adăogă:

— Da' pe dumneta moșule, eu te-am calicit, sau altul? Tot Moişă. Pe tot satul l-o calicit. Eu îl omor ca pe un câne, știi cum? uite-așă!

Și flăcăul răsuci pumnii, ca și când ar fi strâns într'inșii gâtul crâșmarului din sat.

Moș Simion zise:

— Domol! moartea e lăsată să vie numai

dela Dumnezeu. De moarte, măi băete, nu vorbi.

Băetani tăcură; atunci Tănase își dădu părerea :

— Măi, eu zic să-i tragem jidanului un pui de bătae, o scărmaneală ca aceea. Iacă!

Câtevă glasuri se împrăștiară repede :

— Să-i tragem, măi Tănase!

— D'apoi cum!

— Ia așa, măi ghine; și să isprăvim treaba.

Dar Moș Simion ridică mâna, să facă tăcere, și zise :

— Măi, copchiilor, măi! Nu fiți tehui! Si dacă l-ăți bate, ce-o să hie? Ha? O să zacă pe coaste o lună două, și tot de capul nostru o să rămâe; și iar o să ne calicească: pe mine, pe tine, — Tănase, pe tine, — Vasile, pe toți.

Ceialți căzură pe gânduri :

— Așa-i, așa-i!

Moș Simion zise iar :

— Ba stăi să vezi! Azi mi-o spus notarul că în Miclăușăni a tras cu pușca soldații, de-o ucis doi oameni.

Un glas făcù speriat :

— Îra!

— Poi, urmă bătrânul, a tras măi: ce tu n'ai trage dacă-i *ordin*? Tragi, că n'ai ce face. O să tragă și la noi, și-o să mă ucigă

pe mine, pe tine — măi Tănase, pe tine — măi Vasile.

Și moș Simion scutură din cap :

— O să ne ucigă, d'apoi ce crezi ! Și *tartarul* tot aici o să rămâie. Dă ! voi ce ziceți, măi băieț ?

Flăcării tăceau. Unul mai dela o parte întrebă :

— Așa i, moșule, cum zici 'mnetale, da atuncea ce să facem ?

Moș Simion dădù pe băeți la oparte și se așeză pe marginea patului, că ostenise decât stătuse în picioare, apoi se gândi o clipă, și începù să râdă singur, uitându-se de jurîmprejur.

Tănase se bucură ; spuse către ceilalți ;

— O chitit-o, o chitit-o moșneagul, ia să vedeți !

— Hă-hă-hă ! o chitit-o ! — răspunse unul, și flăcării începură să râdă în gura mare, numai gândindu-se la ce ghidușie putea să aibă în capul lui, moș Simion.

Moșneagul își scoase pălăria, o puse alături, o alintă cu mâna pe deasupra, ca pe un copil :

— Apoi, feții mei, i-am aflat eu leacu.

După asta se ridică repede, ca un titirez, veni în mijlocul flăcăilor, îi adună împrejur, așa, cu o învârtitură de braț, ca și cum ar fi cosit, apoi le spuse :

— Îl facem *dus*, mă !

Flăcăii nu 'nțeleseră, dar moșneagul îi desluși :

— Mâne, până 'n zori, să hiți la crâșmă, cu harabalele, toți în păr ; — câți sunteți voi aici ? Treisprezece, — număr afurisit, o să-i meargă rău jidanului, — mai luați încă șapte harabale, să fie douăzeci ; îi încarcăm calabalâcul, îi cucuiem și balabusta deasupra, și cu el la Târgu-Frumos . . Il mutăm mai nainte de Sfântu' Gheorghe, cu nepusu'n masă. Iac'așa.

— Am spus eu c'o chitește moșneagul, — zise flăcăul ce vorbise mai nainte — Halal plan !

Și Tănase, de bucurie, se umfă în chimir :

— Să trăiești, moșule, că bun cap mai ai ; așa, îl strămutăm noi.

Apoi flăcăul se plecă la urechea bătrânului și spuse, ca să-l audă și ceilalți :

— Da vr'un ghiont, doi ? Ha ?

Moșneagul se scărpină în cap, socoti și zise șiret :

— Încap ș'aceia în harabale !

Toți începură să râdă. Pe urmă lăsară pe moșneag la el acasă, și flăcăii se duseră să puie la cale cele de trebuință . . .

De-abiă se mijă de ziuă. Sătenii aflaseră toți, și se adunaseră în fața crâșmei. Douăzeci de harabale trăsaseră, unele lângă altele, pe

tăpșanul din preajma tindei; boii erau împodobiți cu frunzare.

Flăcăii, cu moș Simion în frunte, așteptau la ușă.

În sfârșit se auzi un scrâșnet de cheie, ușa se deschise încet, și crâșmarul, numai în cămașă, cu căciula 'n cap, rămase încremenit în prag. Țăranii se uitară la el și par'că nu-l mai cunoșteau: ochii, verzi, îi eșiseră în afară de sub sprincenele stufoase, negre; gura îi rămăsese deschisă, ca 'ntr'un început de căscat. Barba, încâlcită de perna pe care dormise, mustățile căzute pe buză. Iar mâna dreaptă îi înlemnise ridicată în sus, cu cheia înainte, așa cum o scosese din broască.

Moș Simion se înclină adânc:

— Bună dimineața jupâne.

Flăcăii făcură la fel, dintr'odată:

— Bună dimineața jupân Moișă.

Crâșmarul însă nu putea răspunde nimic.

Moșneagul zâmbi, și făcù semn flăcăilor să-l lase pe el să vorbească:

— Iacă, jupâne, am venit, cum ne-o fost vorba, să te mutăm, la cumnatul 'mnetale, la Târgu-Frumos.

Și arată cu mâna:

— Iacă harabalele.

Crâșmarul par'că visă; bâigui:

— Harabalele?

— Hâhâ! făcù un flăcău; harabalele!

— Târgu-Frumos ?

Intrebă iar Moişă, ameţit.

Moşneagul se arată îngăduitor :

— Par'că aşă vorghisăm ; da dacă Ț'ai schimbat gândul te-om duce ș'aiurea. Boii is boi, te duc și pește graniță.

Și făcù din ochi la flăcăi. Apoi adăogă :

— Hai, scoală și pe jupâneasa Malca, să deie și dânsa mână de ajutor, că de, ca femeia, știe tot lucrușorul la locul lui.

Crâșmarul se desmeteci, lăsă mână în jos ; în mintea lui deprinsă cu întorsăturile vorbei, întorsături prin care de atâtea ori dăduse oamenilor să înțeleagă ceeace nu vroia să le spue deadreptul, deprinsă cu socoteala și cumpănirea cuvintelor pe care dânsul le vindeă ca și pe marfa din dugheană, se făcù o lumină : înțelese unde bătea moşneagul, pricepù că trebuie să plece. O clipă și fu deajuns ca să-și deie seama de primejdia grozavă în care intrase, să-și amintească de cele ce auzise că se întâmplase prin împrejurimi ; și, spăimântat, să nu pătească și dânsul ceva, strigă repede :

— Malcă, Malcă !

Femeia alergă despletită, tehuie de somn ; când văzù țaranii, împreună mânilé și se rezimă de perete, suspinând :

Vai, vai !

Dar bărbatul ei o scutură de umăr, și-i vorbi apăsat, să-i deie să 'nțeleagă :

— Malcă, noi ne mutăm... Noi ne mutăm de-acù, la cumnatu... la Târgu-Frumos... Iacă harabalele... dă și mata ajutor.

Moș Simeon zâmbi mulțumit, duse mâna la gură, și se prefacù, așa, că-l ustură în gât :

— Eu așa zice că mai nainte să cinstești băeții cu câte-un rachiu, că uite, și pe mine mă sgârie'n gât.

Crâșmarul se făcù îndată nevăzut, apoi se întoarse cu o sticlă mare, și cu niște pahare. Incepù să toarne, mâna îi tremură și paharele jucau pe tablăluță. Flăcâii băură, apoi moșneagul își sterse mustățile, și strigă odată, că femeia tresări :

— Hait! la treabă.

Cârșma se umplu într'o clipă, ca un furnicar; scaunele, mesele, butelcile, damigenile, toate treceau din mână în mână. Cei defară le luau și le așezau binișor în paisele din harabale. O damigeană cu vișinată se sparse, vișinile se împrăștiară pe jos. Atunci Malca alergă repede, se puse pe brânci să le culeagă; cum sta plecată, cozile i se târâiau pe lutul ud. Un raft întreg se plecă, mai să cadă, atunci unii dintre flăcăi îl sprijiniră, iar ceilalți aruncară, în panere toate, unele peste altele: smochinele cu orezul, zahărul cu scorțișoara și piperul. Crâșmarul umblă pe dincolo, închise ușa, să nu-l vadă nimeni ce face. Tănase, chemă pe moș Simeon, să-i spuie :

— Iși scoate bănetul, moș Simion.

Bătrânul dădù din mână :

— De capu' lui să hie, măi băete, că-s bani blăstămați.

Apoi ușa se deschise și crășmarul eși, cu sânul și buzunarele pline, doldora. Țăranii se făcură că nu-l vede.

Cinci harabale erau încărcate. Flăcării trecură și 'n odaia cealaltă, scoaseră dulapurile, paturile, tot. Apoi începură să încarce poloboacele : patru erau în dos, supt un șopron, și trei în pivniță.

Dar Moș Simion se gândi la hambar ; spuse crășmarului în batjocură :

— Jupâne, deschide hambarul să-ți încăr-căm și sacii cu popușoi și grâu . . . că trebuie să fi făcut mulți anul trecut...

Până la amiază harabalele erau ticsite. Și plecară. Boin urniră poverile din greu. Sătenii le înconjurară, ca la nuntă ; un rezervist alergase și luase dela primărie goarna, turtită, hodorogită de lovituri, se întorsese într'un suflet, și, când harabalele se porniră din loc, dânsul sună *rezerva*, prelung ; chiotele țâșniră ascuțite din piepturi ; un călăraș cu schimbul strigă :

— M'am dus, măă !

— Și veselia cuprinse pe toți. Crășmarul eră amețit, în cap parcă-i urlă o dihanie ce se ascunsese acolo ; Malca plângea în pumni, de-asupra buclucurilor, în haraba.

Moşneagul spuse lui Moişă :

— Hei ! halal să-ţi fie, jupâne ; amû se chiamă că te-ai *liberat* şi 'mneatale.

Flăcăii râdeau ; la poarta ţarinei, sătenii se întoarseră, şi drumeţii rămaseră singuri. Merseră așa o bucată de vreme ; atunci un flăcău trase pe moşneag de mână, şi-i şopti la ureche :

— O s'adormim, moşule. Ia vezi, mai chiteşte ceva.

Moşneagul gândi o clipă, pe urmă par'că se hotărâ, şi, ca şi când se vorbise mai dinainte cu cinevâ, spuse :

— Aşă !

Apoi se opri. Stătura şi ceilalţi. Bătrânul puse mâna de-asupra ochilor şi se uită în lungul drumului. Harabalele veniau încet, unele după altele.

Crâşmarul îl ispitî cu ochii, ca şi când vroia să-i ghicească gândurile.

Moşi Simion zise, mirat, către flăcăi :

— Mă ! da lung şirag ! Incurcăm amarnic drumu' !

Puse mânele pâlnie şi strigă la unul din cărauşi :

— Măă ! Gligore ! ţipă 'n urmă lui A Mândoei şi lui Petrache, să se 'ntoarcă 'n sat cu sacii ceia de grâu.

Apoi vorbi crâşmarului :

— Ce zici, jupâne, grâu' din cele două hărăbăli tot eră a oamenilor ! Te-o mai

stingheri de geaba acasă. Ş'apoi mai scurtăm şiragul !

Flăcăii tuşiră şi-şi dădură cu cotul. Crâşmarul înghiţi în sec, dar nu putu spune nici un cuvânt. De odată, par'că i se deşertă ceva din piept. Sufletul îl îndemnă să plângă, dar mintea, obişnuită să socotească împrejurările, îl sfătuiă, îi arată că mare lucru nu eră doar două care cu grâu. Şi Moişa se gândi repede la miile de franci, puse, aşă de bine, la adăpost, în lăzile casei de economie din Roman. Lupta între frică şi judecată totuş îl oboseă, îl dureă. Glasul unui flăcău îl făcù să tresară.

— E cald de foc, par'că-i vară, zise flăcăul scoţându-şi pălăria şi ştergându-se pe frunte de sudoare.

Moş Simion îi luă vorba din gură :

— Amarnic de cald !

Apoi îi trecù un gând prin cap, şi, cu înţeles la băetani, zise crâşmarului :

— li cald jupâne; eşti o apă. Ia scoate-ţi surtucul de pe dumneata, că n'ai să mai poţi merge.

Crâşmarul îşi strânse, repede, fără să vrea, haina la piept; dar Moş Simion nu-i dădù vreme de gândit, se'ntoarse spre flăcăi :

— Ce staţi, mă, ajutaţi jupânului să-şi scoată surtucul.

Şi făcù din ochiu.

Atunci crâşmarul se lăsă să-l desbrace.

Moşneagul luă haina și o puse pe umăr; eră grea, în buzunar sunau banii. Moşneagul râdea într'ânsul, se prefăcea că nu vede pe Moişă, și numai cu coada ochiului trăgea din când în când spre dânsul.

Crâşmarul se uitase dintru'ntăi speriat, sufletul iar i se strânse, pe urmă îi umplu trupul de spaimă, — în buzunar avea vreo două mii de franci. Ce-ar fi fost să rămâe fără de ei! Mintea iar îl sfătui, și, ca atunci, când înțelesese că trebuiă ca se mute, pricepù și acum că trebuiă să facă tot ce i se zice, să îndeplinească gustul moşneagului, fără nici o altă frică; dacă eră vorba să-i ieie banii, sau să-l bată, apoi o făceau acolo, pe loc, când dânsul se închisese în odae. Gândurile acestea îi alungau frica, îi vărsau raze de nădejde în sufletul stâmpărat acum. Și când glasul Malcăi îi izbi urechea:

— Moişe, ce ți-ai scos haina, ai să răcești!

Bărbatul îi răspunse, apăsător, cu înțeles:

— Ce? tu nu simți ce cald, ce cald e!

Moş Simion se legă de ce spusese femeia: se 'ntoarse către flăcăi:

— Ce tot îi dați că-i cald? Are dreptate jupâneasa; mie mi-i frig. Iacă zău, te po-menești că răcește jupânu, prin pădurea Strungăi... Ia îmbracă-te, jupâne.

Și-i întinse surtucul. Dar moş Simion eră pornit pe glume și fiindcă văzù pe mâna unui băetan o sărică, pe care acesta o ducea la

târg, să o vândă, bătrânul i-o luă, apoi o trânti în spatele crâșmarului :

— Hai, pune-o și pe asta, să nu te be-tejești ; să-ți fie cald . . . să nu-mi gălesc beleaua cu cumnatu 'mnetale . . . Dă, om sânt, mi-i grijă și mie . . .

Flăcăii nu mai puteau de răs, se stâpâneau, și-i dorea mijlocul, tușiau și-l mâncau pe moșneag din ochi, de drag ce le era.

De sus razele soarelui cădeau ca în toiul verei, într'adins par'că. Nici o adiere de vânt, nimic ; în depărtări se zăreau pâlcuri de oameni, ce se strecurau în lungul drumurilor de țară. Un băetan privi bine și spuse :

— Ian' uitați-vă, ceia trebuie să hie oamenii din Miclăușani. Se duc spre Roman.

Si altul, spuse, aproape de urechia lui Moișă :

— Păi ce crezi ; pe Iancu Bacalu, l-o stâlcit în bătăi.

Crâșmarul, auzià, tăceà, supus, și mergeà înainte. Se topeà de căldură, se 'nroșia, și de supt căciulă îi picură sudoarea. Sarica îi ardeà spatele. Și mergeau nainte în nă-miaza aceasta fierbinte.

— Ce mai veste, moșule ? — făcu un copilandru, ce nici nu-i mijise mustața, și care se luase și el, așa, după ceilalți, de dragul lucrului.

— Aici erai, ghiavole ? — îl întrebă moș

Simion. Apoi se oprî de odată și se uită îngrijat la Moişă :

— Da ce șcheopătezi jupâne ? Te-o strâge ciobota, că ce crezi, drum am făcut, nu glumă. Ia descaltă-te !

Crâșmarul nici nu-i dete vremea să sfârșească și, din mers, își trase gheata, sărind într'un picior, ca să nu-i întârzie.

Și când Malca îl întrebă, îngrijată :

— Ce faci, tu, Moişe ?

El îi răspunse :

— M'o bătut ghiata, Malcă, la picior. Taci acolo, nu-i nimică !

Un sgrunțur îl lovî, și începu să șchioapete. Atunci moș Simion îl întrebă :

— Ce, jupâne, par'că te-ai pălit ?

Moişe îl încredință.

— Nu, bade . . . mi s'o părut numai că m'am înghimpat.

Flăcăii se uitau din urmă cum țopăe crâșmarul, ferindu-se de sgrunțuri. Unul șopti :

— Ursu nu joacă de voe.

Și moș Simion răspunse încet :

— Mă, și tumba se dă, de cumva i-om zice.

Pe marginea drumului se ridică de o dată dărâmăturile unui han. Pereții erau aproape surpați ; de unul rămăsese atârnată, într'un cui, o fustă ; câteva găini ciuguleau printre bolovanii împrăștiați pe de lături, și-un câne lăptos se ridică dintr'un colț și începù să la tre furios.

Moș Simion spuse :

— Jupâne Moișă, ia uită-te ce-a rămas din hanul lui Bercu Pârjoală.

Un flăcău glumi :

— L'o pârjolit rău Costulenii.

Crăsmărul se uită, văzù colțul acela afumat al odăii în care fusese soba ce încălzise, odată, pe prietinel lui, privi la haina uitată în cui, își aduse aminte de petrecerea la care fusese și el, într'o seară, aici în casa aceasta din care stăpânii lipseau, morți, poate, în locul căreia acuma par'că flutură pustiul, și sufletul i se strânse. În clipa aceasta își dete seama că purtă cu dânsul ceva mai scump decât orice, o comoară pe care n'o prețuisese încă, așa după cum se cuveneà, care făcea mai mult decât toate harabalele cu lucrurile lui, mai mult decât toți banii ce-i înfierbântase pielea pieptului lângă care îi ascunsese, ceva mai de preț decât orice : viața. Și numai atunci înțelese cât de mici îi erau suferințele, ba cât de puțin îl necăjiseră oamenii aceștia dimprejurul lui, care petreceau. Ar fi vrut să-i mai puie în spate greutateți, să tragă în locul boilor la harabale, să facă orice.

Glasul lui moș Simion, răsări iarăș, glumeț :

— Hai jupâne . . . pune-ți ciubota . . . Da eu zic, dă, s'o scoți pe cealaltă, să-ți răcorești piciorul . . . Așă . . . brava . . . Iacă mai avem o palmă de loc.

Apoi se întoarse spre Tănase :

— Ia zii, fătul tatei, zii o haiducească, să-i mai treacă și jupânului al-anul.

Și cântecul flăcăului se împrăștie deodată, vioi, și mlădios.

Când ajunserăm în marginea Târgului, crășmarului nu-i venea să creadă, că cele câteva pete albe îs casele, pe care le mai văzuse cu toate astea și altădată. Hanul cumnatului era în margine de tot. O luară la stânga, și intrară în ograda lui. Cumnatul nu era acasă, dar flăcăii se apucară, repede, să descarce.

Jupânul Moișă lepădă sarica, simțea o bucurie mare, o mulțumire cum n'avusese încă. Se pipăi, ca și cum vroia să se încredințeze că-i întreg. Mâna îi atinse buzunarul care suna și-i aduse aminte de bani, și deodată, par'că-l cuprinse nebunia, se repezi la Malca o luă în brațe și o sărută, o înăduși de sărutări, îngânând :

—Malcă, Malcă, noi am ajuns, am ajuns cu bine . . . noi ne-am mutat, Malcă!

li venea să joace, să sară, să strângă în brațe pe moș Simion, pe flăcăi, să sărute boii pe boturile lor umede.

Apoi se duse repede, căută printre lucruri, luă o sticlă mare cu rachiu, spuse Malcăi să aducă și-o ulcică, și veni iarăș, zicând nevestei :

— Ține Malcă, să cinstim pe dumnealor.

— Buun ! răspuse bătrânul.

Și băură toți, pe rând ; atunci moș Simion adăugă :

— Decât acù se cuvine să-ți și plătim rachiul ista, că ne-ai cinstit odată când am plecat.

Crășmarul nu vroi să primească :

— Vai de mine, bade, se poate !

— Se poate ! adăugă Malca.

Dar moșneagul băgă mâna în chimir, scoase punga, o deșertă în palmă și numără, apoi zise :

— Lasă, n'aveți grijă, că de un rachiu ne-ați mai lăsat dumneavoastră în buzunar ; câțiva gologani tot s'o găsi. Iacă na-ți, madamă.

Și dădù banii Malcăi, apoi se 'nchină și zise :

— Acù noi ne ducem. V'am pus cu ghine în Târgu-Frumos ! Mai rămâi sănătos 'mneatale și balabusta.

Flăcăii scuturară și ei din cap :

— Cu ghine !

Și dădură să plece : dar moș Simion se oprî deodată, se întoarse, și, învârtindu-și pălăria, smerit, zise crășmarului, cu glasul prefăcut, trăgând vulpește cu coada ochiului la flăcăi :

— De cumvâ ai vre să te mai muți aiurea, jupâne, trimite-ne vorbă, că venim tot noi, cu dragă inimă, să te ducem.

ÎN AJUNUL CRĂCIUNULUI

Cum scăpase paharul din mână nu-și putea da seamă. Il luase plin cu apă, să bea; dar degetele lui slăbite se vede că nu-l putuse ține, îi lunecă din mână și se sfărâmă de podele în mii de așchii sticloase. Nepoata, Elenuța, auzind vuetul din a treia odae, veni ca o furtună:

— Așa, iar îmi strici lucrurile! pentru asta te țiiu, pentru asta te hrănesc? Să eși, să fugi din casa mea, netrebnicule!

Bătrânul însă rămase pironit locului, cu ochii țintiți la sfărămiturile de sticlă.

Glasul răsări mai ascuțit, mai furios:

— Așa, îmi faci în ciudă? Piei din ochii mei!

Și pumnii mici, dar repezi, cădeau ca o grindină pe spatele bătrânului, care o luă, speriat spre ușă:

— Iartă-mă fetiță.

— Nu te ert, fugi... să nu-mi mai vii, nu... să nu te mai văd.

Furioasă că bătrânul merge prea încet, îl

îmbrâncea dânsa spre uşă. Glasul slab se auzi jalnic :

— Iartă-mă, fetiţă, mă duc, n'o să mă mai întorc, numai iartă-mă.

Bătrânul se trezi afară, buimăcit în pragul bucătăriei. Se duse de-şi luă bocceluţa cu mărunţuşuri, tabacherea, şi, sgribulit, apucă pe după casă şi eşi pe portiţă, deschizând-o încet, să nu scârţie. În urma lui străbătû schelălăitul unui câne, şi-n aceeaşi vreme uşa dela sală se deschise, şi glasul ascuţit tăie liniştea uliţei :

— Ia-ţi şi javra ; plecaţi amândoi.

Căţeluşul se asvârli cu desnădejde printr'o ruptură a parmaclâcului, ce-i slujea la vreme de nevoe, şi veni scâncind lângă stăpânul ce-l uitase.

Uşa se închise în zăngănitul geamlâcului, şi bătrânul rămase în mijlocul uliţei tăcute şi întunecoase. Ningeà, fulgii se scoborau uşori, de-abia se zăreau, dar le simţea luncarea rece pe obraz. Incotro să apuce ? La cine ? Se întoarse : departe, în spre barieră, ochiul de lumină al unui felinar clipea somnoros. Intr'acolo, în spre singurătate. O luă încet pe drumul moale în care gheata i se afundă. Şi se trezi în dreptul grădinei publice, se așeză pe bancă ; Brânduș se încolăci la picioarele lui, rămânând amândoi supt cernerea din ce în ce mai deasă a ninsorei . . .
... Grigore Lupu trăise o viață întreagă

de neliniște, de muncă, și de neînțelegere cu o ființă care nu-l iubise niciodată. Pricepuse aceasta a doua zi după cununie; a doua zi și încă prea târziu! Cum și-ar mai fi amintit copilăria, cei câțiva ani de mulțumire, când ei erau ascunși supt greutatea celor cincizeci de ani de trudă! Munciă, nevasta cheltuia strângea, dânsa risipea, — risipă în faptă, și în vorbă. Vai, glasul acela ascuțit ce-i destrăma se auzul! Și când a murit dânsa, îi perise și puterea. Bătrân, aproape sărac, ce-i rămăsese de făcut? Copii n'avea; fratele și sora îi murise. Luă binișor cele câteva părăluțe ținute ascunse, și le puse în mâna nepoatei:

— „Iată, ți le dau ție toate, tot ce am, la și lucrșoarele. Numai să-mi dai un colț de odihnă în casa ta. Ești văduvă, nici tu n'ai pe nimeni, ți-oiu fi eu iată“.

Au trecut doi ani într'o liniște senină — anii cei mai frumoși din viața lui. Ce fericit eră, când se ducea seara la școală să-și aducă nepoței, cei doi băeți cari îl iubeau și-i ascultau poveștile. Le purtă și geanta cu cărți. Par'că mai întinerise. Și nu cerea nimic: în toată casa prindea un colț de odaie și altul de masă. Mâncă puțin, să aibă mai mult băeții; se scula dimineața să pregătească ceaiul sau cafeaua băeților; se culcă târziu ca să adoarmă cu poveștile lui, băeții.

În pacea aceasta trăise numai doi ani. Dar bătrânțea își are, pentru cei ce o privesc,

neplăcerile ei. Cât de sgâriat răsună tusea unui bătrân, și cum îți aduce, Doamne, aminte că va veni și pentru tine vremea horcăelilor obosite, înfundate, eșite ca dintr'un mormânt! Și mucul țigării mototolite între degetele îngălbenite și slabe, cum își împărstie rotocoalele de fum ce-ți îneacă sufletul! Nepoatei i se pareă acuma că bătrânul îi ia din tinerețe, că fumul țigărilor lui îi fură din frăgezime. La fiecare clipă, vaete și suspine. Nu, se săturase. Cine-l pusese să-i dea banii! Dar nici pentru câțiva golăgani n'avea să se chinuiască toată viața, n'avea să-și închidă aerul odăilor și să știrbească din sănătatea copiilor ei.

În curând nu-l mai putu răbdă: tot ce făcea dânsul i se pareă că face rău, că răul îl făptuiește într'adins. Cuvintele grele nu ținuse vreme lungă, se schimbară repede în ocări; din odaia unde dormea, îi mutase patul în sală, din sală în săliță din dos, și în urmă în bucătărie. La bucătărie să fumeze, la bucătărie să mănânce; într'o zi a trebuit să care apă; și de-atunci a purtat într'una cofele din ogradă la fântână. Nenorocul îl pășteă: sparse o farfurie, și întiași dată luă o palmă. S'a dus și-a umblat ulițele, eră în toiul verei, două zile, și într'o spre seară l'au găsit băeții și l'au adus înapoi acasă. În urmă a mâncat multe bătăi, de multe ori a pornit să nu se mai înotarcă. Dar dorul de copii l-a adus; de dragul lor îndură toate.

De data asta însă, s'a sfârșit ; decât să se întoarcă, mai bine va cere de pomană, va dormi supt garduri. Atâta cruzime îi rănise sufletul. Să fie aruncat ca un cerșetor afară, în ajunul Crăciunului ! . . .

Un gemăt înădușit al cânelui îl smulse din gândurile triste ; simți o răceală umedă care-i intră în trup. Se sculă, își scutură de pe umeri stratul de ninsoare, și porni înapoi.

— Hai Brânduș !

Cățelul rebegit se luă pe urma stăpânului său. Străbătură din nou ulița pustie, acoperită de așternutul vătuit al omătului moale. Ajunseră iarăș în dreptul casei ; la poartă, bătrânul se opri. Încă o umilire, și ar fi găsit patul de scânduri supt adăpostul păreților calzi, aburiți de plită. Cânele își ridică spre el capul, par'că l-ar fi rugat, l-ar fi sfătuit : „Hai stăpâne, nu-i întâiaș dată“. Pe bătrân îl apucă tusea, își duse mâna la gură, și porni înainte fără să-și asculte îndemnul sufletului.

Ulițele începură să fie din ce în ce mai luminate. În dreptul felinarelor fulgii lunecau cu sclipiri de argint, și căderea ninsorei avea ceva din foșnetul unei rochii de mătase purtată pe un covor. Oamenii, grăbiți, cu legături în mâini, cu priviri bucuroase, se strecurau nerăbdători să ajungă pe la casele lor. Și din când în când tremură, ca un clinchet de clopoțel, glasul unui copilaș ce cântă

„Florile dalbe“. Din ce în ce cântecul vestitorilor se împletea într'o armonie dulce, venită de aiurea, și ninsoarea par'că se prefăcea într'o cădere de flori albe, calde, atât de calde și mirositoare ! Bătrânul nu măi simțea frigul ; omătul de pe umeri îl înfășura ca un guler de blană ; obrazul i se înviorase. Cu glasul chimbat vorbi cânelui : „Haidem, Brânduș, haidem“ !

Dar iată de odată simte că-l înădușe nu știi ce, că i se ridică un nod în gât care-l îneacă ; se opri locului, stătù câteva clipe, și toată căldura aceea din piept, tot năduful îi năvăli în față, topindu-se, prin ochi, în două lacrimi fierbinți, ce-i lunecară repede pe obraz. Și se trezi plângând la auzul cântecului duios al glasurilor melodioase, ce-i aminteă de nepoței lui. Un dor desnădăjduit îl coprinse, un dor neînpăcat, care-ți întoarce pașii de ori unde, care-ți înmoae sufletul și-ți omoară voința. Și se întoarse. Cățelul o luă bucuros înainte ; bătrânul, suspinând, în urmă.

În dreptul casei se opri, apoi împinse binișor porțița ; scârțâitul balamalelor răsună ca un șuer. Inima bătrânului svâcnî. Ușa dela sală se deschise îndată. Ochi nepoatei îl pironiră locului :

— Mă miram să nu te întorci !

Bătrânul făcù un pas înapoi. În aceeași vreme, la spatele nepoatei, se auziră câteva

șoapte,—rugăminteaa unui copil. Glasul răstit de adineaorea se împlânzi ca prin farmec:

— Haide, întră !

Bătrânul trecu pragul, și rămse lângă ușă, îngânând câteva cuvinte de mulțumire ce eșiau ca niște suspine. Nepoata se uită la dânsul, și-i văzù ochii întorși spre copii. Și atunci, prin acea scăpărare de-o clipă care te face să pricepi ceeace atâta vreme îți fusese cu totul ascuns, mama înțelese că bătrânul se întorsese pentru copii, că pentru dânsii îi suferise palmale și pumnii, că numai pentru ei răbdase totul, că lor le dase sufletul lui stins de suferință, și că-i iubea poate mai mult chiar decât dânsa.

Femeia se lăsă cuprinsă de milă, și de o adâncă părere de rău :

— Haide în sufragerie . . . Așa . . . Scoate-ți surtucul ; n'ați șalul meu . . . Copii, puneți un tacâm să mănânce și moșul.

Și 'ntr'un avânt de mărinimie se repezi afară, de unde glasul ei tremurat răsună până înăuntru :

— Brânduș, Brânduș !

li chemă și cânele în casă !

O C H I I

Conul Andrei par'că nu mai trăește. Din față i s'a stins orice urmă de viață; ochii lui, din care nu mai poate cădea o lacrimă, sunt șterși — două ferestre ce dau în gol. Durerea l'a împietrit, o simte cum i s'a înfipt în capul pieptului. Rareori un oftat adânc îi scapă, ca o pasăre chinuită dintre gratiile unei cuști. Cele mai de multe ori însă, nici acest răsufu de ușurare nu-l alină; chinul îi rămâne închis în suflet. Când cei de prin prejur l'ar crede că doarme, bătrânul se gândește la coana Despina. În sufletul lui se dă atunci o luptă crudă: omul care se spovăduște lui însuș cerând ertare. Conul Andrei, — vinovatul, mărturisește Conului Andrei—duhovnicul,

... „ Am iubit-o pe Despina, am iubit-o mai presus de fire, mai presus de înțelegere, mai presus de orice în lume. Am chinuit-o, dar pentrucă-mi erà dragă, scumpă ca lumina ochilor. Dacă am ținut-o zece ani în-

chisă în casa asta, dacă nu o lăsam să iasă nici până în cerdac, dacă o ascundeam când venea cineva, pricina a fost că o iubeam, o iubeam... S'apoi ochii ei, ochii mi se păreau vinovați. Aveau o strălucire blândă, ne'nchipuită, și par'că-ți făgăduiau totul când te priveau. De câte ori n'am rugat'o să nu se mai uite așa; să steie mai încruntată. Căci prin ochi se mărturisește și dragostea și ura, ca și îngăduirea... Ochii ei doar m'au robit, ei m'au legat de dânsa... Li spuneam, dânsa vroia să mă asculte și totuși, când încercă, numa sprincenile se apropiu, încrețându-i fruntea, dar privirea rămâne tot dulce, ispititoare. Nu. Nu puteam lăsa ca și alții să se bucure de ochii mari, albaștri, prin care isvoră tot sufletul celei ce o credeam născută numai pentru mine! "...

Dar mărturisirilor acestora, răspunde un glas ascuns, și aspru: — „Nu, n'ai avut dreptate!“ Insa Conul Andrei căută o desvinovățire în cele ce-și spuneă, o alinare:

...„In întâiul an al căsătoriei noastre, la o petrecere, un prietin se înebuni după Despina, la cea dintâi privire a ei. A știut dânsa aceasta? Apoi, altă dată un văr al meu; și cu o altă împrejurare... Dar câte întâmplări de aceste n'ași putea spune! In toate ochii ei se prefăceau în călăii ce storceau, din sufletul meu, încrederea, picătură cu picătură. Cât am suferit!“...

Și iarăș glasul îi răsună îndărătnic:— „Nu, n'ai avut dreptate!“ Și după ce Conul Andrei rămâneă năucit, cu inima răscolită, începeă să se îndoiască și dânsul, și părerea de rău îl mistuieă. Atunci, se rugă în sine, recunoșteă: . . . „Da, n'am avut dreptate; acum ași luă-o pe Despina cu mine, ași duce-o pretutindenii, să se bucure și ea de viața aceasta frumoasă, când e trăită omenește, curată — când ai, sădită în suflet, încrederea. Ași lăsă-o să se bucure de tot ce ochiul prinde în el dinafară, de tot ce oglinda lui minunată răsfrânge ca pe o altă lume ce o purtăm în noi. Ah! ochii ei!“ . . .

Dar glasul aspru răsărea din nou:— „E prea târziu!“

E prea târziu! De ce cugetul căută să-i șoptească, în ureche, întocmai ca un hain, ce i se plecă spre față să-i rostească, numai pentru el, cuvinte ce întrupau clipe de durere grozavă. Degeaba, orice-ar fi făcut, povestirea cădea lămurită, cuvânt cu cuvânt, și'n mintea lui vorbele răsunau, își durau prelung sunetul, ca supt o boltă de biserică.

. . . „Stătea la fereastră, începeă glasul, și te uitai spre drum; un geamăt ușor se ridică din pieptul bolnavei, a coanei Despina. Te-ai întors și ți-a zâmbit, duios. — „Ți-e mai rău?“ ai întrebat-o îngrijat?— „Nu, draguță!“ ți-a răspuns dânsa și iarăș te-a înfășurat cu privirea ei caldă. Privirea ei care

nu putea fi cruntă cum doreai, după cum nu poate fi amară mierea. Te-ai uitat mâniat în ochii ei, în ochii pe cari și dansa și-i ura, căci știa că din pricina lor suferise atâta! Și atunci, aducându-și aminte cum te necăjeau, i-a închis. Te-ai întors iar spre drum; într'un târziu ai întrebat-o:—Dormi draguță? Și nu ți-a răspuns. Ai venit lângă pat, și, când te-ai plecat deasupra feței albe, coana Despina nu mai era. Ai căzut jos. În urmă, ai strigat „Iertare!“ ai strigat și lângă groapa care înghițea, pentru totdeauna, ochii, cărora nu le fuseseră îngăduit să absoarbă din lumină, ca altora. Ai strigat „Iertare!“ dar „era prea târziu! Și glasul tăcea, dar, undeva în adâncul lui, sau în adâncul lumii, sau unde, în care hău, nu-ți puteai da seamă, sunetul cuvintelor tremura încă: „E prea târziu“!..

Conul Andrei închideă ochii, și așa, cu ploapele strânse, cu gândul îndreptat spre aceiaș parte, căută să întrupeze în mintea lui chipul soției sale. Întâi nu zărea nimic, era întuneric. Apoi începea să joace ca niște aburi de foc, pe urmă ca un fum ce tremură ușor, și din fumul acela luminos, începea să se deslușească par'că venea spre el, un chip alb, ca de sîdef: gura mică, buza de jos puțin răsfrântă, fruntea mare, și supt ea, două luminiți ce pâlăiau ușor, ce căutau să se statornicească, încremeneau puțin,

apoi fumegau, scliceau repede-repede, se ștergeau și de prea multă vapae, ce rămânea par'că pe urma lor, conul Andrei părea că orbește, ca și când s'ar fi uitat în soare, și nu mai vedea nimic. Și iar strângea pleoapele, iar căută să prindă privirea ceea, măcar o clipă, dar ochii nu mai luau ființă, —ca o pedeapsă.

Cele două picături de cer, pentru care suferise toată viața, pe care le visase noaptea, la care se gândise din depărtare, care-l tulburase când se înecau în ochii lui crunți, se șterseseră par'că din mintea lui, pentru totdeauna... Își aducea aminte de coana Despina numai ca de o ființă pe care nu ți-i îngăduit s'o vezi decât toată, deodată, într'o fulgerare.

Și atunci alergă prin casă, ca și cum lucrurile în mijlocul cărora dânsa trăise i-ar fi putut-o aduce din nou. Nu avea nici un portret al ei : se ferise totdeauna să-i atârne chipul, acolo, sus, într'un cadru din care dânsa ar fi putut privi în voie pe toți. De un singur portret mic al coanei Despina, ca fată, pe care dânsa îl purtă uneori la gât, într'un medalion, își aducea aminte conul Andrei.

Dar unde să fi fost ? Răscolea dulapurile, răsturnă sertarele scotea totul de prin lăzi — doar l'o găsi. Și cum dorul îl mistuia, într'o zi, îi trecu prin gând că poate o scoborâse

cu medalionul în mormânt. În zăpăceala acea, în clipele de durere, nu s'a gândit la nimic, nu s'a uitat decât la fața ei. Și gânduri păgâne, nebunești, îl îmbiau să meargă noaptea, să desgroape sicriul, să caute la gâtul moartei icoana închisă în clapele subțiri de aur . . . Și se blestemă că n'a avut copii, o fată, care să fi moștenit ochii aceia stinși pentru totdeauna . . .

Ajunse o umbră. Aproape nu se mai mișcă. Nu mai putea face doi pași fără să nu-și simtă răsuflarea tăiată. Cu privirile încremenite, urmărind ceva, în gol, pareă un orb, ce dibuie. Stătea mai mult înfipt, în colțul canapelei ce se adâncise în locul din care el nu se mai urneă ceasuri, zile întregi. Și de-acolo, din colțul acela, căută mereu închipuirea albă ce par'că se înfiripă uneori.

Intr'o spre seară, într'un apus de soare, dincolo de geamurile deschise, vântul resfiră prin aer frunzele îngălbenite ; și conul Andrei le urmărea căderea, fără să-și deie seama, fără să gândească nimic cu sufletul gol, ca și mintea. Deodată par'că i se topi tot dinainte, simți cum i se sleiesc puterile, cum se ducea la vale, ca pe o apă. Vroi să se sprijine, dar mâna îi lunecă strecurându-i-se în încheietura spetezei canapelei. Și atunci, se înfioră, simțind că degetele au atins ceva rece, rotund.

Ghic! ; ca prin minune, vlaga îi veni din

nou, și scoase repede mâna, cu medalionul, căzut acolo, prin cine știe ce întâmplare. Se ridică, merse, încordat, până la fereastră, și, răzimat de zid, se uită la foile îmbinate de aur ce-i aduceau, în sfârșit, privirea coanei Despina. Vrol s'o vadă mai repede, dar degetele îi tremurau, se necăji puțin, capacele se desfăcură, și pe fundul unuia portretul lipit, se desluși. Il apropiè, se uită bine, câteva clipe, ca și cum n'ar fi putut vedea nimic. Apoi înțelese. Pe chipul luciu, mâna coanei Despina, sgâriase, ca să nu se mai poată cunoaște cu vârful unui ac, într'ocipă de desnădejde, ochii. Și conul Andrei, căzù în genunchi, plângând în hohote, privind jos, la foile de aur cei scăpaseră din mână, și care, în căderea lor, se 'nchiseră, strângând între ele mărturia unei nefericiri.

ÎNTĂRZIATUL

În odaia albă, scăldată de lumina soarelui și plină de mirosul sulfinei presărată printre scoțuri, Toader Nătilă sta lângă fereastră, și înflorește cu vârful cuțitașului codiriștea unui biciu. Nătilă e un om ca de vreo cincizeci de ani, zdravăn, cu pletele și mustața căruntă, dar cu sprincenile negre deasupra ochilor albaștri curați. E cel mai bogat sătean din Țândireni, și cel mai vestit meșteșugar de săpături în lemn, prin tot cuprinsul locurilor acestora. Poarta, sâpii, ușile și ferestrele celor trei rânduri de case ale lui, sunt minuni de lucru răbdător și îndemânat.

Cum stă așa la fereastră, cu privirile țintă la limba de oțel a cuțitașului care din când în când fură câte o sclipire de soare, de afară străbate glasul dulceag al Mândiței, nevasta lui, — o femeie mică și jute ca un titirez. Femeia strigă găinele, și chemările ei răsună până departe, de trezește și pofta păsărilor din ogrăzile vecine. Se aud bătăi

de aripi, „cucurigul“ vreunui cucuș, trezit din piroteală, și cloncănitul cloștelor ce-și strigă puii. Incaltea în fața prispei casei lui Nătilă e un prăpăd: de pe supt hambare, din tufe, din livadă, păsările s'au repezit cu gâturile întinse și ciupindu-se sărind unele peste altele, fugărindu-se, caută fiecare să înghită grăunțele galbene de păpușoi. Câte una mai îndrăzneată își face vânt până la pestelca stăpânei. Femeea se apără, hâșue, iar înăuntru Nătilă zâmbeste mulțumit și se pleacă mai tare deasupra lucrului ce face.

După ce aruncă cele din urmă grăunțe, Mândica, obosită decât ținuse piept atâtor, vietăți, vine în casă cu pași așa de înceți, că bărbatul nici nu o bagă de seamă. Dar când, de slabă ce se simțea, se așeză, suspinând, pe marginea patului, Nătilă întoarse capul și, văzând-o atât de galbenă, o întreabă speriat:

— Ce ai Mândico ?

Ea răspunde cu glasul jumătățit:

— Nimic. Poate de oboseală. . .

Și se lasă moale pe spate. Atunci Nătilă sări, luă de după ușă cofăieul și o stropi cu apă. Nevasta își veni în fire, își duse mâna pe frunte de șterse sudoarea ce-i brobonea supt păr, și zise:

— Nu știu ce-oiu *hi* având.

— Apoi nu, zise omul, ia să pun eu caii la căruță și să mergem la vre un doftor.

Iacă, asta e a treia oară când îți vine rău așa.

Mândica făcù obosită :

— Da lasă, Toadere !

— Doar n'oi fi nebun să las să zăcem, acuma la bătrânețe, când trebuie să ne sfârșim zilele mulțumiți.

Năltilă eși în ușa și strigă puternic :

— Gheorghe ! Gheorghe, mă !

În tinda celeilalte case, din fundul ogrăzei, se ivi un băietan frumos, ca de vreo douăzeci de ani.

Bătrânul îi țipă atunci .

— Pune căii la brișcă, Gheorghe, că-i rău iar mătii. O duc la doftor.

Băietanul intră în casă, apoi după câteva clipe se îndreaptă spre grajdul de vălătuci. În urma lui eși o femeie tânără și o luă spre casa bătrânilor. Când o văzù Năltilă o întrebă :

— S'o dus bărbatu-tău la cai ?

— S'o dus, tată.

Femeia trecù în cealaltă odaie, în care se găteà soacră-sa de drum.

Peste câteva clipe băietanul trase brișca în fața ușei și sări sprinten jos :

— Unde-i mămuca ?

Și când o văzù :

Păi așa te lauzi mamă hăi ?

Bătrânul prinse să zâmbească :

— Da tocmai azi sărbătoarea, când e horă.

Apoi, ducându-se în livadă se întoarse cu un braț de iarbă cosită proaspăt, de-o puse în brișcă :

— Așă, să stai pe moale.

Pe urmă se uită la cai și îndreptă căpițelul celui din stânga, muștrându-și băietul :

— Pe vremea mea băeții se uitau cu ochii în patru.

Băetanul, ca și când n'ar fi auzit, goni un dulău :

— Ho, cotarlă !

Dar bătrânul zâmbi iar :

— Hai Gheorghe, ajută babii să se suie.

După ce luă hățurile, se uită la tineri și le făcù din cap :

— Cu ghine !

Dădù biciu, caii frământară puțin în loc, apoi întinse șleaurile și o zbughiră pe poartă ! În urma briștei se ridică un nouraș alb de colb, în vreme ce biciul lui Năltilă pocneă ascuțit din când în când, pună ce nu se mai auzi.

În dreptul crâșmei trebui să oprească. Oamenii îl întrebară :

— Încotro, Toadere ?

— La târg, Tănase.

— Tocmai azi, bre ?

— Îi' rău, nevestii.

— Taci !

— Zău !

Toți se înghesuiră împrejurul briștei, ui-

tându-se la femeie; unii dintre ei se mâhniră, că perdeau într'o așa zi pe cel mai darnic. Cel ce întrebuse, o curmă:

— Păi cu ghine, Toadere. Diseară când te-i întoarce abatete pe ici.

În vreme ce drumeții cotiră pe după livada bisericii, oamenii, care mai de care, își dădeau părerea boalei femeii. O babă, cărturăreasa satului, se amestecă, acrie, în vorbă:

— Dă, dragii mătușii, dacă nu-i sănătate, degeaba-s bogățiile.

Și de frică să nu pățească ceva, cum i se întâmplă de obicei când venea nechemată, se strecură binișor spre alt pâlci de oameni, să-și deie și pe acolo părerea...

Nătilă intră în târg, și dela barieră o luă pe o uliță lăaturalnică, să iasă la casa doctorului pe care-l cunoștea de mult, de când își rupsese mâna pe ghețușcă, într'o iarnă.

Doctorul, un om gras, atât de roș la față că sângele par'că deabia așteptă să-i sbucnească pe nas, îl cunoscă îndată:

— E he! lume nouă! Ce-ai? Ce veste?

— Nevasta, dom'le doftor.

— Ei, ce-i cu nevasta?

— Gogeste ca un puiu de curcă. Iacă așa gogeste pe picioare. I-o venit leșinuri la inimă de trei ori. Ș'acum m'am hotărât s'o aduc, să vedeți ce are. Că nu vreau să zacă tocmai acū la bătrânețe.

În vreme ce omul vorbea, femeia rămă-

sese mai în urmă, cu mâna la obraz, ca și cum ar fi durut-o măseaua

— Doctorul o privi, îi luă brațul și o trase în lumină; se uită la dânsa pe urmă zise repede :

— Ia așează-te ici, pe scaun.

Nătilă se uită la dulapurile cu cărți, privi pe fereastră, și, din când în când, trăgea cu coada ochiului, îngrijat, spre doctor. Deodată, acesta ridică în sus capul și începu să privească, zâmbind, când la femeie când la bărbat. Apoi râse tare.

— Strașnică boală?

Și cheamă pe țaran :

— Vin'aici, vin'aici !

Omul înaintă prost, fără să înțeleagă nimic. Doctorul îl privi iar; deodată îl bătă pe umăr :

— Halal, ha'!al de tine !

Își luă ciocu între degete, și uitându-se supt gene la femeie :

— E însărcinată !

Mandița duse repede mânila la ochi și zise :

— Îra !

Bărbatul rămase locului în prada unei bucurii ce-l împietrise. Atunci doctorul își trase mulțumit din nou barbișonul, și apăsă cuvintele :

— E însărcinată.

Femeia făcù iar :

— Îraa !

Apoi se'ntoarse și'ncepù să plângă rușinată.
Doctorul se apropia de țaran :

— Strașnic român ești, bade !

Nătilă se îndreptă de șale, bucuros, cum poate nu fusese niciodată în viață : îi râdeau ochii. Apoi, de teamă să nu se fi înșelat cumvâ doctorul :

— Da vezi, dom'le doftor, că de douăzeci de ani n'am mai avut copii. Am numai un flăcău.

Doctorul încântat de întâmplarea aceasta, îl încredință :

— Se poate, se poate și după douăzeci de ani. Pregătește scutecele, moșule !

Și-l bătù peste obraz. Atunci țaranul se uită la nevastă-sa și isbucni :

— Dânsa plânge ! Poftim ! Lasă că domnu' doftor o mai văzut de *este*.

Și făcù din ochiu :

— O mai văzut dumnealui ; nu-i așa, domnule doftor ?

Apoi, după ce gândi puțin :

— Aș vreă să fie fată.

Pe urmă, cu șiretenia omului care nu vreă să se deie prins :

— De altfel bănuiam eu, da mi-am zis și eu : dă ! tot e mai ghine să vadă și domn' doftor.

Însfârșit începù să caute în chimir, scoase evă hârtii, luă una o duse în lumină, o pe masă și o bătători cu mâna.

— Doctorul privi la suta de lei, mirat :

— Ce ești nebun, omule ?

Năltilă făcù semn cu mâna doctorului să rămâie locului :

— Pentru așa veste, face . . . lasă că am eu de unde.

Și grăbit :

— Hai, nevastă !

Intinse mâna, strânse pe a doctorului, atât de tare, că acesta își opri un țipăt, și ieșiră.

Afară, în ogradă, Năltilă își luă nevasta și o sul binișor în brișcă, apoi porni la pas, ca și când ducea un paner cu ouă și-i eră frică să nu le strice.

Cum eșiră din oraș, miriștele se desfăcură întinse, unele după altele, până în zare. Nici odată par'că în viața lui nu se uitase Năltilă cu atâta dragoste la pământul acesta pe care-l cunoșt e atât de bine ; apoi gândul îi fugi la ogoarele lui pe care le muncise atâtea ani de zile, din sucul cărora agonisise averea. Dar avusese pentru ce munci, avusese pentru cine agonisi. Și, cum uitase o clipă bucuria care-i umpluse sufletul, își aduse deodată aminte și trase repede hățurile ca să domoale mersul cailor. Se uită îngrijat la nevastă, și, gonindu-i o viespe de pe barijul galben :

— Zi așa, femeie, trebuie să ne găsim cumătri.

Dar simțul de rușine al femeii înroși iar obrazul Măndicăi și-i ridică lacrimile în ochi.

Bărbatul se necăji:

— Ce Dumnezeu tot plângi, că doar n'ai făcut moarte de om!

Pe urmă se plecă, și luă încet femeia pe după mijloc. Omul vorbea acum cu glasul potolit, cald:

— La ce să-ți fle rușine? Bucuria asta ne-o dă Dumnezeu, că și noi am făcut bine. Am muncit, avem ce lăsa, slavă Domnului!

Omul își scoase pălăria, își duse părul pe frunte, apoi vorbi mai departe:

— Și eu sunt venit după cinsprezece ani pe lume mai târziu de cum s'a născut soră-mea. Și am avut noroc.

Tacură amândoi; bătrânul privind câmpurile, alintând din când în când crupele cailor cu biciul: femeia, se liniștise cu încetul, căută să și dea seama de întâmplarea neașteptată care-i rascolea viața din nou, care o înfiora din cap până în picioare; se simțea din nou mamă, ca acuma atâția ani de zile în urmă. Și par'că fără să vrea, își aduse aminte de noaptea în care, întârziată, dormiră în câmp. În seara aceea vorbise până târziu cu Toader, pusese multe la cale; din toate părțile se împrăștiă mirosul ierbei tăiate, cerul eră senin; niciodată nu-și adusese mai bine aminte de tinerețe. Și par'că o lumină se făcuse în sufletul ei în

care se scoborâse fericirea ; și repede își duse mânila la pestelcă și și-o desfăcù cu toate că n'o strângeă.

Caii mergeau încet : se apropiiau de sat.

Când intrară prin ogoarele lor, zăriră cele două stoguri mari de fân. Lângă ele se odihniseră noaptea aceea. Bărbatul privi într'acolo ; ca și când în minte i se perindară aceleași gânduri, se uită la nevasta lui, se apropiè și o sărută ușor pe obraz.

Peste câteva clipe intrau pe poarta jităriei.

De departe se auziau lăutarii. La crâșmă eră horă. Cum mergeau într'acolo, le eși primarul în cale ; omul, auzise de boala femeii, și se apropiè de brișcă :

— Ei, ce-i Teoadere ?

Atunci Năltilă se plecă, îl trase lângă dânsul, și-i șopti la ureche. Primarul rămase o clipă locului, apoi își aruncă pălăria pe ceafă și mugì ca un taur :

— Noroc să dea Dumnezeu !

Pe uruă zărind pe preotul satului, îl chemă pe el.

— Ei, părinte, părinte Năstase !

Și când se apropià popa, se plecă primarul acuma la urechea lui. Popa dădu capul pe spate, mai să-i cadă potcapul :

— Așà da ; zi, o să botezăm !

Puțin cam amețit decât cinstise, începù să râdă cu hohote :

— Să botezăm taică, să botezăm.

— Ia suiți-vă, dinapoi în brișcă, le zise Năltilă, să mergem acasă să bem un păhăruț de vin.

Notarul, care erà și el pe-aproape află vestea, și alergă să o spuie la alții. În căruță se mai suiră doi bătrâni: cocoțați în picioare se țineau de spetele popei și a primarului, și așa ajunseră la crâșmă. Hora se spârsese, oamenii strânși în pâlcuri vorbeau despre vestea adusă de notar. Când văzură brișca, o înconjurară.

Năltila se plecă la urechea fiecăruia; de cealaltă parte, Mândița, zăpăcită, rușinată, trebuia să povestească femeilor. Flăcăii își dădeau coatele, fetele se uitau pe sub gene. Copii nedumeriți căscau gura. Și pe deasupra tuturor glasul primarului mugi iar:

— Hai, mutați hora acasă la Năltilă!

— La Năltilă! la moș Năltilă! răsunară glasurile.

Flăcăii înzorzonară caii cu frunzare, și alaiul porni. Întâi căruța cu Năltilă, nevastăsa, primarul, popa și cei doi țărani cocoțați la spate; apoi, pe jos, în urmă lăutarii și întreg satul. Pela porțile ogrăzilor câinii, eșiau de lătrau scurt, răgușiți până ce copii, lăsați în voie, începeau să-i bulgărească. Un mehengiu puse țigani să înceapă „Cântecul Miresei” și atunci porni un chiot prelung.

Năltilă asudat, vorbea în dreapta și'n stânga ca un viteaz ce se 'ntorcea dintr'o

bătălie. Mândica își stergea nasul într'una cu batista noră-sei ce mergea lângă brișcă. Băiatul lui Năltilă plecase înainte să pregătească cele trebuitoare acasă; le ieși în poartă. Tată-său când îl văzù, oprii caii și zise:

— Mă Gheorghe, noi botezăm odată!

Și flăcăii glumeau.

Țin'te în pas, mă ista! Țin'te 'n pas cu moșneagul dacă-ți dă mâna.

Nora bătrânului să îmbujoră la față gândindu-se că în curând avea să aibă și ea un odor.

Năltilă cu câțiva flăcăi aduse un poloboc cu vin în mijlocul ogrăzii și-i dădură cep. Paharele începură să treacă din mână în mână. Jocul se încheiă repede, și 'n vreme ce flăcăii frământau pământul, găinele înpânzeau, speriate, tufișurile. Primarul, preotul și câțiva bătrâni goleau la ulcele pe prispă; lângă ei, Mândița ostenită se odihneă. Năltilă stătea în mijlocul jocului și zicea strigătele:

Halal la cules de vii...

Flăcăii fac jucării...

Dar un copilandru, cam trecut cu paharul, îi răspunse rușinos, așa, cam de supt pălărie:

Și moșnegii la copii!

Și s'a pornit un râs, că s'a cumat, jocul. Iar Năltilă se puse și-l bătù pe umeri:

— Brava țacă!

Si întorcându-se spre oameni:

— Ei vă place?

Apoi cum îl înconjurară toți cu paharele întinse, Năltilă își puse mâinele în șolduri și prinse să-și arunce ochii de jur împrejurul ogrăzii, la cele trei rânduri de case ce aveă.

— Da ce te uiți așa, moș Năltilă? îl întrebă un flăcău.

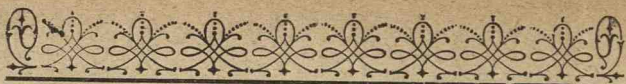
Năltilă își dădù pălăria pe ceafă și răspunse fără să zâmbească:

— Dă, mă ista, chitesc și eu unde-ar mai fi un loc bun de clădit, că de-o merge tot așa, vorba băietului, peste douăzeci de ani trebuie să mai ridic o casă...

Și fiincă vorbise tare, se auzi, cu toată veselia oamenilor, până pe prispă, și preotul dădù cu cotul primarului, și primarul Măndicăi, iar aceasta se uită banuitoare la bărbatu-său și scânci:

— Ira!...

Iar jocul începù din nou.

UN OM DE ZAHAR

Conul Gavrilă Grosu erà cunoscut de tot târgul. Precupețele îi ziceau: „Moș Plăcintă“, școlarii „Mormolocul“, iar prietenii „Zeul păcii“. Si toți aveau dreptate în felul lor. Precupețele, pentrucă de câte ori se duceà să cumpere zarzavaturi,—conul Gavrilă își făcea singur cumpărăturile,—se așezà între movilele de verze și țelină, și cădea *plăcintă*, întrebând de toate, și nu se mișcă de acolo câte un ceas. Școlarii îl vedeau zilnic trecând totdeauna pe marginea trotuarului, ca să nu stinghirească pe nimeni, pășind încet, semănând mai mult unei mingi ce se rostogolește decât unui om ce merge, atât era de rotund. Băieții îl lăsau să le ieie înainte, apoi își șopteau: „Uite mormolocul!“. Iar prietenii, aceștia îl cunoșteau mai bine. Prietenii îl aveau de președinte la clubul lor.—Clubul Independent. Il aleseseră în urma unei lucrări, în trei volume, ce făcuse mare răsunset: „Istoricul cluburilor din România“. De când îl aveau în fruntea lor nu se pomenise sfadă între dânșii. Doamne ferește! Ce aveà alta

președintele de făcut decât asta: să nu se supere nimeni, să nu rămâie nimeni nemulțumit. Și nu-i puțin lucru să-i împaci pe toți. Întrebați pe alți președinți de cluburi de vroiați să înțelegeți însemnătatea acestei însușiri a conului Gavrilă Grosu. Pacea își întinsese aripele peste clubul independenților.

O singură dată Zeul Păcei își simțise puterea în cumpănă cu îndărătnicia unuia; dar l-a învins, căci avea felul dumisale să ducă lucrurile până la capăt. Intr'o seară, doi prieteni se sfădiseră... o sfadă dintre acelea în care mijlocesc mânilor; o palmă sdravănă, împrăștia liniștea odăilor, ca un pocnet de pistol. Sfârșitul avea să-l deie martorii, — un duel se puneă la cale. „Puiule“, „—dragule!“, strigă conul Gavrilă, când unuia, când altuia, Ași! nici nu eră de vorbit. Cel ce mâncase palma spumă, ar fi fost în stare să dărâme lumea. Președintele părea că-și pierduse din înrăurire. În sfârșit, se hotărâ să se ducă acasă la cel lovit:

— Puiule, dragoste, liniștește-te... se pierde faima clubului, a numelui meu. Puiule! Impăcați-vă!

— Nu se poate, coane Gavrilă, dumneata n'ai văzut? Am mâncat o palmă. Unul trebuie să moară... Sau să primească palma înapoi.

— N'o să vreie „dragoste!“.

— Atunci, duelul!“ Președintele se sco-

borâ, amărât, până jos, să plece. Dar pe cea din urmă scară îi veni o idee. Se întoarse gâfâind înapoi:

— Știi ce? uite, primesc eu palma, ici, între patru ochi. Numai să sfârșiți odată...

— Nu glumești?

— Uite, poftim.

Și conul Gavrilă întinse obrazul. Celalt ridică mâna prefăcându-se că vrea să tragă. Conul Gavrilă închise repede ochii și așteptă.

Supăratul lăsă mâna în jos și zise:

— Haide, în hatârul dumitale treacă. Nu că... mie frică, dar dă, pentru d-ta...

— Mulțumesc, puiule! Ce crezi, ar fi țipat gazetele, ar fi vorbit lumea. Mulțumesc. La revedere.

Și plecă.

Seara cei doi hărtăgoși par'că nu se sfâdiseră de când lumea; Președintele eșise biruitor și de astădată.

— „Dumneata ești Zeul Păcii“ îi zise un clubist, în urma acestei afaceri. și vorba se prinse.

Conul Gavrilă Grosu era însurat. Ce nevastă! Să-i fi văzut alături te ai fi frecat bine la ochi să te încredințezi de nu-i vreo glumă. Ea dacă avea treizeci de ani, pe lângă cei șeaizeci ai lui. Și dacă el semănă cu un mormoloc, dânsa părea o șopârlă ce se strecură cu îmlădieri repezi, sclipitoare. Cum de-o luase; cum de-l luase? Nimeni

nu putea pricepe. Se întâmplă de multe ori astfel. Impreună n'au stat de cât o săptămână, și nevasta i s'a mutat în București. Conul Gavrilă rămăsese în orașul lângă care avea și moșia, dar se ducea în fiecare săptămână să-și vadă odorul.

Călătorii care mergeau mai des pe linia Râmnic-București îl cunoșteau și prin somn. Conul Gavrilă intră în vagon întovărășit în totdeauna de măcăitul rațelor, sau de cotcodăcitul găinilor, ce le purtă în panere. Ajuns acasă, nevasta și copiii îi ieșeau înainte, la scară. De abea îi putea cuprinde în brațele lui scurte. Lucru ciudat, ori câte găini, ori câte rațe aducea, pe nevastă-sa o găsea tot slabă. „— Mânâncă, fetița tatei“. Mâncă, dar pe semne așa îi era felul. Conul Gavrilă habar n'avea cum se trezise, dintr'odată, cu o puzderie de copii. În șase ani cinci. Și ce copii! Toți frumoși. „Ce bine că nu-mi seamănă mie“ spunea dânsul, mândrindu-se că toți aveau din frumusețea mamei. Și ce deștepți! îl lăsa cu gura căscată. Milică era de trei ani, nu mai mult și știa numele tuturor celor ce veneau în casă. Numai ce-l auzeai vorbind singur cum vorbesc copiii, despre cutare sau cutare.

— „Niște prieteni ai mei“, răspundea nevinovat soția. Conul Gavrilă luă băețelul în brațe și-l înădușea în sărutări. Era de speriat așa tinere de minte. La deșteptă-

ciune îi semănă lui, nici vorbă! Când venea acasă, telegrafia cu două zile mai înainte, ca să nu-și stingherească nevasta. Ce, e glumă să vie cineva, hodoronc-tronc, într'o casă, într'o casă cu cinci copii și o gospodărie ca a nevastă-sei? „Poimâni sosesc“, telegrafia, și nevasta se grăbea să răspundă: „Vino“. Dumnealui împachetă rațele, găștele și haide la București.

Niciodată nu-și eșise din calea asta.

Numai astăzi și-a călcat obiceiul. Cum stă la prânz, primii o telegramă: „Vino numai decăt. Cel întâi tren. Interesul clubului“. Pentru D-zeu, ce se întâmplase? Interesul clubului! La 5 era în tren, la 9 seara în București, la 10 se întâlni cu prietenul ce-i telegrafiasse. Eră vorba despre un biliard nou-nouț ce se vindea pe un preț de nimic.

— Bine dragă, pentru asta m'ai chemat!

— Interesul clubului, coane Gavrilă.

Și-l încredință numai decăt.

Apoi Conul Gavrilă trimise răspuns nevăstei că e în București, la hotel, și că vine a doua zi pe la 10 să o vadă. La 10 sosi acasă. Ca de obicei, nevasta cu copiii îi eși în cale.

Și cum conul Gavrilă se pregătea să urce scările, nevasta îi spuse:

— Bine, dragă, de ce n'ai venit de-aseară?

Conul Gavrilă rămase o clipă cu gura

căscată, minunat de așa întrebare. Apoi răspunse :

— Se putea, drăguță, se putea să fi venit dacă nu-ți telegrafiasem de cu vreme ?

Și sui scările, încet, gâfâind, vorbind întretăiat :

— Se putea... dacă nu-ți telegrafiasem... s'ar fi putut așa ceva, drăguță !

OM MILOSTIV

— Ei, acù i-acù, neică ! zise el.

Iar nașu-său îi răspunsese fără înconjur :

— Ascultă-mă ce-ți spun eu : nu fii papă-lapte ; du-te la conul Mitică Limbă-dulce, că altminteri mergi la pușcărie cu mâinile în buzunar... Du-te la el ; ți-o face el ce ți-o face, și-i scăpă. Dă, îi avocat mare, îi om cu trecere, și-i d'ai noștri, din popor.

Și iată-l acum pe Ghiță Pașalău mergând la deputatul și avocatul Mitică Limbă-dulce, care are casa în strada *Iustiției* No. 5, și care primește între 6 și 7 seara, chiar Duminica și sărbătorile.

Dimineața fusese o zi frumoasă, — soare și cald, adevărată zi de început de primăvară : e pe la mijlocul lui Martie. Ghiță Pașalău și-a făcut ghetele, și-a scos pestelca de piele de căprioară, a închis sticla cu mastică de Hio, din care numai dumnealui turnă la mușterii, și-a înfășurat gâtul cu o legătură roșie, a luat pardesiul, pălăria cea tare și a plecat. Dar iată, când nici nu se

aștepta, — că de atâtea gânduri n'avusese vreme să se mai uite spre cer — se trezi, pe drum, că începe să bureze. Dracul s'oi ia de ploaie! Poftim! asta îi trebuiă?... I se strică lustrul la ghete și i se muiă pălăria... Până la avocat mai eră doar o bucată bună. De abiă este în strada Mitridate, și până în acea a lustiției mai aveà de străbătut două: a lui Gambetta și-a lui Popa-Prescură... luți pasul. Ploaia se 'ntețeà și, după câtevă clipe, auziă, cu groază, cum îi lipăiau picioarele în apa strânsă, repede, prin adânciturile lăsate de tăbliile sfărmate ale trotuarului.

A ajuns. O casă la stradă cu o poartă mare de fier. Înainte de a intră în curte, Pașalău se opri privind 'n toate părțile dacă nu-i văzut, apoi ridică, repede picioarele pe rând, le șterse cu cele două colțuri ale pardesiului, și încet-încet sui scările, gâfăind. ca și când ar fi călcat poștii. Bătù mai întâi în geam; dar în sala luminată strălucitor, nu răsări nimeni. Atunci își aduse aminte de sonerie; se uită, căută. O găsi, e la 'ndemână, în stânga, lângă ușorul ușii, dedesuptul unei tăblițe, pe care, lui Pașalău, i se păru că scrie „curaj“!

Și, într'adevăr, ridică mâna, de-abiă atinse bumburuzul alb, și-și trase degetul ca și când s'ar fi fript,

Ușa dinăuntru, dela sală, se deschise, apoi

cheia se 'nvârți și 'n broasca ușei cesteilante, și un fecior, în livrea, se plecă puțin, ca și când i-ar fi fost frică să nu i se umezească frizura de aerul jilav din afară :

— Pofțiți, domnule !

Pașalău nici nu apucă să pășească bine pragul, și feciorul îl și deschiea la palton, în aceeași vreme în care îi și smulgea pălăria din cap ; apoi, întorcându-l la loc, pe călcâie, ca pe-o păpușă, îl desbracă lăsându-l în redingotă.

Pe urmă feciorul se înclină, mai adânc !

— Mă rog, pofțiți !

li luă de mijloc, îl trecu printr'un antreu lustruit așa de tare, că lunecă de două ori pe spate, apoi îl aruncă într'un salon. Pașalău rămase buimac, în mijlocul odăii îmbrăcată toată în albastru, cu oglinzi mari, drepte, de sus până jos, cu două policandre atârnate de tavan — o lumină orbitoare. In oglinda din față omul se văzù bine, deși la 'nceput nu-i venea să creadă că e el. Pentru întâiași dată se privea întreg, bine și amănunțit. Niciodată nu se văzuse atât de subțire, că par'că redingota măslinie — el o crezuse neagră cum e cărbunele — îi ținea oasele strânse la un loc, să nu se risipească pe jos. Și nasul lung, i se scoborà așa de adus înăuntru, de vârf spre gură, ca uni clește, ce-ar fi vrut să-i smulgă ceva — cucuvintele care acum simteà el bine că n'o să-

vie pe limbă. Ochii șterși : cărunt ; sgribulit . . . Tare 'mbătrânise ! . . . I se părea că-i la un vrăjitor. Atâta sclipire, de sus de pe pereți, de jos, îi făcea rău, îl amețea. Pașalău se uită prin prejur ; chiar lângă el eră un jâlț ; îndoii încet genunchii și se lăsă, ușor, pe marginea scaunului. Deodată, în trei oglinzi, alți trei oameni, se lăsară odată cu dânsul, ca niște umbre ce-i urmăreau mișcările. Pașalău răsufă adânc . . . Cine-l pusesese să vie la un avocat așa de mare ! Par'căi încolțise în minte un gând : s'o șteargă frumușel. Dar ușa se deschise din nou, și un alt fecior — ăsta îmbrăcat în negru — răsări în prag.

— Dumneavoastră vroiți să vorbiți cu domnul avocat ?

Pașalău se gândi că doar la asta venise ; înghiți mai mult decât răspunse :

— Hâhâ !

— Atunci, poftim dincoace !

Și omul iar îl luă de spate, îl duse bi-nișor, pe covorul moale, pe care Pașalău din prevedere, se ferea să nu mai lunece ca 'n sală ; și pe o altă ușă, intră într'o altă odaie :

— Așteptați !

Rămăse iarăși buimac, în mijlocului salonului mare îmbrăcat în mobilă roșie, cu tricheleuri în păreți, și cu oglinzi rotunde, atârinate plecat, sus, încât odaia se arăta în

ele prăvălită, gata-gata să se răstoarne. Și lui Pașalău din nou îi veni să creadă că visează. Iar se așează pe marginea unui jâlț. După câteva clipe se liniștii și răsufă mai ușurat. Gândurile i se mai limpeziră, și atunci îi trecu prin minte vorbele lui nașusău: „Ți-o face el ce ți-o face și te-o scoate din încurcătură... că-i și el... de-ai noștri... din popor!”. Așă e, i-o face conul Mitică Limbă dulce ceva... E deputat... L'a votat doar de trei ori, el, Ghiță, Pașalău, crășm...

...Un scărțâit, și de unde nici visă, se deschise o altă ușă ca ruptă din părete, și feciorul îl întrebă, de două ori, până să primească răspunsul:

— Numele dumneavoastră?... Numele dumneavoastră?..

— Ghi... Ghiță, Pa... Pașalău!

Feciorul întoarse capul, și aruncă vorbele că dintr'o goarnă, dincolo în odaie!

— Domnul Ghiță Pașalău!..

Pe urmă se întoarse de-l chemă:

— Poftiți mă rog...

Merse că tras de-o sfoară, intră în a treia odaie: numai scaune, canapeluțe: roșii, galbene; și oglinzi, și...

— Așteptați puțin...

Omul rămase o clipă locului, și cum își trece mâna peste ochi, să ieie de pe dâșii ca o perdeă ce-l împiedică să vadă, un braț

il împinse din nou. Iar feciorul. Trecu deodată în altă încăpere, statura feciorului se șterse, și 'n fața lui Pașalău răsări, ca din pământ, un om scurt, burtoș, chel ca 'n palmă, încât capul lui se părea că-i un alt glob de lampă supt care ardea o lumină la fel cu cea din mijlocul odăii, de sus, ce aruncă rotogoale, clătinându-se; și supt globul acesta, două scânteii ascuțite: ochil conului Mitică Limbă-dulce, chiar domnul deputat și avocat.

Pașalău îl cunoștea, îl auzise vorbind, și totuș i se părea acuma că nu-l văzuse în viața lui. Vroi să se închine, să zică: „sărut mâna!“ dar nu putu măcar crâcnî.

Avocatul îl apăsă de umăr:

— Stai, suflete.

Și, fiindcă Pașalău tăcea mereu, conul Mitică începù să-l întrebe dulceag:

— Ești din coloarea noastră?

— Hâhă, sâr't mâna...

— Bine; tare, tare bine... Ești... ești... negustor? Cu ce te ocupi?

Pașalău înghiți, mai luă suflet.

— Cârциumar... coane Mitică.

— A-ha!... cârciumar. Iată, domnule un negoț, un negoț *fain!* Cu cârciumăritul faci bani, știi, berechet, coala.

Si avocatul încovoia palmele una peste alta, făcându-le scoică, cântărind în aer, ca și când ar fi ținut o pungă grea.

Crâșmarul începù să se simțã mai la largul lui . . .

— Sâr't mâna . . . nu prea, acum nu prea . . . al'datã . . . , cã și oamenii au mai calicit . . .

Dar conul Miticã îi luã repede vorba din gurã :

— Ori-și-cum, suflete, ori-și-cum, tot câștigați bine . . . Unde ți i cârciuma ?

— În „Plopii cu soț“, la colț în fața Hengherigiului . . . cum o iei la barierã . . . La dreapta când mergi în colo . . . la stânga . . .

— Când vii încoace . . . Bun loc . . . Și . . . Avocatul își scoase batista și-o trecù pe față, răspândind un miros de „Ideal“, parfumul dumisale ; apoi, așa, într'o doarã :

— Trebuie să-ți iasă zece mii de lei ca popa . . . cinci sute pe lunã . . . Ehei . . . bună treabã ! . . .

Dar, fiindcã Pașalãu se pregãtea să-i răspundã, conul Miticã nu-i dete vreme să înceapã, se lovi cu amândouã palmele peste genunchi, se plecã puțin înainte. și, grăbit :

— Ei, chestiunea, chestiunea noastră !

Omul nu pricepù :

— Ce e ? ce daraverã ai ? îl mai întrebã avocatul.

Crâșmarul se așezã pe scaun, cãutã să-și aminteascã cele dintâi trei cuvinte cu care începeã să-și povesteascã, de-o săptămânã, întâmplarea la toți, cuvinte de cari celelalte se țineau lanț, și începù :

— „... N'ai să crezi!... Nici să mă gândesc, aşà să am parte de ceva pe lume, nici să mă gândesc, nici dumitale prin gând să-ți treacă, mă rog, că fusese ceva pregătit de mai nainte. Eu n'am cu nimeni nimică... Un sfrijit ca mine să-l doboare, da știi, dintr'o lovitură. Vine în cârciumă și cere un chil. — Bine, îți dau, da banii, ici pe teighea. Că veșnic mă băuse, și bani canci!... Plătește un chil... D'a venise trăznit de-aiurea; că cine nu-l știe pe Mitu Becheru, din Zlătari? Să dai și să fugi! Asta pe la două după douăsprezece ziua. Beà chilul; — să-i dau altul — Bine, altul; da, banii pe teighea. Nu, că el nu dă banii. „Măi!“ zic, „banii, altfel nu-ți dau“. „Ba să-mi dai că-ți stric tot... „Și nici n'apuc bine să-i prind vorba, și „pleosc“ ià două sticle de borviț de pe teighea și le lățește pe dușumea. Și dă să se ducă. Pe mine mă țineau bani... Dumnezeu știe cum... Mi se ridică sângele la cap, pun mâna pe stinghiea cu care proptesc ușa, și-o arunc, să-l ologesc... Dracu știe cum am aruncat. Mi se suise sângele la crier... Il pocnesc în cap, drept în ceafă, și pac! se 'ntinde Becheru meu la pământ. Sânge, navală; du-l la spital... Vin oamenii, secția, hai la poliție... Mai dăi unuia un leu, celuia doi, scăpasem. Da Zăludu, Toma Zăludu, celui ce i-am luat vinul cel roș, de supt nas, acù

un an, a 'nvăţat pe nevasta lui Becheru, de necaz . . . pârlitu . . . şi m'a dat în judecată . . . Ş'acù . . .

Răsuflarea cârciumarului se curmă . . .

— Ş'acù vii să te apăr.

Avocatul mai stă puţin pe gânduri, apoi:

— Greu . . . oricum, o palmă-două, mergeă să-i fi dat. Dar capul? Ha? . . . Capul, cea mai fragedă parte a trupului şi cea mai preţioasă. . . Ce facem? Ce facem cu capul? . . . Greu, suflete, neică . . . am uitat cum îţi zice.

— Paşalău, Ghiţă Paş . . .

— Greu, neică Paşalău . . .

Avocatul îşi dădù mâna peste frunte, ca şi când şi-ar fi ridicat părul, se frecă pe faţă, apoi, repede:

— Ei, dar pentru dumneata . . . că eşti din culoarea mea, oiu face totul.

Apoi şi mai repede, aşă din treacăt numai, aşezând niş:e hârtii:

— Scoate cei cinci sute de lei ce spuseşi, că mi-i dai, vii poimâne, mergem împreună, să vedem când e termenul . . .

Paşalău îngălbeni. Când spusese el de cinci sute de lei? Nu-şi aduceâ aminte. Se zăpăci, se sculă în picioare şi bâigul:

— Săr't mâna . . . vorba-i că n'am . . . de cât . . . optzeci de lei, coane Mitică . . .

Avocatul încreţi fruntea.

— Ei frate . . . par'că ziseşi . . . Ştii . . .

vroisem, pentru dumneata... Altfel eu nici nu fac afaceri de astea .. mici. Unde am vreme, domnule Pașalău? ... Unde am vreme să mă ocup cu toate bagatelurile? ... Pentru astfel de sume nici n'am deschise rubrice în registru ... Să-ți arăt.

Avocatul întinse mâna, prinse bumburu-
zul clopoțelului de pe biou, îl învărti, și
țârâitul prelung aduse pe un tânăr roșcat, —
secretarul domnului avocat.

— Adii registrul de afaceri! îi porunci.

Secretarul se făcù nevăzut, și peste o
clipă veni cu o condică mare, legată în
piele verde, cu marginile aurite, o lăsă pe
biou și se duse. Avocatul o deschise, în-
toarse cea dintâi foaie, de mătase, care foșni
ca o rochie, apoi răsfoi repede, se opri și
arătă cu degetul:

— Uite, azi spre pildă... uite, domnule
Pașalău... mă rog... 19 Martie... Știi citi...
Și începù să silabisească:

— Pro-ce-sul.. domnului .. — numele nu
te privește, — trecem mai departe; așa:
ce-re-re de punere supt interdicție... Uite
ici... la coloana asta: *Onorariu*: 4000 de
lei,—două mii încasați. Ăstălalt.. domnul..
hm-hm-hm-hm .. în-ves-ti-rea cu formula
executorie... 2500 lei, — încasați... Mai de-
parte: Frații... pentru ieșirea din indiviziune,
5000 de lei... dom-nule Pașalău .. în-ca-sați...

Apoi închise condica și se întoarse către cârciumar :

— Ei, unde să te vâri pe dumneata cu patacele dumitale ? Unde ? Pentru numele lui Dumnezeu, unde ? ..

Și începui a se tânguî :

— Ce să fac ! ce să fac ! ..

Dar pe semne că o idee fericită îi străbătui mintea. Se luminează la față :

— Știi ce ? ..

Avocatul sună iar. Secretarul sosi :

— Cât ai zis că ai, suflete, întrebă conul Mitică Limbă-dulce pe crâșmar.

— Optzeci de lei !

Conul Mitică porunci mai întâi secretarului :

— Domnule secretar, ia aști optzeci de lei dela dumnealui. . pentru cheltueli de cancelarie.

Apoi, cu hotărârea omului care știe să-și calce pe inimă, bătui pe Pașalău prietenește pe umăr :

— Te apăr de geaba !

FURNICA

În mahalaua Tătărășilor toți îl cunoșteau pe Ioan Cuhulea. Născut și crescut acolo, trăind cincizeci de ani în șir numai pe locul acela, nici nu putea fi altfel. Copiii, dela vrâsta de șapte ani, când prindeau să învețe carte, pe lângă școală, mai știau unde-i biserică și casa lui Cuhulea; iar biserica era mai greu de nemerit decât căsuța moșneagului. Dintr'un bordeiaș prizărit, locuința Cuhuleștilor la 'nceput, astăzi moșneagul clădise, din munca lui, patru odăiți, cu pereții îmbrăcați pe dinafară într'o perdea de iederă care flutură, la cea mai mică bătaie a vântului, ca un fald de steag. Și cum era pe un vârf de dâmb, din or'ce parte a Tătărășilor puteai privi drept în ograda lui Cuhulea.

La început Cuhulea a fost paraclisier un șir întreg de ani, apoi, la bătrânețe, s'a lăsat, și acum stătea să se odihnească. Om scurt, ciolanos, purtă mustățile rase și, cum era spân, nu i se cunoșteau nici sprincenile. Numai ochii albaștri și totdeauna speriați împrăștiau ceva neobișnuit peste fața lui.

Erà morăcănos, rar intrà în vorbă cu cinevã, și atunci două-trei vorbe de schimbã atâta, în portiță , apoi repede se trăgeã, ca ariciul, în ograda lui. Decâteori treceai pe la dânsul, îl vedeai, printre parmaclâc, stând pe vârful picioarelor,—privind vreo floare din grădină, sau la vreo găină ce scurmã. Asta era patima lui Cuhulea: Sã priveascã, sã se uite cu deamănuntul și îndelungat la câte ceva—patima omului care trăiește singur, și are răgaz sã vadã și sã gândeascã.

Stătea ceasuri întregi în fața unui trandafir sau unei garoafe. Știã fiecare floare când s'a desfăcut din boboc, aproape vedeã crescând or'ce tulpină din grădina lui. Urmăreã cu ochii lui rotunzi toate vietățile din ograda: știã cã găina „bogheta“ nu se oua la un loc cu celelalte, cãci o pãndeã „Sura“, o nadoleancã pestriță la pene, și o ciupeã de creastã pãnã i-o sãngerã, — de aceia o lãsã sã se ouã lângã gard, într'o tufã de brusturi, iar iarna în pod, dupã horn. Cunoșteã pricina dușmăniei dintre cãnele lui și cel al vecinului. Nu erã frunzã care sã cadã, nu erã crenguță care sã se usuce, fãrã ca moșneagul sã nu se întrebe și sã nu cerceteze cum și ce fel se întâmplase lucru!

Și din pricina asta îi știau cu toții de fricã. Mai cu seamã dela întâmplarea cu banii lui Almașu. Acestuia i se furase niște parale,—tot ce strânsese și el o viață întreagã, vreo

două, trei sute de lei. S'a plâns bietul om la toți, și atâta eră de amărât c'a venit și la Cuhulea să-i spuie. Cuhulea l-a ascultat, și pe urmă i-a vorbit așa, ca din senin :

— Știi că pe Arghir l-am văzut cumpărând eri o găină ?

Almașu rămase cu gura căscată : ce-i vorbeă el și ce-i răspundeă moșneagul ? Dar acesta adăogă :

— Și de ziua lui a făcut chef strașnic.

Cum Almașu stăteă tot ca picat din cer, Cuhulea dădù mai de-adreptul :

— Dă, când mănânci o viață 'ntreagă borș cu știr, și sai deodată la ciorbă de găină...

Apoi se lepădă :

— Dă, eu nu zic... numai ți-am spus, că omul dacă are ochi trebuie să vadă.

Păgubașul a 'nțeleș, a cercetat și a găsit ce mai rămăsese din bani, la Arghir.

Intr'o vară, cum bătrânul urmărea cu privirea o gânğanie eșită la lumină, ca să vadă la rădăcina cărei flori și-o fi având cuibul, și să i-l stârpească, îl strigă la zăplaz un băietan, unu Ilie Trăsnea, scriitoraş la percepție :

— Moș Cuhulea, moș Cuhulea !

Moșneagul nu se mișcă, dar la urma urmei după ce dete de locul gânğaniei, întoarse capul și întrebă :

— Ce-i ?

— Zi ! Apoi ... dă ! ți-aș vorbi ceva.

— Vin' aici !

— Ei ! că multe-ți mai trebuie !

Și bătrânul scoborâ încetișor până lângă băietan.

— Ce-i ?

— Moș Cuhulea ți-aș spune ceva, da... să nu te superi.

— Da zi odată, băiete.

— Uite ce-i : pe Smaranda, pe vară-mea, iar a alungat-o bărbatu-său. A bătut-o și-a gonit-o din casă. Sfătuiește-l și dumneata, moș Cuhulea, poate-o primi-o, c'a bătut-o degeaba.

Cum vorbiau așa, numai iată și femeia, Smaranda. Și, cum auzise cele câteva cuvinte din urmă, își duse pestelca la ochi și 'ncepù să spuie, printre sughițurile de plâns :

— Degeaba ; că nici moartă nu-i mai intru în casă.

După ce-și șterse ochii, ca să deie loc celui alt rând de lacrimi ; urmă :

— Mai bine m'oi vâra slugă undevă, să-mi câștig o bucată de pâne, s'o po mîncă fără bătăi... Iacă te-oiu sluji pe dumneata, moș Cuhulea. Zău te-oiu sluji, nu-mai pe mîncare.

Moșneagul tresări, măsură femeia din cap până 'n picioare, îi privi rochia și i se părù curată ; polcuța parcă nu-i eră prinsă 'n ace

ca la cele leneșe, eră încheiată în nasturi ; în picioare, pantofi.

Repede, ca într'o sclipire îi trecù pe dinaintea bătrânului toată viața lui de singuratic. Trebuie să se gândească :

— Uite ce e, zise însfârșit, vino mâne pe la mine, și-om vedeà, om vedeà.

Băetanul și femeia plecară, iar bătrânul se duse în casă, luă un cuțit și se întoarse în grădină să sape la tulpina rozetei unde se dusesese chiftirița. Cum săpă, nerăbdător să deà mai repede de jiganie, deodată își aduse aminte de femeie. Și cum desgropă țărna, așa își desgropă în minte trecutul lui, viața lui singuratică, petrecută aici între câțiva pereți. Da, eră bătrân, se simțea mai slab, i-ar fi prins bine tovărășia unei ființi ; și totuș, când se gândeà să mai amestece încă pe cinevã în treburile și 'n mersul traiului zilnic, par'că se cutremurã. De când eră pe pământ își ducea rostul singur ; de ce s'ar lenevi tocmai la sfârșit ? Dar lacrimile femeii îi muiã inima...

Dădù de cuibul chifteriții, într'o împletitură ca de câlți, tocmai la rădăcina floarei. Din cuib ieșiră repede două gânganii pe care Cuhulea le rostogoli cu limba cuțitului în pahar. Și se gândi : dacă, și urâciunile astea trăiesc împreună și se pot înțelege ! adică la ce n'ar încercà și el, că-i om, cu judecata întreagă, putând apropiã ce-i bine,

înlătură ce-i rău? Apoi se uită în pahar. Să le omcare! Se cutremură de scârbă. Străbătù ograda, deschise portița din fund, și ieșind pe locul pustiu de dindosul casei se duse pe marginea râpei și aruncă gângăniile în fundul ei.

— Așà!

Apoi mai meremetisi un părete, închise păsările mai de vreme, și fiindcă simți un junghiu în dreapta, se culcă cum înserase. Peste noapte îi fù cam rău. Aveà fierbințele. Se sculă, bătându pe întunerec să caute o lămâie să-și facă limonată. Vorbeà singur:

— Dacă ar fi cinevâ să mă 'ngrijească, nu m'ași năcăji așà.

Pentru întâiași dată îi venise gândul acesta. De când știà că ar puteà să aibă un ajutor par'că îi mai slăbise notărârea de până acum în viață.

A doua zi dimineață, când veni femeia, o întrebâ :

— Da bărbatu-tău ce-o să zică ?

— Ce să zică ?

— Il ai cu cununie ?

— Nu.

— Apoi atunci rămâi, să fii femeie la locul tău, să-ți vezi de treabă, și-o să fie bine.

Intr'o lună de zile Smaranda se deprinsese și cu casa, și cu păsările, și cu florile, — cu toate obiceiurile stăpănu-său. Cum știà puțină carte, îi ținea socoteală de cheltuelile

zilnice ; iar drept răsplată purtării aceștia, Cuhulea o puneă cu el la masă.

Se deprinsese așa de bine unul cu altul că toate treburile erau pe mâna femeii, iar moșneagul își vedeă numai de florile lui.

Intr'o seară, cam după vreo opt luni, cum stăteau în cerdac, bătrânul îi vorbi rar, așezat :

— Ascultă, Smarando. Tu ești femeie harnică și bună. Mi-ai îngrijit casa, și pe mine, și m'ai mulțumit totdeauna. Ca și mine, n'ai pe nimeni în lume. Eu îs bătrân, mâne, poimâne mă duc. Cui rămâne tot ce-am agonisit ?

Femeia priveă drept înaintea ei ; dânsa par'că înțelegea ce aveă să urmeze în vorba bătrânului.

— Cui rămân toate astea ? Ți le-ași lăsa ție... da vezi ca să fie în regulă toate, ar trebui să-mi fii nevastă, și sunt bătrân. . iar lumea își bate joc de oameni. . Ai vrea ?

Femeia răspunse scurt, cuvântul pregătit mai dinainte :

— Da.

Spusese vorba asta ca oricare alta, o vorbă care i-ar fi adus un pahar cu vin când ți-e sete de apă, o frunză când ai vrea o floare, și totuș o vorbă care, or'și-cum, mulțumește cel puțin, dacă nu poate da fericirea.

Când auziră Tătărașenii că se însoară

Cuhulea, mulți au râs, alții au dat din umeri, — nu erà treaba lor, iar unii i-au dat și dreptate. Nunta s'a și făcut într'o Duminică, acasă, numai cu popa, câțiva oameni, și vărul Smarandei. Și a trecut și asta; lucrurile au intrat iar în vadul lor.

Nimic nu se schimbà în casa lui Cuhulea; atâta doar că în locul odăii de culcare a Smarandei se făcù un fel de sufragerie. Potrivnic obiceiului de până acum, la masă veneà de două-trei ori pe săptămână, vărul femeii. Cum toată gospodăria erà în mâinile Smarandei, bătrânul se plimbà de colo până colo, uitându-se cu dea-mănuntul, cum aveà obiceiul, la toate. Smaranda par'că mai întinerise, și schimbarea aceasta nu scăpase ochiului bărbatului ei. Într'o lună se înviorase. Cuhulea simțeà o bucurie ascunsă de care nu-și dedeà bine seama; erà mulțumit că putuse să miște ceva în sufletul amărât, odinioară, al femeii.

Într'o seară, erà prin August, Cuhulea întârziase la vie, un petec de vie ce aveà la deal, nu tocmai departe; băetanul, vărul Smarandei, rămăsese să mănânce cu dânsa. Și cum da să se ducă, se sculă în picioare și se apropià de nevasta lui Cuhulea:

— Zi tot nu vrei?

— Nu.

Flăcăul o apucă de umeri și o întoarse bine spre el:

— Uită-te la mine. Nu ?

— Nu.

— Ei, asta-i !

Și se pleca repede și sărută femeia apăsător pe buze.

Femeia nu s'a ferit; văru-său s'a dus, iar dânsa a rămas cu capul în mâni ca amefită. De mult se împotrivea patimei acesteia, dar vedeă bine că se sfârșise, trebuia să cadă, tocmai acumă când își legase viața în fața lui Dumnezeu de un altul.

Pe drum băietanul se întâlnește cu bătrânul. Ca și cum s'ar fi știut vinovat față de el, îl ocolii. Cuhulea bagă de seamă. De altfel, mai de mult par'că purtarea tânărului ăstuia nu-i cam plăcea. Când intră în odaie, găsi pe Smaranda tot așa cu fața în palme.

Se duse repede lângă ea, o mângâia :

— Ce ai, Smarando, ce ai ?

Se uită drept în ochii ei și o văzù plânsă. Îi spuse deodată :

— Ascultă, ți-a adus vreo veste rea. Să știi, să nu-l mai văd pe aicea. Să nu-l mai văd. Nu-mi place purtarea lui !

Femeia tresări, se ridică repede, își dădu părul în sus, pe frunte, și schimbând vorba :

— Ce mai e pe la vie, „moșule“ ?

Tot „moșule“, îl zicea lui Cuhulea.

Bătrânul, care de mult încă nu-i mai plăcea să-i zică astfel, se hotărâ să-i spuie, dar se oprî îndată, rușinat.

Iarna trecu repede; primăvara se pregătea să aducă iarăș „moșului“, bucuria florilor.

Lucrurile nu suferise altă schimbare decât că Ilie Trăsnea venea acum mai rar, că-i spusese Smaranda. Iar în urmă bătrânul i-o tăiase de tot:

Ia ascultă, omule, casă n'ai? N'ai și tu ce munci?

Băietanul scrâșni din dinți, se duse în odaie, chipurile să-și ieie o legătură, se uită pe fereastră să vadă nu cumvâ Cuhulea vine după el, și, zărindu-l tot acolo, plecat deasupra unui strat cu flori, vorbi repezit Smarandei:

— De-acù nu mai pot veni pe-aici.

Și o luă în brațe. Apoi cu glasul stins:

— Vin'o tu pe la mine:

Femeea se sbăteà; zise:

— Nu pot.

— Să vii!

Femeia tăcù, și băietul ieși pe poartă ca o furtună...

Odată, stăteau afară, în fața casei, pe o bancă; Cuhulea își aduse aminte:

— Smarandă! n'am pus fărâmură de pâne furnicii mele.

Și plecă în casă. De o săptămână în șir, o furnică venea pe masa albă de lemn să-și caute hrana. Întâi și'ntâi când o văzù Cuhulea, fugind cu piciorușele ei mărunte pe lemnul geluit curat, temându-se că au năvălit furnicile în dulceți, se repezi la dulap.

Acolo nu văzù nici una, și cum se întorcea s'o prindă, s'o svârle afară, băgă de seamă că furnica umflase o fărâmură de coajă și o ducea grăbită spre ascunzătoarea ei. Moșneagul o lăsă atunci și o privi până se făcù nevăzută cu coajă cu tot, supt fața mesei. A doua zi o văzù din nou, căutând, iute, mișcându-și cele trei bucați ale trupului ei, ca trei mărgele înșirate; dar fiindcă masa era ștearsă, Cuhulea îi zvârli o bucațică de miez. Furnica o luă și se duse. A treia zi chiamă și pe Smaranda să vadă lucrul acesta, și de o săptămână în șir, în fiecare zi, dimineața și seara, hrăneă gângania. Astă seară o uitase.

Când se întoarse din nou în cerdac, Cuhulea zâmbea mulțumit; zise:

— Mă așteptă!

— I-ai dat?

Bătrânul se plecă, și 'n taină:

— Ghici ce?

— Ce?

— Cozonac, cozonac!

Și prinseră să râdă!

Peste câteva zile venea Paștele. Era cald, și-o seară liniștită. Departe tare, dealurile viorii păreau că se topeau în aer și 'ncetul cu 'ncetul nu se mai zăriră. Se lăsa noaptea. Zarzării înfloriseră și mirosul florilor lor, mirosul rozetelor și-al zarnacadelelor se împrăștiă adormitor. Femeia se gândeă cu mulțumire la viața ei tihnită, alătura de omul acesta bătrân, care se purtase până acum cu dânsa ca un tată. Și totuș par'că-i venea să plângă. De ce? În pieptul ei simțea așa ca un val care se ridică repede dela inimă spre gât, spre sufletul ei, și o chinuia par'că, o nădușea. Și cum își apăsa pieptul fără de voie cu mâna, lacrămile îi izvorăra din ochi și începù să plângă cu sughituri.

Bătrânul se repezi spre dânsa, îi luă capul în mâni, îl alintă ca pe al unui copil, o legănă cuprins de mâhnire!

— Ce ai? Ce ți-e, Smarando? Ți-e rău? Ești bolnavă cumva?

Femeia răspunse printre suspine:

— Nimic, nu-i nimic. Nu știu de ce m'am înecat, deodată.

Apoi au rămas tăcuți...

Smaranda tânjea. Bătrânul nu-și vedeă capul. Nu știă ce are femeia. Aduse un doctor; aceasta se uită zâmbitor la amândoi, și-i încredință că nu-i nimic:

— Boalele astea își găsesc leacul.

Chulea cumpăni vorbele aceste ; apoi în mintea lui, deprinsă se apropie și să cântărească toate, par'că se făcù lumină. Puse în legătură îndepărtarea lui Ilie cu tânjirea femeii. Oare nu se iubeau ? Și 'ntâiași dată își dete seamă că'n sufletul lui erà ceva mai mult de cât iubirea unui tată. O iubeà. Lui Cuhulea îi erà par'că rușine să se gân-dească la asta, își bănuia singur, adună atâtea dovezi potrivnice ca să-și scoată din minte credința asta, și totuș sufletul ieșià biruitor. O ciudă grozavă îl cuprinse împotriva slăbiciunii lui, și'npotriva lui Ilie.

În seara aceia se plimbă mult singur prin ogradă, până îl strigă nevasta :

— Moșule, e răcoare. Intră înăuntru.

Intr'o zi Smaranda se duse după niște târguleli și nu se întoarse decât seara, târziu. Bătrânul o așteptase neastâmpărat, în poartă, și cum o văzù.

— Unde-ai fost ?

— În târg.

— De-atuncea ? dela prânz ? Hm !

Și din clipa acea bătrânul o urmări aproape pas cu pas.

Intr'o Duminecă erau amândoi în grădină, Cuhulea cu florile lui, Smaranda la par-malâc. Cum curăță o rozetă de câteva frunze uscate, moșului i se părù că nevas-tă-sa vorbește cu cinevã. Intoarse capul, --- erà Ilie ; băietanul, vesel îi strigă :

— Ce faci, moș Cuhulea ?

Iar femeia se depărtă repede, și o luă spre casă. Bătrânul mormăi :

— Bine !

Apoi întoarse spatele. Dar lăsă stratul cu flori și veni și el în odaie. Când intră i se părù că femeia, care nu se așteptase să-l vadă, făcuse o mișcare de mirare. Zăpăcită, Smaranda, încremenì la capătul mesei unde o găsisse. Bătrânul o întrebă ;

— Ce făceai ?

Femeia rămase o clipă fără să răspundă, apoi aruncându-și ochii pe masă.

— Uite, mă uitam că a ieșit iar furnica.

Bătrânul crezù ; începù să privească și el. Furnica stă în mijlocul mesei, căutând par'că fărămitura obișnuită.

Smaranda ieși să-și vadă de treburi, iar bătrânul rupse o bucățică de miez și-l aruncă. Apoi se uită cu mare băgare de seamă. Furnica apucă fărmitura și începù să o tragă, ca pe celelalte, spre capătul mesei. Atunci, absorbit în urmărirea ei, căută să vadă unde o să se ducă. Furnica se scoborâ, ușoară. Cuhulea se lăsă pe vârful picioarelor să se uite, și deodată ochii i se opriră pe un petec de hârtie strecurat între fața de lemn și stinghia ce legă picioarele mesei. Bătrânul uită furnica, trase hârtia mototolită, vârâtă repede, la întâmplare, în ascunzătoarea ei, își luă

ochelarii și se duse lângă fereastră să citească :

„Te-am așteptat iar Joi. De ce n'ai venit? Pândește moșneagul când s'o duce la vie. Ori ți s'a făcut milă de el?”

Scrisoarea era dela Ilie, îi cunoștea scrisul. Bătrânul începù să tremure, apoi căzù, moale, pe scaun. Vra să zică, nu se înșelase. Se iubeau. Atuncea când a întârziat, dânsa la Ilie fusese. Și acuma a fost de ajuns numai o clipă ca să-i și strecoare bilețelul. O ură grozavă îl cuprinse împotriva omului aceuia care-i adusese femeia aceasta în casă și care acuma îi sfărmă viața. Cine-l pusese să o ieie, să o culeagă de pe drumuri?

Smaranda intră. Când văzù pe moșneag stând pe scaun, la capătul mesei, se uită îngrijată.

Cuhulea începù, înecându-se par'că :

— Smarandă, o să mă duc la vie.

Femeia se prinse, întrebă grăbită :

— Când, moșule?

Bătrânul se sculă, cu ochii rătăciți.

— Astăzi, ca să te poți duce mai degrabă la Ilie.

Femeia încremeni. Dar furia îl cuprinse pe bătrân. Se repezi la nevastă-sa și o apucă de mâni, strângându-i-le :

— Astăzi, astăzi, acuma ca să te duci la Ilie. Auzi?... Ai ascuns hârtia, dar am

găsit o. Mi-a scos-o Dumnezeu înainte...
 Hai, du-te la Ilie al tău.

Smaranda căzù în genunchi :

— Moșule!

Dar bătrânul o lovì, rĂcneĂ ca scos din
 minți :

— SĂ te duci din casa mea. SĂ te duci!

Și începù s'o îmbrĂnceascĂ :

— Acuma. In clipa asta chiar.

Femeia se prĂvăli pe podele, bătrânul o
 împinse desnĂdĂjduit spre ușĂ :

— AfarĂ, afarĂ ! TicĂloaso !

CĂnd se desmeteci bine, se trezi singur.
 Smaranda se dusesese. Cuhulea rĂtĂci prin
 toate odĂile, cĂutĂnd. Ii veneĂ sĂ meargĂ
 sĂ o aducĂ, s'o ierte. Și iarĂși se înfrĂnĂ.
 O rușine îl cuprinse : ce va zice lumea ?
 Apoi desnĂdejdeĂ il doborĂ.

Seara se lĂsĂ rece. Se culcĂ îmbrĂcat.
 Adormi repede și avù vise grozave. PĂreĂ
 cĂ dupĂ un drum lung și greu, ostenit, se
 așezase la poalele unui munte. Un munte
 negru, fĂrĂ fir de iarbĂ, fĂrĂ un copac. Și,
 cum priveĂ spre înĂlțimea întunecată de pĂ-
 mĂnt, deodatĂ aceasta începù sĂ se clatine,
 sĂ se miște. Fiecare bulgĂre prindeĂ viațĂ,
 mișulĂ în grĂmada înaltĂ pĂnĂ la cer. Și,
 ca prin farmec, milioanele de fire de țĂrĂnĂ
 se revĂrsarĂ, împrĂștiindu-se potop împr-
 jur, acoperindu-l, înnĂdușindu-l și pe dĂnsul
 cu desĂvĂrșire. ApĂrĂndu-se, cĂutĂnd sĂ

scape, de abia atuncea băgă de seamă că toate acele erau furnici. Se trezi îngrozit.

Se odihni puțin pe marginea patului. Apoi se duse de deschise fereastra. Aerul rece al nopții îl desmeteci; întreaga întâmplare i se desfășurâ în minte. Și gândul i se oprî cu îndărătnicie la furnica aceia care-l pusese pe urma nelegiurii femeii lui.

O ură nebunească îl prinse împotriva gânganiei care fusese trimisă ca un duh rău să-i turbure liniștea. Se sculâ și se duse lângă masă.

Dimineața își vărsă lumina prin feresti. Bătrânul așteptă cu ochii mari, ca 'n preajma unui dușman. Și, deodată, în raza de soare ce se așterneă pe masă, colo în capăt, zări furnica alergând ușoară, să-și caute fărâmtura.

Bătrânul se sculă în picioare, ridică palma, și, când gângania se oprî, iscoditoare, în mijlocul mesei, Cuhulea își repezî mâna cu atâta putere că se clătină sticlăria pe poliță. Supt lovitura grozavă, furnica se făcù una cu lemnul. Apoi, rătăcit, Cuhulea căutâ prin niște lăzi, găsi o frânghie și trecù în cămară.

.. Tocmai spre seară, Smaranda veni să-i cadă în genunchi; dar din prag băgâ de seamă că 'n ușa cămărei se vedeau picioarele bătrânului, până la genunchi, atârănând în aer. Și, îngrozită, se repezî în ogradă:

— Săriți că s'a spânzurat moșul!

PRIMĂVARA !

Lui A. Mândru

Avusesem un somn sbucimat, plin de vise urâte și neînțelese. Dimineața eram în starea ceea de amorțire, când nici nu dormi, nici nu ești treaz, când printre pleoapele întredeschise zărești lucrurile ce te înconjoară într'o lumină străină ce le dă altă înfățișare, arătându-le ca dintr'o altă lume. Cum stam astfel, întins pe spate, cu mâinile supt cap, m'am hotărât să mă scol, m'am ridicat în sus, apoi căzui iarăș pe pernă. Și începui să mă gândesc la plictiseala acelorași fapte luate dela capăt în fiecare zi: plictiseala scotocirii unui guler prin toate colțurile dulapului lăsat în neorânduială; plictiseala căutării unui pieptene sau a unei batiste; plictiseala aceleiaș păreri de rău că fereastra nu ți-i puțin mai spre stânga sau mai spre dreapta, ca să poți vedeà toată ulița până departe, și nu numai colțul întunecat al trotuarului îngust; în sfârșit îmi trecù prin minte toată plicti-

seala vieții de om singuratic, fără familie, fără prieteni, fără iubită. Și când, în urmă, îmi strânsei toate puterile să mă asvârl din pat, închisei ochii întocmai cum aș fi făcut, dacă ar fi trebuit să intru într'un loc de groază. M'am dus deadreptul la fereastră de am ridicat perdeaua. Din dosul geamurilor se revărsă deodată, o lumină strălucitoare ce mă orbi. Cum nu mă așteptam, am ridicat mâinile la ochi, am stat puțin așa, și mi-am șters lacrimile ce-mi dase. Apoi, un îmbold neașteptat îmi aruncă brațele înainte, și, într'o clipă, deschisei fereastra. Razele soarelui pătrunseră repezi, calde, ca o alintare ușoară peste fața mea.

După vremea ploioasă, îmbibată de umezeala glodului așternut pe jos, aceasta eră cea dintâi zi cu soare, zi caldă și curată de primăvară. Strigaiu cu bucuria unui copil :
— Primăvara !

Venise primăvara ! M'am plecat peste fereastră să mă scald în aerul proaspăt. M'am uitat, îndelung, în fața mea. Orașul părea nefsârșit. Toate acoperișurile sticleau ; deasupra lor, deasupra coșurilor pierdute aproape în lumina vie, nici o șuviță de fum nu mai eșeă în această dimineață când toate ferestrele erau deschise ca și a mea. Cerul eră atât de sus, încât întâiaș dată mi se părea și mie, că al treilea cat, unde sărăcia mă suise, eră așa aproape de pământ ! De pe uliți,

din toate colțurile, se ridică suflul acela de viață : glasurile care se strâng într'unul singur, glas adânc și prelung, ce răsună ca un cântec de fericire. Deasupra mea două rândunele ciripeau.

Repede m'am spălat, m'am îmbrăcat și, după ce sfârșii, am vrut să-mi iau paltonul. M'am uitat la dânsul. Părea atât de ros ! L'am aruncat întocmai ca pe o haină de chin, mi-am trântit pălăria pe cap, și am eșit cântând. La capătul scărilor m'am aruncat în goana pe trepte și le-am scoborât câte două-două. In ogradă, am dat bună dimineața cu toți. Mi se pare că am salutat și pe un domn străin, care nu locuia cu noi. Dar mi-a răspuns râzând. Am luat-o la dreapta, pe ulița ce scoboară către marginea orașului, neștiind încotro s'apuc. Apoi mi-am adus aminte de grădină. M'am suit într'un tramvai, în față, ca să merg într'acolo.

— „A venit primăvara!“ îmi spuse vizitiul, și pocni fericit din biciul supt încolăcirea căruia calul se înfioră, și întinse hamul mai tare. Veni și conductorul, dar mai înainte să mă întrebe până unde merg, îmi spuse cu o scânteie de bucurie în ochi ;

— Primăvara !

— „Da primăvara,“ i-am răspuns. Și i-am dat banul.

În dreptul grădinei am sărit din tramvai, m'am ferit de o trăsură ce eră să mă calce,

și am apucat în brațe o bătrână pe care, în graba mea, eră să o dau jos. Văzând-o că zâmbește i am zis :

— A venit primăvara cocoană !

— „Da, da“, mi-a răspuns dânsa, și plecă mai departe rîzînd încet, întretăiat, ca și cum ar fi tușit.

Eu am luat-o pe supt aleile de copaci, înalți și groși, ai grădinei. O mireasmă neobișnuită plutea în aer, o mireasmă care se ridică de deasupra pajiștilor înverzite ; care se împrăștiă din tufele toporașilor ascunși în iarbă, din mugurii răsăriți într'o noapte pe crengile pline de sevă ; o mireasmă care se înalță din pământul umed, care izvoră din cer și lunecă, odată cu razele soarelui, până jos la noi.

Departe stralucea lacul. Am luat-o spre el.

În grădina singuratecă nu văzusem pe nimeni încă. Deodată răsări, înaintea mea, trupul subțire, mlădios ca o creangă, al unei femei. Eră îmbrăcată într'o rochie ușoară, cenușie, și'n cap purtă o pălărie din care nu vedeam decât pana neagră ce ascundeă părul. Am tresărit de un fior neînțeles, și am grăbit pasul. Nu știam cine eră, și totuș trupul acesta înalt, ușor, ce părea că nici nu atinge pământul, ci lunecă întocmai ca o șuviță de fum purtată de vînt, îl cunoșteam. Cu cât mă apropiam, credința aceasta mi se înrădăcină în minte.

Femeea ajunsese înaintea mea pe marginea lacului, lângă căsuța barcagiului, se așeză pe o bancă, își sprijini cotul de spetează, își spuse mâna subț bîrbie și rămase așa, privind lacul.

Câteva lebede tăiau ușor, în creșți ce de abia se vedeau, pânza lucie a apei. Și supt crengile înmugurite ale sălciei, ce se plecă par'că într'adins să atingă pălăria necunoscutei, femeia aceea mi se părură că venise pentru mine, că venise să mă aștepte. Și am înaintat spre dînsa. Barcagiul îmi ieși înainte :

— Vroiți să faceți o plimbare pe lac ?

Am răspuns fără să vreau :

— Da.

Barcagiul se uită la mine, apoi la necunoscuta, către care nu privisem încă, să-i văd fața, și întrebă :

— O barcă pentru un loc sau două ?

Am tresărit, am întors capul, și'n ochii mari, albaștri, prea umbriți par'că în dimineața aceasta strălucitoare, mi s'a părut că văd o învoire.

— Pentru două, am șoptit.

Barcagiul se coboră, sări într'o barcă, înfipse lopata în apă, și se alipi de mal.

— Pofțiți, ne zise.

Eu m'am apropiat de necunoscută, mi-am scos pălăria, m'am înclinat și i-am intins mâna :

— Dacă vroiți ! . . .

Necunoscuta se ridică și-mi dete mâna. Am luat-o aproape în brațe, să o sprijin, când puse piciorul în barca ce se clătina. Apoi am intrat și eu, am prins lopețile, și, avântându-mă, m'am depărtat de mal. Barca tăia apa, lunecând ca împinsă de vântul ușor ce resfiră, peste fruntea senină, părul bălăiu al femeii. O aveam în față. O privii. Din chipul alb răsăreau ochii mari, rotunzi și albaștri, ce par'că nu te mai lăsau să privești altceva. De supt pălăria cu pană mare, neagră, fața ei aveà ceva neobișnuit de fermecător. Ea se uită o clipă la mine, apoi își plecă privirile spre luciul apei. Simții o tulburare adâncă în suflet. Cu cât o priveam mai mult cu atât îmi părea că femeia aceasta îmi erà cunoscută : în sufletul meu găseam par'că urme dintr'o iubire depărtată. Unde s'o fi văzut ? Vâsleam rar, luntrea lunecà ușor. În dimineața aceasta părea că nu trăiam decât noi doi, și lebedele, ce înotau liniștite, ca și cum ne-ar fi urmat. Necunoscuta lăsă mâna dincolo de marginea bărcii, de-și muià degetele în apă. Vroiam să vorbesc, pe buze îmi veneau cuvintele, și par'că îmi erà frică măcar să șoptesc. Odată mi s'a părut că și dânsa vroia să spue ceva. Fața însă i se liniști, rămase nepătrunsă, unbrită de genele arcuite și mari. Dar, cum treceam pe supt

un pod care ne aruncă pentru puțin în umbră, m'am silit să pot întreba :

— Mi se pare că te cunosc.

Dânsa mă privi, zâmbi și-mi răspunse cu glasul încet :

— Nu cred.

— Ceva îmi spune că noi ne-am mai văzut.

Ochii mari și albaștri mă priviră încă o dată prelung, ca și cum ar fi vrut să se încredințeze și ei de ceva. Apoi genele se lăsară în jos, și necunoscuta mă întrebă șoptind :

— Ai fost prin Iași ?

— Nu.

— E întâiași dată în viața mea când părăsesc Iașul. Eri am sosit aici, îmi răspunse ea.

Privind-o, mă gândeam: Fără de îndoială nu o mai văzusem. Eră numai o părere a mea că ne întâlnisem cândva. Și totuș dânsa nu-mi eră străină cum nu-mi eră străină primăvara aceasta ce renăște de abia acum, deși seamănă atât cu toate celelalte din viața mea. Căci nu mugurii și toporașii aceștia mă învăluiseră în mireazma lor altădată, și totuș erau aceiași, cum acelaș mi se părea cerul din care se revărsă, astăzi, ploaia de raze. La ce bun oare aș fi căutat de unde vine, cine-i, și cum a ajuns femeia aceasta lângă mine ? Dânsa soseă odată cu mireazma florilor, odată cu lumina, odată cu

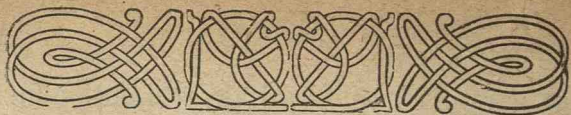
---

primăvara. Eră suflul primăverei care aducea toate, care reînnoia viața, iubirea, fericirea.

Imi încordai brațul, barca se avântă înainte ca o săgeată. Și'n aplecarea trupului, ca să scot lopețite din apă, buzele mele atinseră pe ale ei.

Venise primăvara !

B O L N A V I I

Lui D. Nanu.

Ion Bughea, ciobanul, venea nepăsător, cu sarica pe umeri, cu ghioaga în mână dreaptă, iar în stânga c'o sidilă în care aducea un caș pentru cumătru-său, Popa Eftimie.

Bughea se scoboră arareori din munte, ș'atunci stă o zi încheiată în sat, de se mai luă cu oamenii.

În dreptul primăriei, se opri. În ogradă, se adunaseră o mulțime de oameni: moșnegi, femei cu copii în brațe, flăcăi; stăteau pâlcuri, pâlcuri și vorbeau. Vre-o câțiva se așezară pe lavițe.

Bughea își rupse din drum și veni dintr'o 'ntinsoare între băetani:

— Da ce v'ați adunat, mă, că doar nu-s acum sorții? le zise el.

Unul dintre flăcăi îi dădă, în glumă, un pumn în umăr, și-i răspunse:

— Trece *doftorul*, Bugheo, prin plasă.

Ciobanul rămase o clipă locului, mirat,

apoi începù să rîdă. Toți întoarseră capetele spre el. Atunci el îi întrebă:

— Bine mă, și dacă trece doftorul îi ești înaintea ca la Impăratul?

— Eu am venit cu mămuca, spuse un flăcău.

— Eu mi-am adus pe soră-mea, spuse un altul, că se topește așa din picioare, ca ceara.

Ciobanul începù iar :

— Ghine, da mătușa Casandra nu-i în sat? Adică voi credeți că doftoru' vostru e mai ceva ca dânsa?

— Știe, știe, bădiță, îi răspunse o fată care stă mai la oparte, știe, că pe tătuta el l-o vindecat.

— Tacă-ți gura, fă. Nu știe nimica. Dacă ți-o fi scris să mori, apoi mori cu zece ca el. Fa, tătâne-tău s'o 'ndreptat c'o avut zile. Știi tu? Apoi eaca așa! O avut zile.

Bughea își împinse căciula pe ceafă, puse sidila pe o laviță, se așeză și el jos, și se uită împrejurul lui, căci se strânseseră cu toții.

El o ținea pe-a lui :

— Da pe-a Ruxandii de ce nu l-o vindecat?

Un moșneag bunduc, cu două tufe mari, de păr alb, eșite de supt căciulă, deasupra urechilor, se vîră printre oameni până lângă

cioban, își puse mânele subsuoară, apoi se amestecă și dânsul în vorbă :

— Da, de ce nu l-o 'ndreptat ?

— Păi, nici el nu-i Dumnezeu, zise o femeie ce ținea un copilaș cu ochiul umflat. Bughea par'că se înfuriă :

— Nu l-o 'ndreptat, că merge în bobote : când e omul voinic, se rățoeste, că știe el că firea lui îl scapă ; când e slab, ia-l de unde nu-i, — nici nu vine să vadă măcar pe cel ce trage de moarte. Că doar mi ți-l cunosc eu.

Apoi întoarse capul către o bătrână, strânsă mototol, în pragul ușei, și o întrebă :

— Ce ai, mătușă Vasâlcă ?

Bătrâna deschise ochii, par'că își aminti de ceva, se luă cu mânele de cap și începù să și-l poarte într'o parte și 'ntr'alta :

— Capul, măi băiete, capul mă omoară.

Apoi dădù drumul povestii, pe care-o spuneà la toți ce-o întrebau :

— Și să vezi, mă ține dela Sân-Petru. M'o apucat așa, deodată, m'o fulgerat pin ochi, și de-atunci într'una mă tae innăuntru...

Gemù de câteva ori, și adăogă :

— Am venit să-mi deie ceva doftoru', c'o fi știind el ce am.

Ciobanul lovì cu mâna în vânt ca și cum s'ar fi apărat de-o muscă, se gândi puțin, zâmbi, ș'apoi se întoarse către flăcăi :

— Când vine doftoru' ?

— Apoi trebuie să pice acuma.

Bughea se sculă în picioare, își scoase pieptul în afară, și le spuse :

— Măi, mă vedeți voi pe mine ? Sunt eu om voinic, ori nu ?... Hai, cine s'o luptă cu mine și m'o doborâ, îi dau cașul.

Flăcăii tăcură.

— Ei, urmă el, dacă m'oiu preface bolnav, eu zic că doftoru' mă crede.

— Îra ! făcù unul.

— Ghine ! Eacă, eu las cașul ici, și-ai tău să fie, măi fârtate, dacă n'o zice doftoru' că-s bolnav.

Nici nu isprăvi bine vorba, și din depărtare se auzi clopoței unei trăsuri.

— Vine, vine, spuseră câțiva.

Peste puțin se opri trăsura. Dintr'ânsa sări jos un om scurt, plinuț, cu mustățile rase, cu gura eșită, ca un bot, înainte ; dealungul urechilor cu favoriți încărunțiți și scurți. Purtă pălărie neagră, înaltă, redingotă lungă, și în mână aducea o lădiță pe care-o ținea de un mâner. Umbla iute-iute, cu pași mărunți, se întorcea la dreapta și la stânga, par'că'l apucase amețelile, și întrebă pe toți : „Unde-i primarele, unde-i primarele ?“ până ce intră în primărie.

Ciobanul se sculă în picioare și spuse :

— Parcă-i un momițoiu.

Flăcăii râseră.

Peste câteva clipe notarul eși în ușa, de strigă :

— Să vie bolnavii încoace.

Din pâlcuri se rupse o mulțime ca să se ducă. Bughea se sculă și el ; câțiva flăcăi intrară cu dânsul înnăuntru, iar alții rămăseră în sală, la ușa.

Femeile se înșirară lângă perețele din stânga, bărbații lângă cel din dreapta ; în mijloc la o masă, doctorul, primarul și notarul.

Notarul îi chemă pe rând — mai întâi femeile cu copiii.

Doctorul le vorbea repede ; de abea îi prindeau cuvintele :

— Unde-l doare, unde, unde ?

Când îi arată, împreună palmele :

— A ha ! bine, bine !

Apoi se plecă, se răsuceă, punea urechea la pieptul și la spatele copilului, și toată vremea cât ascultă ținea ochii închiși ; iar când ridică în sus capul, îi deschidea, clipea des, ca și când i-ar fi intrat înrânșii colb.

După ce sfârșea, se rezează la lădiță, scotea câte un praf, îl învălea în hârtie de țigară, și îl băga bolnavului, cu de-a sila, pe gât :

— Inghite, înghite, năucule ! Dă-i apă, apă, dă-i apă.

Câteodată se spargea hârtia, și amăreala se împrăștiă în gura copilului care începea

să urle, de nu se mai auzea nici în cer nici pe pământ

Ciobanul se uită întins la doctor.

Când sfârși cu copiii, căută, în odaia de alături, câteva femei; după ce plecară acestea, veni rândul bărbaților; apoi când sfârși și cu aceștia, se ridică, la urmă, și ciobanul, să vie. Pășea bleg, cu capul în jos. Lângă ușă flăcării se îmbrânceau unii pe alții.

Doctorul se uită; își răsturnă capul pe spate, ca să poată vedea fața lui Bughea. Se minună:

— Mare namilă de om! spuse primarului.

Apoi se întoarse către cioban:

— Da tu ce ai?

Bughea își muiă glasul, rătăci mâna peste trup, vroi par'că să arate la cap, apoi își luă de seamă, duse mâna în partea dreaptă în deșert:

— Mă doare strașnic, ici, tare mă doare, domnule doftor. *De-aghe* merg.

Doctorul se dete mai înapoi, să-l poată privi bine, apoi clipi, și-i spuse:

— Se poate, se poate. Nu mă uit eu — că ești cât un munte.

Pe urmă îl pipăi pe supt cămașe; îl întinse pe-o bancă, îl ciocăni, și-i zise:

— Te taie așa din când în când. Ori par'că te împunge. Ha?

Bughea îngăimă :

— Da aşâ, chiar aşâ, domnule doftor.

— Eşti bolnav de maiu, băete, de maiu.

Dar pentru asta n'am doctorii cu mine. Trebuie să-ţi iei dela târg. Ai cu ce? Să-ţi dau o însemnare.

— Daţi-mi, că eu şi mâni mă răpăd până la *Cheatra*.

Doctorul luă un creion, şi începù să scrie, ca şi cum ar fi împuns hârtia. Flăcării râdeau înfundat. Bughea se plecă peste umărul doctorului, şi după ce acesta sfârşi de scris, ce-i veni să facă din gură, aşâ, ca atunci când vrei să sparii un copil: Chhâu!! Doctorul tresări, şi-l întrebă:

— Ce ai, ce te-a apucat?

Bughea luă repede însemnarea de pe masă, iar flăcării începură să râdă cu hohot. Primarul ţipă la ei.

Dar doctorul se înfuriase:

— Ia staţi — de ce râdeţi, de ce râdeţi, nepricepuţilor?

Atunci unul mai mehenghiu răspunse:

— Dă! râdem şi noi, c'am pus un ră-maşag cu ist' de l'aţi căutat. Ca el ne-o spus că n'are nimica şi c'o să vă 'nşele.

Doctorul se repezì la lădiţă, o închise, tipă ca scos din minţi:

— Plecaţi, nepricepuţilor, năucilor!

Şi eşi afară.

Biata babă, ceea cu capul, care adormise și se trezise tocmai acuma, se luă după el :

— Fă-ți pomană, domnule doftor... mă omoară capul.. m'o luat, așa, dintr'o dată... par'că m'o fulgerat.

Dar doctorul se sui în trăsură și plecâ.

Baba rămase văicărându-se în gura mare. Atunci Bughea o luă de mână, și-i zise râzând, făcând din ochi la ceilalți :

— Nu te mai bocî mătușă, că-ți dau ți-dula care mi-o făcut-o mie, să-ți ei doftorii și să te ungi.

Bătrâna se însenină :

— Taci, dragul mătușei !

— Iaca zău. Da trebuie să te duci la *Cheatra*, la spițarie să o faci.

— Mă duc, mă duc. Dumnezeu să-ți lungescă zilele.

Bătrâna luă hârtia, o strânse în patru, o vâra în sân, și se duse mulțumită. Flăcăii rămaseră râzând. Primarul se învărtea printre oameni, făgăduind să facă cercetare, să le arate el celor cu pricina, care supăra-seră pe doctor.

În urmă Bughea își luă sidila, dădù flăcăilor „ziua bună“, și plecâ, foarte vesel, la cumătrul său, popa Eftimie. Când ajunse, îi sărută mâna, fi dădù cașul, și-i povesti, deafir-a-părul, toată întâmplarea.

Sfârși râzând :

— Cică mă tae, mă împunge, prin maiu.

Și eu n'am fost bolnav de zilele mele. Cum o să mă 'npungă ?

Popei nu-i prea plăcuse purtarea finului, numai dă din cap ; după ce mântui ciobanul, îi zise :

— Ori și cum taică, acela-i om cu carte, dacă ți-o zis că ai cevă, ai fi având ; mai știi ?

— Taci sfinția ta, că eu, cum ți-am spus, n'am fost bolnav de zilele mele.

Popa iar clătină din cap.

— Dă, îi om cu carte, îi om cu învățatură, taică.

Bughea rămase pe gânduri, mai stete puțin ; apoi văzând că părintelui nu-i prea plăcuse gluma lui, plecă. O luă prin sat. Se întâlni cu primarul.

— Să știi că ți-o coc eu, măi Bugheo, îi zise acesta.

— Păi bine, domnule *premare*, cum o să mă înjunghie în maiu, că eu rup ghioaga asta în două.

— Ai să vezi tu, ascultă ce-ți spun eu !

Si primarul, rotofeiu, cu pălăria de pâslă pe ceafă, se depărtă încet, călcând ca din pod, în bocâncele cu talpa groasă de-un deget.

Pe cioban îl opreau toți :

— Îl jucași, Bugheo ?

Flăcăul par'că simțea nevoe să spuie la

toți că el rupe ghioaga în două, că nu putea să-l împungă în maiu așa din senin.

— Cum să mă 'npungă, mă?

Și râdea cu hohot, în gâlgâiri scurte, de răsună ulița.

Către seară eși din sat și luă drumul spre stână. Când ajunse, oile erau în strungă, ceilalți ciobani stăteau pe scăunașele spătariului și mulgeau. Bughea își asvârli căciula pe ceafă, și strigă: „Cu ghine!“ pe urmă se așeză și dânsul în rând cu ceilalți, luă o cupă, și bău, însetat, laptele dint'însa.

Apoi întoarse capul:

— Mă, în Stejărel o fost azi doftorul.

Ciobanii mulgeau înainte.

— Auziți voi, o fost doftoru' în Stăjerele... Da ți l-am jucat eu!

Ciobanii lăsară din muls. Bughea urmă:

— Că venise oamenii la dânsul ca la biserică. Si eu le-am zis: „Mă, doftoru' nu știe nimica... El și pe mine m'o găsi bolnav...“ Și-am pus rămășag că m'o găsi.

Apoi Bughea povesti toată întâmplarea, și încheiă:

— Să-l fi văzut cum mă suceea, cum mă bocănea, și dà mereu: „că mă împunge, că mă tae prin maiu“.

Ceilalți se puseră pe răs. Dar baciul le făcù semn:

— Hai, că 'nnoptăm.

Oile intrau pe rând prin deschizăturile spătariului. Laptele cădea în cupele din găleți, sărind în stropi albi și mărunți, ca și cum fierbea.

Ciobanii gâfâiau osteniți.

De-asupra muntelui, de-asupra brazilor negri, luna își închegă turta ei de ceară. De undeva, departe, răsună un bucium. Bughea, zise :

— He, he, ist de buciumă, îi Ungureanu, îi Joji, de pe Onofrei.

Se sculă, se scutură să-și alunge gândurile care par că-l cuprinsese, se duse la *aripa oilor*, într'o colibă, unde dormea dânsul, luă buciumul și suflă prelung. Sunetul se împrăștie departe, furișindu-se din munte 'n munte.

Dar cum suflă așa, deodată i se părură lui Bughea, că-l tae prin deșert, în dreapta. Lăsă repede buciumul, și se apucă de mijloc :

— Măi, al dracului!

Apoi veni în stână. Ceilalți strecurau laptele în budăie.

Bughea nu-și putea ține vorba în gură :

— Ați auzit, cică-s bolnav de maiu!

Tovarășii lui iar râseră.

Și fiindcă ziua asta era slobod, se duse într'un colț să stee, dar par'că simți din nou o împunsătură, în acelaș loc; se frecă, și printre dinți, îi scăpă iar mirarea :

— Măi, al dracului !

Stete ce stete, apoi se duse în coliba lui, și se culcă. Adormi repede, dar visă urât. Se făcea că se întâlnește în munte cu o dihanie uricioasă, un fel de momiță cu unghii lungi și ascuțite. Cum îl zări se și repezi la dânsul ; ear el o cuprinse în brațe, o strânse voinicește, ferindu-și chica, se rostogoliră pe earbă, și la urmă o dovedî. Dar cum se vârcoleau jos, dihania îi înfipse unghiile în deșert, în dreapta. Se sculă asudat, trăgându-și sufletul, ca și cum s'ar fi luptat într'adevăr. Îl durea strașnic în partea dreaptă. Bughea se ridică în picioare, se frecă la ochi, apoi de data aceasta spuse tare, înfuriat :

— Măi, al dracului !

Și eși din colibă. Luna par'că încremenește drept în creștetul stânei. Din năuntru se auzeă răsufletul oilor. Ciobanul se scoborâ în vale, se duse la șipot să bea apă ; izvorul curgeă repezit ; în bătaia lunii par'că eră de lapte. Răceala apei îl mai desmetici. Dar durerea o simțea acum deslușit : par'că-l împungea un ac. Se întoarse și se culcă iar.

Durerea îl ținù și a doua zi și a treia zi. Il ținea într'una.

Ciobanii, căroră la urma urmei le spuse, îl râdeau :

— Ți-o intrat în cap ca la muieri. Ai

slăbit, prostule. Ai vrut să-ți bați joc de doftor, și te-o mâncat dânsu' fript.

Baciul bătrân. îl bătù pe spate:

— Odată și-odată, tot trebuia să ți se împlinescă: prea credeai și tu lumea proastă.

Bughea își aducea acuma aminte mereu de cuvintele popei Eftimie. „Ai fi având ceva, dacă ți-o spus... acela-i om cu carte“. Pe zi ce trecea slăbea mai tare, se silea să ție într'ânsul tot cei fulgeră prin minte, să nu mai spue nimănui nimic. De multe ori vroia să se iea cu altceva, râdea, dar când credeà că a scăpat, de odată acul îl împungea; atunci se înfură, îi venea să se asvârle cu capul în jos, într'o prăpastie.

Ca să se întoarcă 'n sat nici nu se gândise. Cum aveà să deie ochii cu flăcăii! Dar într'o bună zi, răzbit, lasă rușinea la o parte, și se scoborâ din munte.

Când îl văzură flăcăii, aproape nu-l mai cunoscuseră. Unii se uitară îngrijați la dânsul, alții râdeau pe ascuns, căci tot le erà frică.

Buchea vorbea cu capul plecat:

— Dă, pe semne că tot eram eu bolnav, a fost într'un ceas rău, gluma.

Primarul, când auzi, veni într'un răsuflet să-l vadă:

— Ei, Bugheo, văzuși pe dracul?

Ciobanul tăcù. Deabea trecuse o lună și

jumătate dela întâmplarea lui. Primarului i se făcù oarecum milă :

— Vină mâne cu trece iar domnul doftor pe-aci. Ca să-l împăcăm am fost de patru ori la dânsul, la *reședinție*. Că alergau bieții oameni până acolo, la el, din pricina ta.

Bughea se duse la popă, să mâie noaptea ; acesta îl boscorodî :

— Vezi băiete, cu Dumnezeu și cu învățătura care tot Dânsul ne-o dă, să nu te pui ! Iacă ce-ai pățit. Stai și te odihnește și mâne dimineață, la doftor, taică ; să te rogi cu lăcrămile 'n ochi, să-ți deie ceva, să te puie pe picioare, cum ai fost.

A doua zi dimineață, când ajunse la primărie, doctorul și venise, căutase aproape pe toți, mai aveă vre-o doi-trei.

Flăcării se strânseseră să vadă pe Bughea, care rămăsese puțin în sală până ce se isprăvi cu ceilalți, apoi întră și dânsul smerit.

Primarul vorbi încet ceva doctorului, la ureche : acesta se uită la flăcău, clipi, clipi, își apropie palmele bucuros, apoi zise :

Așa ! Ei, tot te prefaci, fârtate ? la întinde-te ici.

Ciobanul se întinse pe bancă, doctorului îi rădică, peste cap, cămașa, îl ciocăni, îl căută îndelung, apoi înălța capul

— Te-ai uns cu doctoria ce ți-am dat ? Bughea de abia îngăimă :

— Nu, sărut mâna.

Doctorul făcù o mișcare, ca și când ar fi vrut să-i deie o palmă, strâmbă din nas, îl mai ciocăni, mai sus mai jos. apoi se întoarse către primar:

— Vezi-l? atunci o fi fost bolnav, dacă i-am spus; dar acum n'are nimic, nimic; îi teafăr.

Flăcăii se uitară cu gura căscată, unii la alții. Bughea începù să se vaite:

— Mă împunge, așa, ca o sulă... Nici nu pot dormi.

Doctorul îl ciocăni în frunte:

— Ți-a intrat în cap, ți-a intrat în cap! Ce aveai atuncea nu mai ai acum; să mănânci bine și să nu te gândești la boală, năucule.

Bughea par'că se mai însenină o clipă, apoi iar începù să se vaicăre.

Doctorul furios, clipi repede, luă un praf de chinină, îl vârsă într'un pahar cu puțină apă, și i-l întinse:

— Na, beà asta, să nu te duci așa... cu mâna goală.

Ciobanul bău și se oțără ca de moarte:

— Numai sunt eu om de-acuma, zise el!

Doctorul închise cutia, mai vorbi, răstit, cu primarul, și porni. Dar când vroì să iasă din odaie, deodată se repezi pe ușă o babă cu o găină subsoară, — baba ceea cu durere de cap. Cum îl văzù pe doctor,

îi întinse găina, și-i aruncă repede un poptop de mulțumiri :

— Dumnezeu să-ți deie sănătate, sufletele, să trăești o sută de ani, să nu mai îmbătrânești dintr'atăta, că mi-ai scăpat zilele...

Doctorul se opri, -și sbârci fața iară, nemulțumit, se uită la ea, și după ce se gândi puțin, îi zise :

— Da, da, îmi aduc aminte de tine, dar.. eram supărat și nu ți-am dat nimic.

Pe chipul babei trecu o lumină de zâmbet, apoi urmă repede :

— Nu mi-ai dat, da' tot din țidula duminale se cheamă că m'am vindecat, că mi-o dat-o ciobanul ista, de-am făcut alifie la Cheatra. Și cum m'am uns la tâmple, cu mâna par'că mi-o luat durerea. Iac' așa, cu mâna...

Doctorul nu-i dete vreme să isprăvească, se strâmbă grozav, o îmbrânci, la o parte, și eși strigând cât îl ținea gura :

— Aista-i un sat de năuci, domnule, un sat de năuci !

ÎN „TURNEU“

Trenul se opri. Din vagoane se dădură jos, pe rând, toți actorii,—aproape singurii călători sosiți dimineața aceasta la Bârlad. Domnul Rotopan, „maestrul“, un om înalt, spătos, eră îngrijat:

— Urâtă vreme! Ce ne facem!

Apoi fiindcă toți se grăbeau să intre în gară, căci îi plouă, dânsul luă deoparte și dealta, pe două dintre femei, pe „Regina“ și pe „Mama nobilă“, și plecară. În fața gărei erau numai trei trăsură. În cea dintâi se sui maestrul cu cele două actrițe; în a doua, casierul—gros, deabiă suflând, mai îngroșat cu sacul din spate, un fel de raniță în care-și păstră rufele de schimb, și sufleurul, —slab, și-atât de 'nalt, încât, pentru ca să încapă supt poclit, trebui să-și scoată jobenul din cap. În a treia trăsură intrară: „Intrigantul“, domnul Ion Strașnic, „Junele amarez“, domnul Jean Prituș, și „Subreta“, domnișoara Lilica Milovici, o fetiță durdulie, care se așeză între cei doi,—mai mult pe genunchii intrigantului, deși junele o trăgea

de mână spre el. Și caii porniră, stropind în lături până pe trotuare, prin băltoagele adânci, pline de bolovani desgropați, cari făceau pe casier să icnească la fiecare hop, iar pe subretă să țipe, săltând în sus ca o minge. Ulițile strâmbe, strâmte, parcă n'aveau sfârșit. Ploaia vânează în ropote, șurluind pe burdufurile trăsurelor, udând ciorapii femeilor care-și ridicaseră rochiile sus, ca să nu li se murdărească de noroi poalele.

Maestrul își pierdă răbdarea și strigă birjarului:

— Mână mai repede, pârlitule . . . Du-ne la cel mai apropiat hotel!

— La „Europa“, domnule *director*, răspunse birjarul, care știa pe cine poartă în trăsură.

Și peste câteva clipe se opriră; maestrul și cele două femei se scoborâră iute. Dar casierul se munci câteva clipe să iasă din cutia în care acum se miră cum de intrase. „— Să știi c'am mai slăbit dacă am încăput eu în cușca asta“, zise sufleurului, cu bucuria omului care nu are decât atâtă. Subreta sări ușoară, dând o palmă din glumă, intrigantului, care se 'ncercă să o ajute.

Junele se uită cu necaz, și spuse intrigantului cu un glas ce nu vroia par'că să pară furios:

— Și aici ți-ai jucat rolul bine!

Femeile luară câte trele o odaie, bărbații două, apoi, fiindcă eră și vremea prânzului, se scoborâră în sala de mâncare. Maestrul se apropiè de fereastră; pe luciul geamului ploaia plescăia furioasă, casele din față aproape nu se vedeau.

Domnul Rotopan se întoarse spre casier :

— O 'ncetă oare până diseară ploaia ?

— Stă, cum să nu steie — plouă de-aseară doar ! răspunse, pentru casier, chelnerul ; și întinse lista de mâncare. Maestrul se așeză în capul unei mese-lungi, din mijlocul odăiei ; deoparte și de alta luară loc regina și mama ; subreta între intrigant și sufleor ; casierul și junele amorez în față. Maestrul scoase tacticos ochelarii, îi puse pe nas, cum obișnuia întotdeauna, când vroia să dea însemnătate unui lucru, și începù să citească pe deasupra lor.

— „Mie dă-mi un borș ! spuse pițigăiat junele“. Intrigantul îi aruncă o privire tăioasă, apoi cerù și el :

— Atunci mie să-mi dai o supă.

Și subreta adăogă, arătând pe intrigant :

— Și mie tot ca dumnealui !

Toți tăceau, mai cu seamă că 'n fața tuturilor abureau farfuriile. Casierul întovărășea fiecare lingură de supă cu câte o cogeamite bucată de pâne. Mama nobilă se 'necă ; se 'nroși și nu-și mai putù trage

sufletul. Sufleorul îi dădù câțivă pumni ușori după ceafă :

— Moașă'n pod, stimabilă doamnă !

Așà o necăjeau toți. Ea se supără :

— Domnule... te rog... te rr... lasă-mă...

Dar tusea nu o lăsà, nu putea încheia vorbele; după ce se liniști își șterse lacrimile, cu batista pe care i-o întinse peste masă regina — pe a ei o uitase, — apoi începù să mănânce liniștită. Intrigantul tăia felioare mici de pâne subretei și le așezà lângă farfuria ei. Casierul nu scoteà niciun cuvânt, înfulicà o farfurie cu varză. Sufleorul îi aminti :

— Nene Dincă, par'că ziseși că ții regim, să slăbești, și eu te văd că înghiți cât șase.

Cu gura plină, cu sudoarea șurluindu-i pe față, casierul răsufli ca un morun prins în cârlige.

— Trei zile, . . . trei zile rabd... a patra mănânc... n'am ce face. . .

Subreta își făcù gura mititică :

— Papă, papă, mititelule.

Toți râseră. Dar nenea Dincă își aminti deodată ceva, își căută carnetul și însemnă pripit.

— Ce e ? întrebă directorul ?

— Uitasem să însemn plata birjilor.

La sfârșitul mesei le aduse o budincă de grisă.

Junele vroî s'o taie, — mai mult ca să arate cuțitul frumos de buzunar, care-l primise, în dar, dela subretă, dar sufleurul îi îndepărtă mâna și scoase o sticlută de rom :

— Imi dai voe, maestre ?

— Cum nu !

Atunci desfăcù foia de plumb, scoase cu furculița dopul, și turnă deasupra bu-dincei. Intrigantul înțelesese, ținea chibritul, gata, aprins, și dete foc.

Femeile se mirară deodată câte trele, cu plăcere :

— A !

Flacăra se ridică albăstrie în sus, și-un miros frumos, de prăjitură rumenită umplù odaia și desprinse buzele casierului. Când romul se sfârși, Junele se pregăti să împartă, dar intrigantul nu-l lăsă :

— Ai putea să tai cu cuțitul birtului, nu cu al dumitale.

— Atunci taie dumneata.

— Cu plăcere.

Și domnul Strașnic împărți prăjitura ; junele nu putù să se înfrâneze, — își primi partea, gândindu-se că, după cum obișnuia subretă, în cel dintâi oraș avea să-l răzbune.

După masă maestrul spuse :

— Cu toate că deseară nu putem jucă, tot trebuie să mergem să vedem scena.

— Tot cu trăsura ? întrebă speriat casierul.

— Ba pe jos.

Peste câteva clipe, maestrul, casierul și sufleurul, deabia-și desprindeau galoșii din apăria trotuarelor.

După zece minute erau în grădinița, în mijlocul căreia se strânsese o băltoagă. În-năuntrul scenei apa curgea peste decoruri; de supt o culisă căzută se repezi, schelălăind, un câne ce se adăpostise acolo.

— Halal scenă! răsuflă din greu casierul.

Maestrul se uita, apoi, se întoarse spre sufleur, care făcea și pe zugravul:

— Cumpără-ți vâpsele, și dacă poți, drege puțin pânzele. Mâne facem repetiție, căci până seara trebuie să se facă vreme frumoasă.

Directorul și casierul se întoarseră la otel . . .

A doua zi dimineța, ploaia tot nu încetase, cerul era încins de nori peste tot.

El se uită posomorât afară. Nu vorbi cu nimeni un cuvânt. La masă ceru numai o friptură; ceilalți făcură la fel, și îndată ce sfârșiră de mâncat, o luară, prin ploae, spre grădină.

— Păi dacă nu jucăm deseară, ce mai facem repetiție, întrebă încet intrigantul pe sufleur?

— Așa a hotărât maestrul, răspunse acesta; când e supărat nu-i poți vorbi; nu știi?

Și gașoșii lipăiră prin ploae până la grădină. Femeilor le eră rece. La începutul lui August par'că dăduse în toamnă, târziu.

Domnul Rotopan se așeză pe un scaun, într'un colț, sufleorul intră în cușca lui, și repetiția începù.

Maestrul nu-și găseà locul ; nu-i plăceà nimic.

Se sculă și se apropie de june, care făceà în piesă pe un conte, și-l îndreptă răstit :

— Pentru numele lui Dumnezeu, Prituș, m'ai prăpădit. Acì ești conte, ai sânge nobil în vine... fii mai mlădios... Aristocrații ăștia or fi ei cum or fi, da-s *fini*... au mișcări mai alese... calcă mai ușor... Și-apoi dumneata ești gazda... fii mai la dumneata acasă... parcă mergi în picioaroange... Uită-te la mine

Maestrul urcă până lângă ușa din fund, și, primind pe muma nobilă, o marchiză bătrână, se plecă ușor, grațios :

— Doamnă Marchiză !...

Și îi arătă un scaun, apoi pași după ea, cu o eleganță care arătă pe artistul adevărat, deprins cu scena.

În umă se înfurie iar, se întoarse către marchiză.

— Și dumneata nu te trânti pe scaun să-l drărâmi...

Dar își aduse aminte, porunci :

— Strașnic! intră în scenă!

Apoi întrebă pe sufleor:

— Nu intră Henry, vicontele îndată după asta?

— Da.

— Atunci ce mai aștepti stimabile?...
Vreți să vă fac eu toate rolurile?

Când scăpară, după trei ceasuri, de supt privirea scrutătoare a maestrului, erau prăpădiți. Lipăiră iarăș prin apă, și se întoarseră spre otel. Seara băură numai câte o cafea cu lapte.

Directorul trase deoparte pe casier:

— Ce ne facem nene?

— Ne-a mai rămas încă optzeci de lei. Cu asta, o ducem morțiș până Duminică.

— Dar drumul la Vaslui, întrebă îngrijit maestrul?

— Drumul îl am eu; dar de o ploua într'una n'avem ce mânca.

Și fiindcă maestrul se încruntă, îngâdu-rat, casierul îl mângâie:

— Mâne trebuie să se însenineze, nu se poate... A dracului vreme!

Noaptea cădea mohorâtă, fără pic de nădejde; în sala luminată de o singură lampă arare ori treceă câte un călător, venit pe câte o zi, pentru afaceri, în târgul acesta adormit. . .

Trecuse de miezul nopții când muma nobilă și cu regina, eșiră amândouă, bătând,

căci lumina se stinsese. Femeile șopteau :

— Unde-i ?

— Mă 'ntrebi pe mine ?

— Asta-i nerușinare... Ce Dumnezeu !...

Nu i ajurge ce ne-a făcut la Ploești ?...

— Sst !

Din capătul celalt se auziră pași, și pesfe câteva clipe, deprinzându-li-se ochii cu întunericul, zăriră venind împreună pe intrigant și pe subretă :

— Hai!al ! făcû Regina, știu că ai obraz fetițo !

— Ei ce-i, ce-i ?

Muma nobilă, îngerul păzitor al trupei, izbucni :

— Cum ce-i, vrei iar să fie bucluc, să-și scoată ăștia ochii pentru tine ? . . . Intră în casă.

Și în vreme ce femeile intrau tăcute în odaie, intrigantul îngăimă, pentru muma, cu un glas înăbușit, de as, aria lui Mephisto din Faust :

Vecinica-i cam trecuuuută !...

— Obraznicule, făcû aceasta și trânti ușa...

A treia zi apa cădeà de sus cu aceeaș îndărătnicie. Maestrul amărît, galben de nesomn, turburat de grijă, nici nu se coborî la masă. Se așeză într'un jâlț, în fața fe-

restrei, și privea în neștire la stropii ce săreau pe acoperișurile casei din față. În viața lui de artist rătăcitor, i se mai întâmplase și altă dată aceasta, dar vremea rea îl găsisese ori cu parale, ori cu mai multă îndrăzneală, — îndrăzneala tinereții pe care acum nu o mai avea. Și în odaia aceasta goală, în fața ferestrei peste care apa batea în valuri, maestrul se gândi o clipă la bătrânețele lui.. Nu agonisise nimic.. cei din urmă bani îi puneau acum în joc.. De odată se uită la ceasornic, se gândi că vremea aceasta moleșește pe om, și se scoborî repede. În sala de mâncare actorii stăteau somnoroși. Glasul lui îi trezi:

— Dacă mai plouă și mâni, plecăm.. Acum haideți la repetiție.

Toți se uitară mirați, dar se ridicară repede să se 'mbrace..

A doua zi era Duminică. Maestrul se sculă de dimineață, se uită afară, se frecă la ochi și nu-i venea să creadă; printre perdele un sul de raze se revărsa peste perne: sări jos și se repezi spre patul casierului:

— Scoală, îmbracă-te de grabă.

Casierul se trezi tresărind; bolborosi:

— Ce e, ce e maestre?

— S'a 'nseninat! Sântem scăpați! Repede la tipografie... tipărește afișe... împarte bilete... Diseară jucăm...

Casierul se desmetici; începù să se 'mbrace. Directorul trase storul și soarele năvăli în odaie.

Lumina îi învioră pe amândoi. Apoi, directorul eși să deștepte pe ceilalți; le bătù în ușă:

— Haide sculați. La repetiție!

Băură câte un lapte și plecară... Pe la amiază erà o arșița grozavă. Casierul veni scăldat de sudoare: afișele se lipiseră, biletele începuseră să se vândă. Actorii innădușiți și ei, după repetiție, se odihneau.

Maestrul erà mulțumit, zâmbea:

— Foarte bine. Piesa merge de minune. Tu, Prituș, ești un artist rar...

Și se întoarse spre ceilalți:

— Ce zâmbiți? Dați-mi mie un *conte* mai bun decât dânsul!

Apoi către nenea Dincă:

— Nene, cu trupa mea joc la „Național“ și i bat pe toți ăia de acolo!... Să știți că-i bat!...

Și râdea, îmbujorat, bucuros, cu ochelarii pe vârful nasului, cum îi rămăseseră din urmărirea piesei.

Iși scoase batista, se șterse pe frunte:

— Tare s'a 'ncălzit!

Mâncară cu poftă. Mai făcură încă o repetiție și la opt cortina erà lăsată, actorii îmbrăcați, publicul începuse să vie. Câțiva lăutari cântau „*marșul*“ la poartă.

Dar parcă se răcise iar. Un vânticel ușor începù să miște ramurile salcânilor din față. Pe scenă, actorii nu se gândeau decât la rolurile lor. La nouă trebuiau să înceapă. Directorul, încălzit, decât alergase într'o parte și într'alta, așteptă, cu ceasornicul în mână, cum aveà obiceiul.

Deodată cortina se clătină, culisele scârțairă; un vânt puternic, un vârtej scutură scena. Maestrul și actorii se uitară îngrijo-rați unii la alții. În grădină se auziră câteva glasuri: „Plouă! plouă!“ și peste câteva clipe o răpăială grozavă se deslănțui: plouă potop, cu furie. Lumea fugi înspăimântată în cofetăria de peste drum. Actorii ridicară cortina. Prin acoperișul spart ploaia începù să șurluie din nou pe scenă. În grădină lămpile se stinseseră: una singură, la poartă, aruncă o lumină ștearsă peste băltoaca ce se așternu, într'o clipă, în mijlocul grădini-tei. Se făcù rece de tot. Actorii se îmbră-cară cu hainele lor. Apoi se adunară pe scenă, împrejurul maestrului, care stă abă-tut, cu jobenul în cap, cu gulerul ridicat, fără să poată spune un cuvânt, uitându-se țintă înaintea lui.

Cu o mișcare vie subreta îmbrânci pe in-trigant:

— Fugi, că ești de „*mauvais augure*“.
Și alergă lângă june.
Deodată vântul se încuibă în scenă. O

culisă căzu. Lămpile filară ; casierul alergă și stinse pe cele de lângă pânze, să nu se aprindă baraca. Nimeni nu știă ce trebuia să facă. Aveau să stea aici până ce trecea ploaia ? A doua zi plecau ? Nu îndrăzneau nici unul să întrebe. Maestrul era în drept să hotărască. Se uitau la el, așteptându-i cuvântul.

Dar, lipsit de orice cunoștință a împrejurărilor par'că, maestrul își scoase jobenul, își purtă mâna, în neștire, peste frunte, își ridică părul în sus, apoi, ca și când nimic alta nu așteptase, răsufală adânc :

— Uf ! bine că s'a mai răcorit !

P U N G A

Când se treziră, în zorii zilei, amândoi, la han, și după ce plătiră un franc și douăzeci, pentrucă dormiseră acolo, femeia Safta, nevasta lui Neculai Lăptuc, se caută prin buzunarele fustei. După ce și le întoarse pe dos căzù dintr'unul cinci parale. Atâta; nu mai aveau nimic. Veniseră cu o zi înainte, vânduseră două perechi de găște, și în loc să se întoarcă acasă, în Popriceni, ici, o palmă de loc, rămăseseră în târg să beie la han.

Femeia se uită la cel cinci parale, îl întoarse pe față, pe dos, apoi îl arăta lui bărbatu-său :

— Mergе ?

Neculai Lăptuc îl învârti și el, îl puse în zare să se uite de departe, ca și când ar fi vrut să-l vadă dacă-i străviziu, apoi își trecù degetul pe supt nas, și răspunse :

— Pe dracu !

Femeia i-l smunci răstindu-se la el :

— Tu l-ai luat, prostule !

— Ba tu !

— Așa să trăiești !... Haidem !

Și porniră.

Afară începuse iar să fulguie. Nevasta își trase bine barijul peste urechi ;— eră o femeie înaltă ciolănoasă, largă în spate ; și cum vântul îi flutură fustele, i se vedeau pulpele subțiri, în ciorapii albi de lână, bătoase, ca niște catalige, de care se părea că adevăratele ei picioare se legau mai sus. Mergea cu pași mari, cam șonțâș, ca și cum vroia mereu să cârmească.

Bărbatul, un prichindel, cu pieptul lipit de spate par'că, se ținea pe urma ei, gâfâind ; în cap avea o pălărie grozav de mare, cu un fund cât un ceaun, care par'că-l apăsase pe om în jos, de-i intrase picioarele în pânțece. Mai mult sărea, ca un purice, decât mergea ; dà din mâini și se uită spre partea în care nevastă-sa se ținea puțin pe o coastă, ca și când îi eră frică să nu se întoarcă să-l înhațe.

Aproape de barieră, femeea se opri dintr'odată :

— S'o luăm pin grădina pobică ; sărim gardul, și tăiem drumul deadreptul ; ce s'o mai înconjurăm !

— Mă aburci ? întreabă sfios țăranul.

Și femeea-i răspunse :

— Te-oi aburcă, stârchitură !

Deschiseră, încet, portița și intrară în grădina publică.

Ninsoarea cădea înceată, fâșâind, printre ramurile copacilor, și se așeză, ușoară, ca un puf.

Țăranii o luară pe aleia cea mare, apoi făcură la stânga. Femeea mergea drept înainte când bărbatu-său îi strigă din urmă:

— Fa Safto, să cotim că ajungem tocmai bine la capul dealului, și-i drumul mai neted pe aici.

Țăranca stete puțin pe gânduri, apoi pe semne că-și făcù și dânsa aceiaș socoteală, că o luă repede la dreapta: ea înainte, bărbatu-său în urmă. Făcură câțiva pași, și, Neculai Lăptuc, cum se uită în pământ ca și când numără urmele neveste-sii, mai că eră să se isbească de dânsa, așa de scurt se oprise aceasta: drept în fața lor, un gardist stă plecat și se uită deasupra unei bănci, pe care un om părea că doarme. Gardistul întoarse capul, îi zări, și-i chemă:

— Ia veniți aici!

Cei doi țărani se opriră sfioși. Dacă le-a fi ghicit gândul că voiau să sară zăplazul?

Gardistul spuse bucuros:

— Bine c'ați venit, ia stați colea până m'oiu întoarce eu, să nu deie vr'un câne. Mă duc să dau de veste, ici la poliție; într'o jumătate de ceas sunt înapoi... C'a-cuma l-am găsit și eu!

Și arată spre cel ce părea că doarme pe bancă, apoi gardistul o luă la fugă.

Femeea se apropie să se uite; bărbatul nu-și dăduse încă bine seama ce eră; stătea mai la o parte.

Femeia se mai uită puțin, pe urmă întoarse capul spre barbatu-său :

— Iacă, tontule, dacă m'am luat după tine! Stai acuma și păzește mortul.

Lăptuc veni și dânsul mai aproape, uitându-se la nevastă-sa, gata să primească câțiva pumni, pe dreptul; se gândea el că altă dată îi luase și de geaba. Dar femeea îl lăsa în pace, și cătă întins la mort, vrând să știe, ca toate femeile, ce și cum. Apoi spuse, ca și cum și-ar fi vorbit singură ;

— S'o omorât; uite chistolul ici, lângă dânsul.

Și iar își luă de seamă :

— D'apoi ce sunt eu să-l păzesc! Haidem!

Dar bărbatu-său nu vroî; răspunse cam cu jumătate de gură.

— Dacă ne-o spus gvardistul, să stăm, trebe să stăm.

Femeea îi aruncă o privire furioasă, și'n urmă se plecă să privească iar la cel de pe bancă. De mort nu îi eră ei frică, — la câte priveghiuri nu stătuse dânsa, pe câți nu îngropase! E-hei! că mai mult din asta trăia. Dar revolverul o umplea de groază, și par'că și bărbatu-său, care nu pusese în

viața lui mâna pe pușcă, — la oaste nu-l luase, — și dânsul simți un fior, prin șira spinării, așa ca un bulgăraș de gheață, ce-i lunecă pe piele, când se uită la țeava lucioasă.

Impușcatul rămăsese pe-o coastă; din mâna dreaptă, sgârcită, revolverul căzuse pe bancă. Mâna stângă nu i se vedeă de supt palton. Era bine îmbrăcat, căciula de astrăhan atrase îndată privirile țaranului:

— Halal căciulă!

Femeea nu răspunse; dânsa nu găseă ce căută:

— Unde s'o pocnit oare? nu se vede nici un chic de sânge. Par'că doarme. Vezi-l? Nici un chic de sânge.

Dânsa își aduse aminte că văzuse odată pe notar cum trăgea cu „chistolul“; o săptămână de zile nu-i ieșise atunci din minte bucătelile cele cu care poți omorâ chiar vita că-i vită; și începù din nou să vorbească lui bărbatu-său:

— Și doar plumbul îi mare, trebuie să-l fi potrocolit rău. Ai văzut cele cu care dădea notarul? . . . Doamne iartă-mă . . . erau câtu-i ghinda.

Și în minte par'că i se înțepenî gândul aceasta: să vadă unde se lovise. Cu ochii la revolver, să nu cumva să-l atingă, luă mortul binișor de umări și-l întoarse. Atunci trupul țepăn se rostogoli repede pe spate.

Pulpana paltalonului se desfăcù peste marginea băncei, și pe partea stângă a surtucului se văzu pata de sânge cum se lățise, peste tot.

Când se rostogoli mortul, țărani rãmaserã o clipã împietriți de frică, amândoi cu ochii la revolver, dar arma nu se mișcase din loc. Atunci femeea se liniști și spuse :

— În inimă și-o tras !

Bãrbatul îi bănuì :

— Dece l-ai întors, fa ! Ce-o să zică gvardistul ?

Dar în aceiași vreme se auzì par'că un fâșiiit, un vuiet ciudat, par'că se mișcase ceva lângă mort, și căzù apoi în stratul subțire de omăt de pe jos.

Țărani privirã și rãmaserã încremeniti. Din buzunarul mortului lunecase o pungă de piele, neagră, o pungă umflată, doldora.

După-ce le trecù mirarea, ei uitarã de mort ; Lãptuc se făcu puțin mai mititel, lãsându-se pe vine, femeea se lãsã și ea, ca și când se scoborãse de pe catalige, și cu ochii mari, ținându-și rãsufllarea, se uitarã la pungă.

Cum stãteau așa, grãmădiți, țãranul ridicã ochii și întãlni pe ai nevestei. O luminã de înțelegere sticlì în privirea lor ; de când erau împreună nu se înțeleserã așa dintr'odată, fără nici un cuvânt, ca acuma, apoi, îndată, ca și cum s'ar fi ferit unul de altul, și de mort, femeia întoarse capul și se uitã spre

cel împuşcat, țăranul privi spre copaci, ca să nu-i vadă nici pe unul nici pe celalt, întinse mâna, luă punga, și o vârâ repede în carâmbul cismeii. Apoi se sculară dintr'odată amândoi, ca pe teluri, femeea par'că mai lungă decât eră—și priviră îngrijați în toate părțile ; bărbatul dete cu piciorul peste urma mică, pătrată, ce lăsase punga în omăt, iar nevasta ridică pulpana paltonului la loc, și întoarse mortul pe-o coastă, cum fusese. Țăranul iar privi spre partea de unde avea să vie vardistul și nevăzând pe nimeni, vârâ mâna în carâmb și îndesă, mai în jos punga, caci îi apăsă pulpa.

Dar par'că îi apucară frica să mai steie singuri, cu mortul, în tăcerea ceia. Țăranul începù să vorbească :

— Halal căciulă . . . și ce straie !

Și-atunci simți cevă cald și tare lângă picior, și par'că ar fi vrut să zică : „și ce pungă !“

Dar adăogă altceva :

— Și el se omoară ! Ca și băietul lui Dumitrache Strâmbu ; da să zici că celuia i s'o slobozit pușca singură'n chept !

Vorbele însă nu-i mai veneau : n'avea ce mai spune. Iar îi cuprinse o grijă mare, se traseră amândoi de-oparte, unul lângă altul. Lăptuc înădușit, ca după cine știe ce drum. Femeea se gândea . . . Dacă i-o dà în cap gardistului să-i caute ? Dacă dânsul um-

blase mai dinainte prin buzunarele împuşcatului, și știa ce are ; și-i lua acuma din scurt !

— Ha ?

Făcù speriat, Lăptuc, ca și când îl întrebase ceva nevastă-sa !

Femeea nu-i răspunse, întoarse capul în toate părțile apoi se duse și mai bătători cu mâna omătul.

De abia se ridică și auzi un tropot. Venea gardistul, în fugă, cum se dusesese. Țărani se'nfioară, dar gardistul le vorbi bucuros ca și adineore când îi rugase să păzească mortul :

— Ei brava vouă ! Mulțumesc ! De-acu rămân eu cu dânsul, că aista-i domnul Bucur Colțescu, profesor la gimnaz. Dragostea trebuie să-l fi dat gata săracul !

Dânșii mai steteră o clipă locului ; nu le venea să creadă că puteau plecà ; apoi, ca și când i-ar fi șfichluit cineva dela spate, ziseră :

— S'auzim de ghine !

Și-o luară repede la picior.

Când ajunseră în fundul grădinei, Lăptuc se cățără pe gard, nevastă-sa îl apucă de mijloc, apoi de tălpile cizmelor, și-l aruncă dincolo ; în urmă dânsa par'că păși gardul, și o luară gâfâind, la deal, printre spini, uitându-se din când în când în urmă.

Fulgii se așterneau molcomi, cernuți de

sus. Pe umerii femeii ninsoarea se strânsese în două grămăjoare, iar pălăria bărbatului se făcuse albă. Țăranii mergeau, mergeau mereu, fără să simtă că-s obosiți. Deodată se ridică în fața lor cumpăna unei fântâni, singuratică, în tot cuprinsul câmpului. Când ajunseră în dreptul ei se opriră. Erau departe de târg, încă o postață, și-ajungeau satul. Și cum se opriră par'că li se tăiaseră picioarele. Se așezară pe ghizdele, unul de o parte, celălalt de alta, și răsufară ușurați.

Țăranul zise :

— Vezi, fa, dacă n'o luai pe unde ți-am zis eu, îți mergeă în sac.

Femeia nu-i răspunse.

Apoi se ridicară deodată ca și cum își amintiră de ceva, și o porniră din nou, puțin mai încet : ea înainte, el în urmă. Femeia simțea o bucurie, caldă, care i se împăraștia în tot trupul, și gândea . . . O pungă cu bani, pe vremea asta, când nici tu pară, nici tu lemne, nici tu mălai, nimic n'aveau ! Dacă n'o lua ei, ar fi luat-o gardistul. Ce ? cu banii Năstăsoaei, căreia îi ținuse lumânarea, nu se întâmplase, tot astfel ? : ea-l lăsase și notarul îi păpase. D'apoi zău ! Doar nu mai eră proastă... Și cum gândea așa, par'că i se șterse deodată amintirea întregi întâmplări : nu mai vedeă nici banca, nici mortul ; i se părea că banii aceștia i se cuveneau, ba mai mult că erau ai ei.

tinse mâna, de luă, din stuhul streșinei, din locul știut, cheia ușei; — o puneă acolo ca să n'o mai piardă, cum pațise în vreo două rânduri; apoi tropăiră, să se scuture de ninsoare, și Lăptuc întoarse cu amândouă mâinile cheia în broasca stricată. Intrară. Din tindă, trecură într'o odaie sărăcicioasă, cu'un pat de scânduri, acoperit de un lăvicer, o masă joasă, asvârlită într'un colț, o ladă fără capac, și un jâlț cu telurile scoase, căpătat de mult, dela un boer.

Dintru'ntăi se opriră în mijlocul odăii; apoi femeea își aduse aminte, se întoarse repede și zăvorî ușa tindei. Pe urmă veni iar în odaie, își smulse barizul, luă o pernă, și se repezi de înfundă ochiul de geam, lat cât palma. Bărbatul își scutură pălăria apoi rămaseră o clipă așa unul în fața celuilalt.

Femeea îi spuse, gâfăind:

— Dă-mi punga s'o deșart.

Țăranul clipi repede din ochi:

— Ți-oi da-o; stăi, că mi-s înghețate degetele.

Dar femeea se apropia cu mâna întinsă, și se răsti:

— Dă-mi punga!

Țăranul iar clipi din ochi, apoi par'că se proțăpi în picioare. Adecă de ce s'o deșarte dânsa? Ce, nu tot el a făcut ca s'o găsească? Și pentru întâiaș dată el simți

Atunci își aminti și de bărbatu-său, și-i făcîndă că de pe urma lui oarecum se căpătuse cu parale. Apoi se uită înapoi, ca și cum îi eră frică să nu-l piardă. Bărbatul venea în urmă, bălăbănind din mâni; și femeea se liniști.

Lăptuc gândea și el, și el simțea ceva cald într'ânsul, ceva care-l necăjea, și-i plăcea că-l necăjește; fără să vrea începuse să rîdă singur, înfundat, dete drumul unui hot, și își șterse, mulțumit, nasul cu degetul. Femeea întoarse capul iar, se priviră unul pe altul, și, ca și-atunci când se'nțeleleseră în fața pungei, își ghiciră și acuma, dintr'o dată, gândul, pentru a doua oară într'atîta amar de vreme. Și'ncepură să rîdă împreună; rîdeau amîndoi, de-o bucurie ascunsă, mare, care le gîdilea sufletele. . .

Cînd zăriră șuvițele de fum pe hornurile bordeilor din Popriceni, începură să pășească mai repede. Se grăbeau pe măsură ce se apropiau, se grăbeau, nerăbdători. Ulița satului eră pustie; câțiva băeți într'o hudicioară, se băteau cu omăt, încolo nimeni. A doua, a treia casă după biserică eră a lor. Lăptuc deschise poarta, iar femeea trase cu coada ochiului spre vecin: la a Dumitroaei nu eră nimeni prin ogradă,— cu atîta mai bine. Apoi se suiră pe prispa, iar se uitară în toate părțile, și femeea în-

că îndrăsnește ceva în fața femeii lui. Bani care-i ardeau pulpa par'că îi trimeteau, de acolo, o înviorare în tot trupul. La ce i-arda-o! Răspunse dârz :

— Eu am luat-o de jos, eu am s'o caut.

La rândul ei femeia îl privi și i se părea că niciodată nu-l urise mai mult. Se repezi ca sărită din minți :

— Scoate-o din cizmă!

Apoi îi dete un pumn și întinse mâna spre picior.

Omul, care-i suferise de atâta amar de vreme, pumnii și palmele, ca un câne, simți în sufletul lui o furie grozavă, și cum femeia se plecaseră să-i prindă piciorul, el o cuprinse cu brațele pe după mijloc, și cu pieptul strâns de brațele ei, vroî s'o răstoarne, s'o calce în picioare. Dar femeia se zvârcoli o clipă, îl ridică în cârcă, și se scutură de dânsul, cum fac dulăii când sar pe dânsii javrele, și iar căută să-i prindă cizma. Atunci bărbatul se văzû, o clipă, învins, se plecă, vârâ, repede, mâna în carâmb, și scoase punga, ținând-o cu degetele încleștate. Femeia îi apucă pumnul în mâinile ei osoase, și, călcându-se cu picioarele, gâfâind, cu ochii holbați, strângeau punga, prin pielea căreia li se părea că simt zimții banilor, de aur poate. Lui Lăptuc îi slăbeau degetele supt ghiarele nevastei, și cu o încordare desnădăjduită el își trase

mâna, se făcù mititel, își alipì brațele ghem la piept, izbi în pânțele femeii cu capul, și o dete tăvălucul, pe pat. Atunci dânsa, nebună de furie își desfăcù mânilor ca două aripì de vultan, și începù să lovească pe bărbtu-său, peste față și'n cap. Acesta simți că nu mai încăpea împotrivire, ametișe, de abia îngăimă :

— Ți-o dau. Ți-o dau, fa fumeel !

Atunci nevastă-sa se oprì; el îi întinse punga, ea o luă, pe urmă se așezară amândoi pe marginea patului, gâfâind, mirați : femeea de îndrăzneala bărbatu-său, el de puterea lui. Vra să zică putea să o înfrunte ! Și întoarșeră amândoi capetele, se uitară unul la altul, par'că nu se cunoscuseră niciodată.

Femeea se trase în fundul patului, întinse mânilor, vroì să deschidă punga, dar deodată răsunară câteva lovituri în ușă, și-un glas :

— Taică Lăptuc !

Femeea ze zăpăci, se culcă repede pe pat, și puse punga supt dânsa, neștind unde să o ascundă în pripă ! zise bărbatu-său :

— Spune-i că mor de durere de șale... Ne-o chemă la desghiocat păpușoi.

Lăptuc eși în tindă, trase zăvorul, și femeea ascultă din casă.

— Săr' mâna, părinte.

— Bine v'am găsit taică. Haide și mi-i

ajută să vâr o balercă de vin în beciu.

Țăranul tăcu puțin, par'că să 'și aducă a-minte de ce'i spusese nevastă-sa. Apoi răspunse :

— Oiu veni sfinția ta, dar mai târzior, că moare nevasta de șale.

— Așa, bine, taică ; te-aștept.

Și preotul plecă.

Lăptuc trase iar zăvorul, veni, desfăcu puțin perna să vadă de-a eșit preotul din ogradă, pe urmă se cocoță și dânsul pe pat. Femeia se ridicase, bătători bine lăvicerul, apoi, uitându-se amândoi cu ochii holbați la pungă, și ținându-și răsuflarea, femeia o deschise și-o răsturnă deodată. Atunci se auzi un sunet sec, și pe lăvicer se împrăștiară patru cartușe de revolver.

Țărani făcură numai atât : „Hiîi!“ ca și cum își mușcaseră limba, și rămaseră împietriți, galbeni ca moartea, uitându-se cu ochi rătaciți la cele patru cartușe, cu vârfurile roșii, ca muiate în sânge.

Vra să zică pentru bucașelile acestea alergaseră, se bătuseră, gata să se zugrume! Pe aceste le purtase el în cizmă, pe aceste le strânseseră în pumni, fără să știe că dintr'o clipă în alta dânsule îi putea sfărma. Se jucaseră cu moartea și ei credeau că țin în mâinile lor o avere! Și deodată amintirea mortului le trecu prin trup ca un fior.

După clipa aceasta de mirare li se scborâ

în suflet o desnădejde fără de margini. Așa le erà scris, pe semne, să trăiască și de acum înainte calici. Amândoi simțeau un gol așa de mare în sufletul lor, că par'că le scosese ră cineva inimile din ei.

Dar, repede, un alt gând, un gând tot atât de grozav pentru dânșii li se țântui în minte : ce aveau să facă acum cu cartușele ? Și nu îndrăzneau să se miște, să întindă mâna, ca nu cumva bucățelele să ieie foc, să-i omoare dintr'odată.

Într'un târziu țăranul ridică în sus capul și întâlne privirea femeii : apoi o întrebă, printr'un singur sunet care-i arată toată spaima, și care de abia îi eși din fundul gurii :

— Ha ?

Femeia înțelese. Dar și dânsa se gândea la acelaș lucru, și încă nu-și putea da seama, lămurit, ce puteau să facă. Iarăși rămaseră tăcuți, buimăciți. Apoi par'că le mai veni sufletul la loc. Femeia judecă : le isbiseră ei atâta și nu luaseră foc, n'or lua ele tocmai acuma când trebuiă să le arunce. Bărbatul iar ridică în sus capul, și iar făcu din fundul gurii.

— Ha ?

Atunci femeia îngăimă :

— Dacă le-om dà peste gard, la a Dumitroaei, în spinărușu' cela !

Țăranul nu răspunse. Femeia se răsgândi :

— Nu, că le-o găsi pluodurile. Și-or lua foc lângă casa noastră.

Lăptuc se mai învioră, își trecu încet degetul pe sub nas, și-și dădu părerea :

— Mai ghine în fântână.

— Tontule ! să se lovească de chietre !

Și iarăș se uitară la ele și iarăș le trecu un fior prin spate. Atunci nevasta se înfuriă :

— Fă ce știi, stârchitură ; că tu le-ai găsit !

Lăptuc simți că atâta vreme cât or fi bucățelele cele între dânșii, e la adăpost ; rânji par'că :

— Fă tu ce știi, zăludo, că ai deschis punga !

Dar amândoi înțeleseră că trebuiau să scape de ele, cu or'ce preț. O lăsară mai domol. Femeia făcu un plan :

— Iaca ce-i ; mergem și le dăm în râpa Țurluiesei. Punga o asvârlim în vatră, și când om face focul arde.

Pe urmă ca să dea suflet bărbatu-său, întinse mâna, și, cu două degete, ca și cum îi era teamă să nu se frigă, luă un cartuș.

— Iaca, ie-le așa.

Țăranul se uită, dădu din cap, și întrebă, cu glas pe jumătate :

— Și cum să le ducem ?

Femeea se gândi, și-i răspunse :

— Pune-le binișor, pe câte unul, în chimir, și-om merge.

Țăranul le luă ușor, le puse pe câte unul în chimir, cu vârful în jos, apoi se sculă încet, ca și cum avea în sân ouă. Femeia aruncă punga în cenușă, în vatră, apoi eșiră, încuiară, și puseră cheia la locul ei, în streșină.

Dar, cum treceau prin fața bisericei, le eșiră înainte, bucurosi popa :

— Ei ! bine că veniși, taică. Haidem să scoborâm polobocelul.

Lăptuc uitase de popă ca de moarte ; se'ngălbeni. Dar n'avea ce face ; ce eră să spuie ? Se scărpină în cap, și porni cu femeia după preot. În fața beciului, unde eră balerca, femeia își suflecă mânecile să ajute și ea, dar preotul o goni :

— Ia lasă, lasă pe bărbat, că n'o fi el așa de bicisnic cum îl crezi.

Și apucă de-un capăt, iar țăranul se'nțepe-ni în picioare, se'ndoii ca un arc, doar nu s'o atinge cu chimirul de balercă. Simția că bucățile mici de plumb îl ard. Și'n vreme ce se opintea, îl necăjea un gând rău, ce-i intrase în creier ca un cuiu : din clipă în clipă așteptă par'că să-l sfârâme în mii de bucăți. Când ajunse în gârliciul beciului, se rezimă de perete, gata să leșine. Nădușelile îi curgeau potop de supt pălăria mare care-i strângea capul ca un cerc de fier. Preotul luă o ulcică de pe o policioară, bătută în

păretele de lut, o puse la canea, apoi îi dădu să beie :

— Dă-o peste cap !... Aşa !

Vinul par'că-i mai dete putere...

Când se văzu iar pe drum, în urma nevestii, Lăptuc îşi scoase pălăria ; mergea cu capul gol, şi din când în când îşi ştergea sudoarea cu dosul mânei, apoi o asvârlea jos.

Pe marginea prăpăstiei se opriră.

Femeea îl sfătui :

— Svârle câte unul.

Ţăranul se uită în râpă, o văzu plină de bolovani, şi se'nfricoşă :

— Bun cap mai ai ! da dacă s'or lovi de chetri ?

Atunci femeia gândi ce se gândi, se plecă, îşi ridică o fustă, apoi alta şi rupse din poalele cămăşii, de jur împrejur, o fâşie lungă ; pe aceasta o destramă cu dinţii, în patru bucăţi, şi se răsti :

— Hai, scoate unul !

Ţăranul vâra două degete în chimir şi trase încet, încetişor un cartuş.

Femeea îi întinse o bucăţică din pânza ruptă :

— Na, învăleşte-l şi-l asvârle.

Lăptuc înfăşură uşor cartuşul şi-i dete drumul. Apoi stătu o clipă că şi când ar fi aşteptat detunetul. Când văzu că nu se întâmplă nimic, prinse inimă şi scoase pe al doilea.

După ce le aruncă pe toate, țăranul răsuflă ușurat, și căzu, sleit de oboseală, pe un bolovan mare, ce eră parcă într'adins pus acolo pentru el. Nevasta lui se așeză de ceialaltă parte, și rămaseră tăcuți, spate la spate.

Acuma erau iar ei : femeea simțea că nu mai are nici o nădejde în suflet, ca și mai înainte ; bărbatul înțelese că i se duse puterea de adineoarea, când se luptase cu nevasta lui. Din pulpă nu i se mai ridică înviorarea ceea caldă ; și când auzi glasul femeii, tresări. Il ocără :

— Iacă, ți-ai văzut scofala, cu ochii, stârchitură ? . . . Hai, pornește !

Și porniră . . .

Dar în capul lui Lăptuc încolți iar un gând . . . un gând care-l muncea de cum se sculase de pe bolovan. Și cu toată frica de nevastă-sa, strigă :

— Fa, Safto !

Femeea se întoarse.

— Fa, eu cred că'n pungă tot bani o fost, da i-o schimbat în plunghi necuratul.

Atunci, cum bărbatu-său sta drept în fața ei, cu capul pe spate, femeea se plecă puțin, și-l stupi drept între ochi.

Și porniră : ea înainte, el în urmă, cum făceau de douăzeci de ani în șir.

CĂLAUZA

Bătrânul boier Iorgu Kostache și soția dumnealui împlineau cincizeci de ani dela căsătorie și sărbătoreau nunta de aur. Sărbătoare rară, care 'n zilele din urmă s'a rărit „ca și păsările sfinte din Eghipet“, cum spuneă bătrânul. Se hotărâse dar să o serbeze cu mare petrecere, pentru care scop poftise pe toate rudele și pe toți prietenii. Nu mai încape vorbă că la cel dintâi la care se gândise eră boierul Toader Voinea, vărul lui, cu care copilărise și trăise ca frații. Așa, pentrucă moșia lui Voinea eră cale de aproape o zi depărtare cu trăsura, îi trimise, cu două zile mai nainte, printr'un vâtaf călare, un răvaș în care își arată marea dorință să-l aibă lângă dumnealui, la o sărbătoare ca aceia.

Boierul Voinea primi cu mare bucurie poftirea, și dădù porunca, de cu seară, pentru plecarea de dimineață, socotind să fie la vărul său cu o zi mai nainte.

Dar când să plece, ba cu treburile, ba te miri cu ce altă se luase, întârziè și, cu toată pornirea cerului spre ploaie, porni cam târzior, după amiază. Luase brișca, la care mânà singur. Coana Ruxanda îl sfătuisè să iee droșca și vizitiul.

— N'o să ploaie femeie, înțelege-mă, răspunse dânsul.

În schimb, luă pe Costică, băietul dumnealor. Mersese cale de vre-o trei ceasuri, când cele dintâi picături de ploaie începură să plescăie pe aripele briștei. De ce mergeau ploaia se îndeseà, și la urma urmei se prefăcù într'o răpăială puternică ce biciuie caii pe cari boierul de-abia îi mai puteà struni.

Se opriră la un rateș, așteptând să treacă ploaia. Cu așteptarea aceasta altă zăbavă; se înserase de-abinelea. Coana Ruxanda vroie să se întorcă acasă, căci erà mai aproape; dar boierul când spuneà un cuvânt, erà cuvânt; trebuiau să meargă mai departe. Cum se mai domolì ploaia, își învâlì soția în mantaua dumnealui de mușama, luă dela rateș un suman de-l puse în spatelul băietului, — și la drum.

Se înoptase; ploaia prefăcuse șoseaua într'un pârâu în care caii mergeau cu frică, lunecând. De pe cerul, negru ca păcura, nu se strecurà nici o lumină. Boierul se sculă mai la fiecare clipă să vadă drumul, în lun-

gul căruia nu se arată nici o faptură omească. Știa că trebuia să cotească în dreapta, la întâia cotitură. Așa când de abia zări, în dreapta, dunga unui drum, se scoborî din brișcă să se încredințeze, se sui apoi de trase frâul roibului, și brișca porni din nou pe drumul ce credea boierul că duce la Cerbureni.

Coana Ruxanda tremură; Costică adormise. Dela o vreme boierul începuse a se îngriji și dânsul; mergea de mult și nici un sat nu întâlnise, cu toate că trebuia să treacă prin Stoileștii lui Mandrea.

„Să fi rătăcit drumul, se gândeă, asta-mi mai trebuie“. În acelaș timp, mintea coanei Ruxanda depănă alte feluri de gânduri. În mintea ei de femeie răsărise grozăviile haiducului lordache Lupu, ce împrăștiase groaza prin părțile astea, cu prădăciunile lui. La gândul acesta se înghesuia lângă boier și-l rugă cu glasul înecat de spaimă:

„Intoarce-te Toadere, haide acasă. Nu vezi că ai rătăcit drumul? să se îmbolnăvească băietul.

Boierul se împietreă și mai tare în hotărîrea dumisale.

Dela o vreme începu să sufle un vânt rece care tăia fața; picături mari de ploaie începuseră din nou să cadă când și când; coana Ruxanda prinse a simți o umezeală mare, care o îneca: băiatul tuși de câteva ori;

un foșnet năbușit îi umplu sufletul de spaimă.

Boierul se încredințase și dânsul că rătăcise drumul, înțelese că umezeala aceasta se ridică din niște bălți pe lângă care treceau,— foșnetul venea din păpurișurile ce le acoperea. Apoi știa că până la Cerbureni nu era nici o apă. Fără de îndoială cotise greșit, luase alt drum. Deși i se părea ca o scădere în ochii coanei Ruxanda, hotărârea lui de a se întoarce era tocmai pregătit să facă aceasta, când, departe, hăt încolo, par'că zări o lumină. Descoperirea îl îmbucură, dădu biciu cailor, și în curând ajunse în dreapta unui bordeiu Lumina se stinse îndată ce se opri brișca. Boierul poci din biciu și începu să strige :

Hei, bade ; omule !

Deocamdată nici un răspuns. Boierul mai strigă de câteva ori ; lumina răsări din nou și ușa scârțâi în țâțâni. Un glas răgușit întrebă răstit :

— Care-i acolo ?

— Oameni buni, cari-au rătăcit drumul. Glasul iar mormăi, răstit ca dintr'un 'ntâi : Sănătate ce să-ți fac eu ?

Boierul se 'nfuria :

— Să ne spui unde-i drumul pe care voim să mergem, sălbatecule. Incotro îs Cerbureni lui Iorgu Costache ? Un răs înfundat apoi glasul :

Da' pe aici îi căutați ? Bună treabă. O

să-i ajungeți pomâine, la soare-răsare. Dar ce aveți cu el?

Boierul pierduse răbdarea, dar se stăpâni:

— Mi-e văr, și am o afacere cu dânsul.

La aceste cuvinte omul din ușă ridică fanarul și întrebă:

— Dumneata nu ești Conul Toader Voinea?

— Eu sunt.

— Apoi dacă-i așa, să mă ierți cucoane, și să-ți ajute Dumnezeu că mi-ai spus mai repede.

De drumuri rătăcite numai Grecilor li-i frică . . . Deși-i vremea așa, o să te duc eu la conul Iorgu. Așteaptă puțin.

Peste câteva clipe lumina se stinse din nou. Necunoscutul eși afară, prinse capătul oiștii, și întorse brișca în loc, apoi o luă pe jos înaintea cailor.

— Ține la pas cucoane. Mare noroc ai avut, dacă pe drumul ista nu te-ai răsturnat măcar de doua ori. În vre-o trei ceasuri te pun la Cerbureni. Am s'o iau de-adreptul prin pădurea Săcuienilor; scurtăm mai mult de jumătate calea . . .

Necunoscutul tăcu. Foșnetul papurii se pierdu cu încetul. Picăturile de ploaie când încetau când se repeziau, împrăștiate de bătaia vântului. Boierului nu-i trecuse încă mirarea, dar și ciuda. Să-l iee pe dânsul

drept un grec ; Coana Ruxanda se mai liniștise, iar Costică vorbea repede și neînțeleș, prin somn.

Casa boierului Iorgu Kostache era luminată în toate odăile. Unii dintre poștiți sosiseră de cu ziua. Printre ei se afla venit, așa la întâmplare s'ar fi zis, și ispravnicul Ținutului, un grec ajuns, foarte puțin iubit de către boieri, ce nu vroise să scape o masă prea îmbelșugată, la care însă nu fusese poștit. În astă seară era foarte vesel ; povestea la toți isprăvile poterilor purtate de dânsul pe urmele lui Iordache Lupu. Boierii, ca să-l necăjească, țineau pe față cu haiducul, iar unii îi spuneau, ca și când n'ar fi cunoscut spița ispravnicuui :

„Pai la urma urmei, el nu pradă decât pe greci, cari, slavă Domnului, știu să câștige ceia ce pierd“. Boierul Iorgu Kostache, îi tăia gustul de vorbă în scurt :

— Ce tot vorbești dumneata ? L-ați avut de zece ori în mână și vi s'a strecurat printre degete.

Grecul se 'nroși ; boierul urmă aprig :

— Eu ți-o spun fățiș : dacă l-ași avea nu vi l-ași dà pe Iordache. Dânsul e ca și o lege care nu lovește decât pe cei răi. Pentru vremurile aceste un astlel de om e trebuitor chiar.

Din roș ce era, grecul învineți : un altul s'ar fi dus, dar grecului i se arată dinaintea

ochilor masa cu toate mâncărurile și vinurile vechi, și obrazul lui puhav se strânse într'un zâmbet silit. Boierii îl priviră ironici pe supt gene; unii se prefăcură că tușesc, alții începură a vorbi despre alte lucruri, iar boierului Iorgu îi râdea sufletul. . . . .

Erau tocmai gata să se culce când pătrunse înăuntru huruitul unei trăsurii. Boierul Iorgu și ceilalți eșiră, cu lumină în scară.

— Sarut mâna, boierule. V'am adus pe conul Toderică; iaca îl las sănătos în mânele dumitale. Rătăcise drumul.

Boierul Iorgu se uită bine la cel ce vorbea și tresări, apoi căută repede cu ochii pe ispravnic. Un zâmbet ușor flutura pe buzele boierului. Grecul stătea nepăsător.

Glăsuțul călăuzei urmă:

— Bine-ar fi boierule dacă mi-ai împrumuta un cal ca să mă întorc.

Mâne dimineață ți-l aduce un băiet deal meu.

De supt căciula mare, ciobănească, ochii necunoscutului străluceau ca două scânteii.

— Du-te la grajd să-ți deie, îi răspunse boierul.

În vremea aceasta conul Toader, cu coana Ruxanda și băietul, se scoborâseră din brișcă; boierul Iorgu îi strânse în brațe, pe rând, și se duseră într'o odaie, pregătită anume.

Înviorați de această sosire neașteptată,

musafirii intrară din nou în salon, deși trecuse de miezul nopții.

Coana Ruxanda era prăpădită de oboseală și frică. Soția boierului Iorgu îi ajută să se schimbe, apoi, după ce se îmbracă și conul Toader cu alte haine, și culcară pe Costică, îi duseră în sufragerie să guste câte ceva. Soția boierului Iorgu trecu să ție de urât musafirilor.

Când se așezară la masă, coana Ruxanda oftă ușurată :

— Uf ! credeam că n'o să mai ajung !
Noroc de omul cela.

Apoi se întoarce spre conul Toader :

— Toadere, i-ai dat un bacșș ?

Conul Toader se batù cu mâna peste frunte.

Uitase.

Dar boierul Iorgu prinse a surâde ;

— Voi știți cine v'a adus aici ?

Cine ? întrebă coana Ruxanda.

— Iordache Lupu !

Conul Toader, cât era de îndrăzneț, se îngălbeni, Coana Ruxanda se ridică în picioare, scoase un țipet și căzu leșinată pe scaun.

La auzul țipetului musafirii se repeziră în sufragerie, toți se grăbiră s'o stropască pe față cu apă ; de-abia o deșteptară.

Conul Toader își veni în fire, începù a spune mosafirilor :

— Oboseala, ce credeți dumneavoastră, atâta drum pe ploaie!

Buzele coanei Ruxanda se mișcară, par'că ar fi vroit să zică ceva, dar ochii conului Toader, care zărise de la început chipul nesuferit al ispravnicului, se pironiră într'acei ai soției lui.

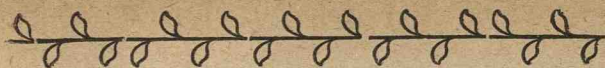
Ispravnicul găsi iarăși locul să amintească despre visul lui cel rău:

— Și ce noroc: Putea să vă iasă înaintea lordache Lupu.

La aceste vorbe coana Ruxanda își pierdu iarăși cunoștința, boierii alergară din nou la apă, gândindu-se în acelaș timp că de data aceasta grecul poate avea dreptate. Numai boierul Iorgu Kostache se apropie de ispravnic și-i spuse zăbind:

— Ce-i dreptul, mare noroc; dar dumitale, care arzi de nerăbdare să-l prinzi pe lordache, nu ți-l doresc.

DE SĂRBĂTORI

Sărbătorile Paște'ui, Costică Pană, nepo, de soră al coanei Frosa Mărăscu, a venit tocmai din Iași, să petreacă sărbătorile la dumneaei.

Casa coanei Frosa e în plină veselie.

De dimineață până se 'noptează, slugile foiesc în sus și'n jos. Caii, mai toată ziua înhămați la droște, pornesc când după o rubedenie când după alta.

Toți cunoscuții știu că a sosit nepoțelul ; de după prânz până seară, chiselile cu dulceți trec de la musafir la musafir. Petru Tică — așa-i zice coana Frosa lui Costică — s'a pregătit o dulceață deosebită : culbeci de portocale. Mai de câte ori iau musafirii dulceți, își vâra și dânsul lingurița în dulceața galbenă și limpede ca chihlimbarul.

— O să te'mbolnăvești, diavole !

Nepoțelul se face că n'aude, iar Conul Alecu, mucalit cum e, se dă pe lângă dânsul și-i șoptește :

— Cată ți de treabă, măi Costache, dă-i nainte.

Tică se rățoește pe scaun. De câte ori aude că i se spune Costache, se crede mai bărbat, deși de-abia mai acum doi ani a mântuit Trisfetitele.

La prânz mănâncă singuri; seara sunt poftite la masă rubedeniile, apoi prietenii și oamenii cu vază d'n târg. Dă! conului Alecu și coanei Frosa le merge vestea de primitori ce sunt, nu erau să-și arate sufletul sincer și iubitor tocmai atunci când aveau copilul coanei Luxiței în gazdă, — pe copilul dumnealor mai la urma urmei? Se putea alminteri!

Ce n'ar fi dat coana Frosa să aibă și dumneaei un copil; măcar unul, un băiat, cum e Costică. Cate lacrimi nu vărsase; câte descântece, dar mai cu seamă câterugăciuni la toate bisericile din târg, ba și pe la Iași, la biserica Banului, la icoana Maicei Domnului cu trei mâini. Ți-ai găsit: îi era dat coanei Frosa să n'aibă copii și pace! Dacă a văzut și dumneaei că așa vrea Cel-A-Tot-Puternic, se liniști. Îi fusese greu până se încredințase de asta.

— Ce ți trebuie copii, ființo; da, Costache a soră-tii nu ți ajunge?

Conul Alecu știa unde să lovească. Cum auzia coana Frosa de Tică al dumisale, prindea să zâmbească, fața i se însenina

și, hait! dădea poruncă a doua zi să se gătească un cuptor de cozonaci.

Și numai ce se trezia coana Luxița la Iași, cu câte o ladă țixtă la fund cu fel-de-fel de bunătăți: uscături brânzeturii și câte toate; iar pe ele-asupra, ca lucru mai fraged toate neamurile de cozonaci: unii cu mac, alții cu portocală; paște cu brinză, cu orez, cu smântână. Iar printre cozonaci, câte o scrisorică, strecurată de conul A'ecu fără știința coanei Frosa; scrisorica glăsuia așa:

Luxițo,

Pregătește-ți băiatul să intre în Seminariul Socolei, că Frosa și-a pus în gând să-i facă pântece de popă.

Alecu

Să nucumva să nu mi-l trimiteți de sărbători, că mă fac foc pe voi.

Și coana Luxița îl trimitea la Crăciun la Paști, și o luna în vacanța cea mare.

Luna de vară o petreceau la țară, la moșia conului A'ecu. Un raiu!

Sus, aproape de munți, unde umbra se așterne atât de răcoroasă ca în toiul verii, când curg nădușelile pe oameni ca ploaia, acolo vremea se ținea ca în mijlocul primăverii. Și ce gospodărie! Unde-ai mai găsi astăzi măcar o cămară ca cele ale coanei Frosa!

Alături, în dreapta e odaia de dormit a coanei Frosa; în stânga, a conului Alecu.

În odaia coanei Frosa se aude zgomot; cu toate că e așa de dimineață, coana Frosa e gata îmbrăcată.

Așa s'a deprins; nici nu răsare soarele, și-i în picioare: dar mai rău e că nici pe alții nu-i lasă să doarmă după ce s'a sculat dumneaei. „Dimineața dă viață,” spuneă celor pe cari i trezia când le era somnul mai dulce. Bietului nepoțel îi venia tare peste mână până se deprindea să se scoale cu noaptea'n cap; dar n'avea ce face...

Ușa odăii coanei Frosa se crapă puțin, și capul dumneaei, înfășurat într'o legatură vișinie, ca'ntr'un turban, se arată:

Tică.... scoală. Tică n'auzi?

Tică deschide ochi, se ridică, și, cum se închide ușa, cade la loc, pe pernă.

Trece ce trece, ușa se crapă din nou:

— Ce? iar te-ai culcat; scoală, măi băiete, că-i rușine; ei comedie!

Din odaia din stnga răsună glasul gros al conului Alecu:

— Da lasă-l ființo, să doarmă. Ce nu lași lumea în pace? Ce scoli omul cu noaptea'n cap?

Dar coana Frosa:

— Ba nu: să te scoli și dumneata. Hai-deți! Afară clocotește livada de glasul pri-vighetorilor, și voi să sforăți?

Apoi iese vârtej în cerdac și începe să strige la slugi :

— Ioane ! dă drumul la păsări. — Vasilică ! Vasilică ! pregătește cafeaua. — Gheorghică ! n'auzi, ha ! te faci niznai, du caprele la păscut.

După ce-i purcede pe toți în toate părțile, vine din nou în odaia nepoțelului, se repede la feresti și dă perdelele la o parte ; lumina se revarsă strălucitoare. Tică duce mâna la ochi, căci lumina năvălind deodată, îi ieă vederile ; apoi, scuturându-se de lene, prinde să se îmbrace.

Peste puțin, conul Alecu iese și dânsul în cerdac, după dumnealui nepoțelul, și la urmă vine, zâmbind, coana Frosa.

— Leneșilor : pe o așa dimineață să-mi dormiți ? Haideți în livada, la cafea.

Conul Alecu ia pe nepoțel de mână, cuprinde de mijloc pe coana Frosa, și intră câte-și-trei în livadă.

De-asupra mesei, așezată supt un zarzar încărcat de floare, se ridică aburii din ceștile pline.

Printre crengile înflorite razele calde ale soarelui cad și se resfrâng, ca'ntr'o oglindă, în tablaua de argint.

Conul Alecu se așează între coana Frosa și nepoțel ; apoi se întoarce către Tică, și, subțindu-și glasul :

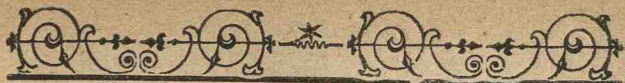

— Ei n'auzi ! scoală leneşule ; livada clo-
coteşte de privighetori !

Toţi râd ; dar încolo, într'un colţ ascuns,
al livezii, o privighetoare par'că vrea să ție
partea coanei Froşa : încet şi tremurat, ca
o picurare de apă pe lespezi de argint, se
aud ciripirile stinse ale pasărei măiestre.

Câte-şi-trei rămân nemişcaţi, ascultând,
până ce cântecul se pierde uşor, ca un
suspîn.

BOIERUL IORGU BUHTEA

Boierul Iorgu Buhtea și Toader Buhtea, nepotul lui, înfațisau cea mai aleasă spiță a boierimii moldovenești.

Neamul Buhtestilor, nu prea numeros, scoborător mai mult în partea bărbătească fusese alcătuit din oameni isteți la minte și tari la trup; unii dintre dânșii încheiaseră cu bine sută de ani. Mihai Buhtea, tatăl boierului Iorgu, murise în vârsta de o sută cinci ani.

Pe un molitvenic, rămas din moși-strămoși în neamul Buhtestilor, boierul Iorgu găsi însemnat, de mâna părintelui său, Postelnicul Mihai, următoarele: „*Azi în 23 Decembrie, în anul de la Hristos 1821, am trecut patru ani peste sută*“. În Decembrie 1822 Postelnicul muri.

Boierul Iorgu își amintea bine chipul măreț, încununat de părul alb ca omătul, al părintelui său.

Tot pe molitvenicul acesta, Postelnicul se încercase să-și facă spița neamului.

Cel mai vechiu, un Gheorghe Buhtea, căzuse—bănuia Postelnicul—în lupta del a Valea-Albă, purtată de Ștefan-Vodă în prtriva Turcilor: „*cam de la acea luptă, spu-nea însemnarea, numele lui Gheorghe Buhtea nu se mai pominește, numai doar al frățâne-său Radul*”.

Acesta, Radul, avu și dânsul un băiat și o fată, Ruxanda,—cel mai vechu nume femeiesc cunoscut în neamul lor. Spîța cuprindea numai trei nume de femei: pe al Ruxandei: al uneia Safta, strănepoata Ruxandei, fata unui Toader Buhtea („*Grozoc vanul petrucă pârjolise niște Tătari ce-i călcase moșia*”— însemnase Postelnicul) și pe al Marghioalei, mătușa Postelnicului Minai.

Boierul Iorgu apucase—dar nu mai ținea minte—pe cea din urmă femeie din neamul lui: pe Savasta, o soră mai mică a Postelnicului.

Acesta murise de holeră, chiar în casele unde locuia acum boierul.

În spîța din molitvenic Savasta nu era trecută.

Dintre toți Buhtestii, numai Gavril, fraatele boierului, muri în floarea vârstei; călăreț vestit,—jocul soartei făcu să fie omorât tocmai de un cal. Trât cu piciorul prins în scară, peste câmpuri până în grajdurile curții, își dete sufletul în brațele celor ce-l ridicară să-i dea ajutor. Gavril Buhtea muri

la patru zeci și trei de ani, lăsând un băiat, pe Toader, în vârstă de treisprezece ani.

La moartea fratelui său, boierul știu să-și ascundă nemărginita durere ce simțea. Își chemă nepotul din coțul unde încremenise de spaimă, și-l duse lângă sicriu. Când ridică pânza de pe capul sfărâmat al mortului, copilul izbucni în plâns; dar boierul îi luă mâna dela ochi:

— Băiete, să știi că nefericirile ca și fericirile dela Dumnezeu vin, și trebuesc pri-vite fățiș. Să fii bărbat cum a fost tata-tău și să i porți numele cu cinste. Eu am să fiu lângă tine ca să te povățuiesc...

Sărută-i mâna.

Copilul lipi buzele de mâna rece a tatălui său și își simți sufletul mai puternic...

Boierul își puse toată înțelepciunea la îndrumarea temeinică a nepotului. Cu atât mai mult se silise să ajungă acest scop, cu cât vedea că tinerii ce răsăriau pe urmele bătrânilor nu mai erau destoinici să ducă înainte trăinicia neamului.

Chibzuse mult până se hotărî să-și ^{tră}meată nepotul în străinătate. Îl momise dintru'ntăi în toate felurile ca să-i cântărească firea: „Din încercări sufletul iese mai tare sau se nimicește“, zicea dânsul.

Când văzù că băiatul rămâne neînduplecat deșertăciunilor lumești, că era străn

legat de pământul ce cuprindea țărâna tuturor a-lor lui, îl trimise la Paris.

În cei patru ani, cât rămăsese băiatul printre străini, îl călcase de patru ori; îl găsise mereu acelaș; suflet curat. judecată dreaptă și temeinică. După patru ani Toader Buhtea se întorcea în țară doctor în drept. Boierului îi fusese dat să-și vadă visul cu ochii.

La întoarcere, Toader Buhtea se odihni o iarnă întreagă. În primăvară, boierul îl luă alături de dânsul în viață încordată, dar sănătoasă și roditoare, a plugurilor.

Mai târziu, după ce-l deslușl bine asupra noului traiu ce avea să ducă de acum încolo, boierul îl plimbă pe la toate moșiile și-l întrebă :

— Pe care ți-o alegi, băiete, să-i porți singur de grijă ?

— Pe toate, tată, e timpul să te odihnești și dumneata.

— Hait ! fie, dacă vrei tu.

Și boierul deschise brațele să strângă la piept pe acela în care își simția tresărind ieamul cu atâta putere.

Ce-l mai neliniștea pe boier, era însurătoarea nepotului. De geaba, oricât căuta, nu mai întâlnia chipurile cele pline și sănătoase, fețele cu privirea limpede ale fetelor harnice și gospodine foc, de altădată.

Ce Dumnezeu, gândia dânsul, să se sfâr-

șească oare neamul Moldovencilor cu cele de pe urmă jupânițe ce mai trăiau ici-colo câte una ?

Putea îngădul dânsul ca urmașul său să amestece sângele Buhteștilor tare ca vinul cel vechiu cu cel apos al domnișoarelor strânse și înzorzonate de astăzi ? Dar mai bine i se stingea neamul pentru veșnicie decât ar fi lăsat una ca asta !

Boierul Iorgu credea în adevăr că-i era dat să nu vadă cununia nepotului său.

Intr'o zi ducându se, pentru niște afaceri, la boierul Furtună, îi răsări în prag chipul rumân și vioiu al unei fete.

Cum nu se aștepta s'o vadă, rămase pe loc privind la dânsa

— Fata mea boierule, strigă mulțumit Furtună, care ieși întru întâmpinarea deosebitului musafir.

— Să-ți trăiești, frate. D'apoi nu știam că ai așa bujor de fată !

— Fetele cresc cât nici prinzi de veste, boierule.

Boierul Buhtea avusese de ce se mira, căci boierul Furtună, om amarnic și neînduplecat în faptele lui, nu-și scosese fata în vileag.

Mai anii trecuți, coana Mândița, soția boierului Furtună, ba chiar fata, avusese plecare pentru băiatul unui om bogat, dar fără

să fie de neam ; boierul le surgunise atunci la țară.

Acolo gândurile mamei se limpeziră, obrazul copilei înflori mai frumos, iar mintea li se statornici la amândouă. Gospodăriseră la țară trei ani de zile,—și iarna și vara, iar anul acesta boierul Furtună socoti cu cale să le aducă înapoi în târg.

Pe semne că întoarcerea fusese făcută într'un ceas bun.

Când să plece, boierul Iorgu chemă pe fată și-o sărută pe frunte :

— Sunt tare mulțămît, draga tatei, că mi-a fost dat să văd o fată ca cele de demult !

Nunta s'a pus repede la cale.

Int'o seară frumoasă de Iunie, lume după lume se scobora spre biserica Domnească, unde aveà să fie cununia nepotului boierului Buhtea, cu fata boierului Furtună.

A fost o nuntă cum nu se mai văzuse. Târgul se rumenise ca'ntr'o noapte din poavești, în lumina masalalelor ce ardeau de la casa boierului Iorgu până la ușa bisericii.

Cursese toată boierimea din Moldova să ieie parte la o sărbătoare ce le mai amintea vremurile de altădată.

Luminat de fericire, boierul Iorgu Buhtea stătea în fața altarului cu privirile țintite spre icoana Maicii Domnului. Și niciodată,

nimănui nu-i păruse mai frumos și mai falnic bătrânul.

Rar om, să fi fost mai cu vază în cuprinsii Moldovei ca boierul Iorgu Buhtea — Boierul, cum i se zicea pe scurt.

În casa boierului se puse multe afaceri însemnate la cale, căci numai el știa să deie sfatul hotărâtor, el găsia cuvântul de împăcare pentru cei ce nu se înțelegeau.

Câte nu descurcase dânsul! Și, șopteau unii, câte nu încurcase atunci când nu putea împiedeca altmintrelea o pornire fără căpătâiu, „Să știți“, zicea el, „de câte ori am legat pe doi, am deslegat pe douăzeci!“.

Pentru mulți se suise dânsul în trăsură și pornise cu jalba în proțap la Vodă.

— Bine, mă Iorgule, îi spuse odată Vodă-Cuza, mulți, mai ai de luat supt ocrotirea ta?

— Măria Ta, deie Dumnezeu să am cîți mai mulți, răspunse apăsător boierul.

— Ai dreptate; știu că-ți pui cuvântul numai pentru cei cu suflet ales...

Și-s puțini! adăogă Vodă cu amărăciune uitându-se la cei de prin împrejur.

Să fi auzit că ai nesocotit povața unui bătrân!

Îndată îți trimetea trăsura și te poftia până la dumnealui. Când te chema, știai ce te așteaptă, dar n'aveai încotro, te duciai. Bo-

ierul îți ieșea în scară te ducea în odaia de primire, îți dă dulceturi și cafea, apoi te lua la depănat. Nu scăpai decât atunci când îți ghicia din ochi că te întorșese pe calea adevărului. Avea un mare dar: îți cetia în privire, cum ar fi cetit într'o carte. Odată, tot așa, povățuia pe un tânăr; i-a vorbit boierul cât i-a vorbit, apoi, după ce s'a uitat drept în ochii lui, s'a sculat de pe scaun și a deschis ușa; „Paraschivo! mai adă dulceață și cafea, cuconășului“.

— Îți mulțumesc boierule, am luat odată, răspunse stingherit tânărul.

— Dumneata crezi că nu te-am înțeles? răspunse boierul. Pe când îți vorbiam, te gândiai că tot mai bune mi-s dulcelele decât spusele.

Il ghicise. Tânărul mai luă dulcele, cafea, apoi fû silit să vorbească cu boierul, două ceasuri întregi, despre prăsila porcilor.

Altădată, venind mai mulți ocârmuitori ai târgului să-i ceară sfatul într'o afacere bănească, boierul le făcû socoteala rotundă, arătând câți bani puteau economisi fără să știrbească nimic din ce-și pusese dânșii în gând. Toți rămaseră foarte mulțumiți; numa mulțumirea unuia nu prea era din inimă. Dar ochiul cel ager al boierului bagă de seamă: „Ce e drept, mia dumitale de lei n'am pus-o la socoteală“.

Ocârmuitorul, care se gândia tocmai la mișoara ce-i lunecase din palmă, nici nu crâncni, dar se înroși până'n albul ochilor.

În clipe de acestea, cuvântul lui tăia ca sabia.

Vânător vestit, un sfert de viața o petrecuse prin munți; îndrăzneț și ochitor ghi-baciu cum era, își atrăsese pe socoteala vieții lui de vânător povestiri de necrezut. Când le auzea, Buhtea se mira grozav:

„Măi măi, măi, amarnică-i lumea“.

Odată, întorcându-se dela Iași, se întâlnește într'un han c'un alt drumeț, care sosise de cu noapte. Din una'n alta, streinul căruia nu-i mai tăcuse gura, aduse vorba și despre Vodă-Cuza:

— Îndrăzneț om, spunea dânsul. Ia închipui-ți dumneata ce am aflat dela un om care a văzut minunea cu ochii lui. Ci-că Vodă și cu Buhtea Boerul — vrând să a-rate zilele trecute, cât de buni chitaci sunt, și-au pus câte un măr pe cap, apoi au tras cu pistoalele amândoi deodată, și au luat merele cu gloanțele fără să-și atingă măcar un fir de păr.

Boierul plictisit răspunse:

— Vezi că ulciorul nu merge de multe ori la apă. Astăzi au vrut să facă tot astfel, dar au pățit-o, Buhtea a murit lovit drept în frunte, iar Vodă e pe moarte. Eu vin dela Curte, i-am văzut pe amândoi.

Străinul rămase întâiu cu gura căscată, apoi se repezi din han, încălecă și porni ca o furtună înapoi la Iași. Până seara ves-

tea s'a răspândit în toate părțile, iar Vodă a râs cu lacrimi de gluma boierului.

Acum, deși în plină putere, boierul nu mai vână. Ba, avântul de altădată i se prefăcuse într'o neșarmuită milă. De câte ori nu se gândia cu părere de rău la jertfele ce le făcuse gustul său de vânător.

Dar ce pusese boierul mai presus de orice în viață, fusese cinstea: „Cinstea e ca sângele; dacă-ți lipsește, mori“. Astfel de învățăminte dăduse dânsul nepotului său. Celui care nu-și ținea cuvântul, nu-i mai întindea mâna. Dânsul nu făgăduise niciodată ce era cât de puțin îndoelnic, iar când spunea că o să-ți facă un lucru, era ca și făcut.

Până mai deunăzi glasul lui încă nu găsise împotrivire.

Astăzi vremurile se schimbaseră. O prăpaștie din ce în ce mai mare se deschidea între apucăturile tinerimii emancipate, dragă Doamne, și poveștile domoale, dar pline de bun simț, ale bătrânilor.

Sfătuitoarii de altădată începuseră a fi părăsiți.

Sfaturile bătrânilor nu mai plăceau; erau ca albinele, care puteau da miere dar și acul lor usturător.

Ocârmuitoarii noi căutau a șterge până și urmele muncii cinstite a bătrânilor; neîndrăznind să-i atace față, îi loveau în stră-

duințele lor de ani întregi. Boierii ajunseră să nu-și mai cunoască târgurile unde se născuseră, copilăriseră și îmbătrâniseră.

Cutare boier cheltuise din averea lui să lărgească o uliță; tinerii, veniți după dânsul o strâmbau pentru estetica Urbei; alt bătrân crescut în frica lui Dumnezeu, zidise o biserică și-o înzestrase cu icoane de aur, policandre de argint, cu aier țesut, în fir și mărgăritare, de către trei rânduri de jupâniți din neamul lui; tinerii o lăsau să se macine în ruină, până când venindu-le bine la socoteală, o dărau pentru că împiedeca vederea unui teatru, bunăoară, ce avea să clădească dâșii; pe locul unde fusese altădată altarul de lemn săpat cu meșteșug și credință, ținea câțeva vreme o cruce neîngrădită și pângărită de toți.

Boierii se priveau cu lacrimile în ochi: „Neam nemernic, boierule, neam nemernic!”

Însă ceea ce mânia de moarte pe bătrâni era rătăcirea celor doi, trei copii de-ai lor în șleahta filfizonilor.

Cum, prin ce schimbare sufletească, acești oameni — sânge din sângele lor — carne din carnea lor — putuseră rupe cu trecutul și luneca în mijlocul celor de cari nu erau legați prin nimic, nu puteau să înțeleagă bătrânii.

„Creșterea, răcniă Furtună“, creșterea!
De ce nu s'a ales așa băiatul Ini Pană, a

lui Trufanda ? Pentru că au fost struniți la vreme ; pentru că părinții n'au desfăcut, băierile pungii, țâncilor fără de minte.

Cei cari au făcut-o, vor da seama lui Dumnezeu.

Boierii cu inima slabă, cari lăsaseră averea pe mâna copiilor, îl ascultau și se gândiau că târziu mai poate da omul de urma greșelii în care a trăit..

În mijlocul acestor hărțueli nici unul nu părea mai liniștit ca boierul Iorgu Buhtea.

Vedea el bine că lucrurile nu se mai puteau schimba, dar îi era de ajuns că cel puțin sângele lui rămăsese curat, ca al strămoșilor ce luptaseră supt Ștefan-Vodă, pentru mântuirea pământului în care aveau să doarmă somnul de veci.

Dar liniștea plină de dispreț a boierului înfuriase grozav pe tineri ; aceștia doreau să vie cât mai de grabă împrejurarea care i-ar putea izbîi de stîncă ce le stă în cale ; știau bine că boierii nu făceau un pas fără sfatul lui Buhtea, cel mai înțelept dintre ei.

În adevăr, boierul de o bucată de vreme nu se mai amesteca în hărțuelile zilnice — un dezgust ascuns îi îneca sufletul și-i întorcea ochii dela ele, — dar sfătuia pe toți ceilalți cum să le ducă la sfârșit..

Clipele acestea erau grele pentru dânsul ; doar cei doi copii ai nepotului său, băiatul și fata, îi înseninau viața.

De aceea, când Toader Buhtea desgustat ca și boierul, de cele ce se întâmplau, hotărî să se mute cu totul la țară, boierului îi părû bine.

— Mută-te, Toadere; o să merg și eu cu tine.

Imprejurarea dorită de tineri sosi mai de grabă de cum se așteptau dâșii.

În dimineața zilei în care boierul Iorgu și Toader Buhtea trebuia să plece la țară, muri pe neașteptate conul Gheorghieș Pară; prin moartea lui se deschidea un loc în sfatul țării

Boierii nu puteau rămâne la o parte fără să încerce măcar a înlocui pe boierul Pară cu unul dintre dâșii; ba erà o datorie chiar, să lupte acum când nici-o minte luminată nu se afla printre cei trimiși să îngrijească de nevoile ținutului.

Intr'o asemenea împrejurare cuvântul lui Buhtea erà de mare nevoie; merseră cu toții la dânsul și-l rugară să mai rămâie câteva zile.

La urma urmei, boierul se înduplecă să mai steie până după alegeri. Toader Buhtea plecă la țară numai cu nevasta și copiii.

Aveau dreptate boierii să se îngrijească de urmările morții lui Pară. Tineretul, bucuros că scăpà de un boier ca Pară, găsiră prilejul bine venit să înlătore piatra ce le sta pe inimă.

Gazetele târgului începură a tăvăli în mocirla ocărilor amintirea seninului bătrân de până mai deunăzi: prin ele tineretul căuta să deschidă ochii tuturor asupra „pecinginii sociale” — asupra boierimii care opria mersul înnainte al Ținutului. „Tinerimea dânsa-i mântuirea” — sfătuiiau foițele împărțite degeaba prin toate ungherele.

În această vreme Buhtea îndemnă pe boieri să tragă la sorți care anume dintre dâșii avea să înlocuiască pe Gheorghe Pară. Căzû boierul Neagu, om bătrân, cinstit și cuminte, dar nefericit din pricina feciorului său care-i făcuse viața amară, cheltuindu-i fără nici o socoteală averea.

Tinerii, cum auziră, hotărâră să aleagă cu orice preț pe Gheorghe Neagu, feciorul bătrânului. Prin aceasta erau încredințați că vor sămăna dezbinarea între boieri.

Gheorghe Neagu era unul dintre pușinii cari trecuseră dela boieri în rândul tineretului. Alergară la dânsul.

Tânărul Neagu nu se gândise niciodată la o așa cinste; acum, dacă întâmplarea i-o aducea, adecă la ce n'ar fi primit? Om fără nici un căpătăiu, nu degeaba își petrecuse mai tot timpul prin străinătate, de unde se întorsese cu o diplomă cumpărată; în viața lui strecurată până acum mai mult prin cafenele, roasă prin duele și aventuri, de ce

n'ar fi încercat și această faptă de un soiu cu totul nou pentru dânsul ?

Primi fără nici-o șovăire.

La dreptul vorbind, nici prietenii lui nu se așteptase ca Neagu să primească atât de repede.

Seara, Gheorghe Neagu duse singur vestea tatului său :

— Știi, bătrânule, că suntem vrăjmași ?

Bătrânul nu-i răspunse; știa el de mult aceasta : erau vrăjmași dela avere, dela apucături, gândire, — dela tot.

— Mi-au pus candidatura ca guvernamental.

— Intr'adevăr, la asta nu se așteptase tată-său. Nu-i venea să creadă că băiatul lui o să ajungă până acolo să-i poarte dușmănia pe față. Lucrul însă era așa : Conul Mihalache se încredință că băietul său nu glumea.

Bătrânul se tulbură grozav, se sculă dela masă, porunci să-î vină trăsura și porni la boierul Furtună să-i ceară sfatul.

Câtă vreme boierul Neagu povesti întâmplarea, boierul Furtună de abia se putu ține pe scaun de neastâmpăr :

— El și nu l-ai croit ? Halal să-ți fie, Mihalache :

Bătrânul începù să plângă :

— E prea târziu, prea târziu, îngână dânsul.

La ce mi-a folosit cinstea dintr'o viață 'ntreagă ? Mi-a cheltuit tot ce aveam ; dăunăzi, dacă nu era Boierul, să-mi deie o mie de galbeni, mi-aș fi pierdut și moșia.

— Coane Mihalache, strigă Furtună, coane Mihalache, du-te acasă, sfătuește-l să se lase de nesocotința lui, și, dacă n-o vrea, ia-ți bațul, croeștei vre-o două și dă-l pe ușă afară ca pe un netrebnic. Calcă-ți pe inimă si nu fi muere, că te calcă el pe urmă.

Bietul bătrân plecă mai amărât de cum venise. Seara, când îi vorbi băietului, acesta începù să râdă cu hohot; atunci bătrânul își găsi puterea să-i spuie toate, verde, în față, să-l facă netrebnic:

— Mi-ai făcut numele de răs, mi-ai mâncat zilele; să lipsești din fața mea, netrebnicule.

Băiatul se sculă furios, se apropiă de tată-său și-i dădù cu tifla:

— Na, hodorogule!

Bătrânul crezù dintru'ntâiu că se prăbușește jos, apoi tot sângele îi năvăli la cap; se repezi de luă bastonul din colț și începù a da în fecioru-său. Acesta, zăpăcit de răpeziciumea loviturilor, abia își nemeri pălăria și fugi afară.

Boierul Neagu, istovit de puteri, căzù, plângând, pe divan.

A doua zi se duse din nou la boierul Furtună, îi istorisi cum îndeplin'ise fără voie sfatul ce-i dase, și se rugă cu lacrămile în ochi să l lase pe dânsul la o parte.

Furtună îi făgădui că va stărui pe lângă boierul, căruia conul Milalache nu îndrăznia să i se arate.

În fața acestei noi și neauzite întâmplări, care punea în gurile tuturor numele unuia dintre cei mai cunoscuți boieri, Buhtea hotărânu numai să lase la o parte pe boierul Neagu, dar să nu mai puie pe nimeni în locul lui la alegeri; să rămâie filfizonii de capul lor și Ținutul de izbeliște.

— Vor vedea dumnealor cât prețuiesc hodorogii, zise el.

Tinerilor le păru grozav de rău când aflară că boierii rămâneau de-o parte, de bună voia lor.

Fuse un prilej nemerit să le deie lovitura din urmă!

— Nu vedeți voi că li-i frică, țipa Gheorghe Neagu.

— Da, da au înțeles singuri cât le prețuește pielea de evgheniști, strigau ceilalți...

Gheorghe Neagu se alese deputat.

Ca să deie mai mare însemnătate învingerii, tinerii închipuiră o sărbătorire cum nu se mai făcuse până atunci în târg. Seara adunarea măhălăliile, le împărțiră masalele și c'un taraf de lăutari în frunte, porniră acasă la Gheorghe Neagu.

Acolo, luminele stinse.

Lumea începù să strige:

— Trăiască deputatul Gheorghe Neagu!
Strigătele străbătură până în odaia boierului Neagu, care era bolnav în pat; când

le auzi, bătrânul căzù cu fața în perne, plângând.

Cineva aduse vestea că sărbătoritul e la cafenea. Mulțimea se întoarse. În fața cafelei, uralele răsunau ca niște pocnete de pistoale.

Deputatul fù ridicat pe brațe și silit să vorbească.

Ca om politic ce erà acum, Gheorghe Neagu rupse fățiș cu trecutul, blestemă bătrânii, arătând cum, pentru fericirea neamului, călca și iubirea datorită părintelui său, și sfârși strigând la rându-i, cât îl ținea glasul : „Trăiască tinerimea învingătoare!“.

Strigătele detunară din nou, iar taraful începù să cânte : Deșteaptă-te Române.

În vreme ce alegătorilor li se răsplătea prin băutura, câțiva pierdevară, porniră cu masalalele prin mahalaua boierească.

Ce-o fi, Mândițo, întrebă boierul Furtună, care nu se pricepea de unde veneau strigătele și lumina cea mare.

— O fi vre-un foc, Vasile.

Boierul furtună ieși în cerdac. Mulțimea ajunsese tocmai la poarta lui :

„Trăiască deputatul Gheorghe Neagu, deputatul Tinerimii!“.

— A! asta-î, lingător ? Grigore, desleagă zăvozii și asmuță-i la poartă, strigă boierul Furtună.

Cei cinci zăvoi se repeziră ca niște lei

spre poartă ; masalagii o luară la sănătoasa, dar la capătul celalt boierului Trufanda îi venise se vede acelaș gând : din ograda lui se năpustiră alți zăvoi, și într'o clipă se adunară toți câinii de prin curțile boierești. Părtașii tineretului aruncară masalalele și pălăriile, ca să fie mai sprinteni, apoi o zbughiră printr'o hudicioară, unde abia putură scăpa de furia câinilor.

Alegerea avusese loc Sâmbăta : Duminică, boierii, ca de obicei, veniră îndată după prânz, să mai steie de vorbă la cafeneaua din mijlocul târgului — cafeneaua boierească unde se băuse cu o seară mai nainte, dar în care, nu de multă vreme, începuseră să intre și cei mai așa, mai de mâna a doua, cum s'ar zice. Boierii își păstrasera în cafenea colțul dumnealor, cu covor așternut pe jos, cu divan lângă părete, și cu mese de marmoră în fața lui.

Proprietarul, Ghiță Evghenistul, cum îi zicea lumea, nu te-ar fi lăsat, odată cu capul, să te așezi în colțul boieresc.

— Nu te amesteca unde nu-ți fierbe oala, zicea râzând celui ce se încerca să calce obiceiul.

De mult ce primise și slujise pe boieri, ajunsese să se creadă și el oarecum de neam ; cu mare greu se hotărî să deschidă ușile și altora, mai mititei. În cele din urmă i se făcuse atâtea neajunsuri din pricina a-

ceasta, încât alergă într'una din zile cu lacrămile în ochi la boierul Buhtea :

— Ce e de făcut. Măria Ta, că nu mă mai lăsa tineretul ista să trăiesc.

— Dă, măi Ghiță, alte vremuri, alți oameni !

Primește-i și tu ; ce-ai să faci ? Păstrează-ne nouă locul din stânga, și dă drumul la oricine, căci mâni-poimâni, când ne-om cărăbăni de pe lumea asta, copiii tăi cu dânșii au să rămâie...

Pe ziua de azi, Ghiță avea fața întunecată te tot ; primi pe boieri oftând, uitându-se cu ură în colțul din dreapta, unde filizonii, gătiți ca de nuntă, se adunau unul câte unul.

Gheorghe Neagu se lăsase așteptat ; în cele din urmă, sosi și dânșul ; fû primit cu mare veselie.

Boierii sfătuiău domol, sorbindu-și în tihnă cafelele ; nici nu acultau glumele ce veneau în spre dânșii, ca o ploaie de săgeți.

Noroc că boierul Furtună plecase de dimineață la o vie ; dacă ar fi fost aici, poate că lucrurile n'ar fi rămas așa : cum e dumnealui furios li-ar fi dat îndată peste nas.

Peste câtva timp se scoborâ din trăsură și boierul Buhtea ; când zări pe Neagu întoarse capul și se duse întins la masa boierilor de se așeză cu spate la dânșul.

La intrarea lui, tineretul scoborî glasul.

— Ce dracu bre, par'că ni-ar fi frică de dânsul ; ce-ați amuțit așa ?

— Știi una, Neagule ? Eu gădesc că ar fi vremea să dai grozavului istuia peste nas, șopti un altul.

Gheorghe Neagu se îngâmfă, porunci șampanie și turnă prin pahare.

Să bem, băieți, în sănătatea celor de acum.

Costache Negură, nașul lui Gheorghe Neagu, dete cu jale din cap ;

— El bea vinuri scumpe, și bietul tată-său de abia o ducē de azi pe mâne.

Neagu mai porunci șampanie ; sângele tinerilor prinse a clocoti, glasurile se ridicară din nou.

— Ar fi bine să ieșim de-aici, au început să se obrăznicească, spuse Boierul.

Când să plece boierii, Neagu băgă de seamă și se grăbi să vorbească :

— Aveți dreptate voi : obiceiurile învechite trebuiesc călcate în picioare ca și interesele personale. Ruginiții, cu orice preț, înlăturați.

Boierii îngălbeniră de mânie.

Buhtea se întoarse către Costache Negură, și zise liniștit, dar cu glasul tare :

— Să-i spui lui Mihalache, din partea mea, că rău a făcut că nu și-a urechiat la vreme mucosul.

Apoi ieși, cu capul sus din cafenea, urmat de ceilalți...

Tinerii amuțiră; tocmai după ce se duseseră boierii, își veniră în fire de cele auzite. Neagu începù să strige în gura mare că-i va arăta el cine e mucosul. Tinerii îi țineau hangul; după părerea tuturor, duelul era de ne înlăturat: „Auzi dumneata să se insulte un deputat, reprezentantul păturii culte, alesul tinerilor—oamenii de viitor ai țării!”

Cu ce s'a simțit insultat, strigă unul. Neagu nu i-a spus-o personal.

Dacă și-a luat-o asupra dumisale, înseamnă că se cunoaște singur mai bine de cum îl știm noi.

— S'au dus vremurile dumisale; astăzi nu ne mai sperie cu bătrânețea.

— Bătrân—nebătrân, cum știe să arunce vorbele, trebuie să știe să-și deie socoteală de ele, strigă Neagu.

Firește, după ce se domoliră puțin, se puse la cale duelul. Aleseră pe doi mai vorbăreți, să se ducă la boier ca martori ai lui Neagu; acesta, cu ifosul lui, hotărî condițiile; aveau să se bată cu pistoalele; trei focuri, unul la 30 și două la 25 de pași; rănile ușoare să nu se țină în seamă.

Unul se apropiè de Neagu:

— Dar tu știi că pe vremuri boierul a fost un trăgător vestit.

— O fi fost pe timpul lui Moruz, răs-

punse Neagu ; azi nu-l vezi că tremură ca o gelatină ?

Toți râseră de spiritul lui Neagu.

Ș'apoi nu era doar întâul duel al lui Neagu ; prin străinătate avusese cu ghioțura ; rânise în toate La lucruri de acest fel eră un norocos de frunte. Luară înțelegere ca, într'un ceas, să se întâlnească acasă la unul din ei, să chibzuiască răspunsul boierului, care se putea prea bine să nu primească ; apoi se împrăștiară.

Dintre toți, cel mai încredințat că boierul Buhtea, cu toată bătrânețea lui, o să primească duelul, eră Gheorghe Neagu. Dânsul se gândia cu bucurie la faima care aveâ să-l acopere după acest duel, chiar dacă numai ar fi rânit pe boier. Ce vorbă ! eră cea mai frumoasă întâmplare ce-i venea în viață, mai frumoasă chiar decât deputăția. Ș'apoi se duceâ mai încrezător ca totdeauna în norocul lui ; ce spusese mai odineoară, că boierul o fi fost trăgător vestit pe timpul lui Moruz, o spusese, nu din glumă, cum o luaseră ceilalți, ci încredințat că e așa ; pe când ochiul lui eră tot atât de ager acum doi-trei ani în urmă...

Boierul își cetia gazeta, când cei doi martori sunară clopoțelul.

Buhtea le eși înainte, de-i primi. În fața lui, ifosul obișnuit al celor doi tineri pieri ; începură foarte încurcați :

— Vă rog să ne iertați... o afacere... o afacere de onoare ne aduce.. suntem foarte mâhniți...

Boierul zâmbi.

— Înțeleg mâhnirea dumneavoastră, și e păcat, căci sunteți tineri; în schimb, o să vă trimit pe doi bătrâni mai veseli.

Tot timpul cât vorbi, îi ținù în picioare, în sală.

Martorii hotărâra locul de întâlnire cu boierii, apoi mai îngânara două-trei cuvinte și-o sterseră foarte bucuroși că scăpau de cei doi ochi ce le sfredeliseră într'o clipă toate gândurile.

Când se văzură în trăsură, răsufllară din greu :

— Uf! afurisit boier! Par'că l'ar fi chemat la chef; ce Dumnezeu, nici n'a tresărit. Cum i s'o fi părut lui Neagu că tremură? Îi cât un brad, omule :

La vestea că boierul primise să se bată, Neagu și cu prietenii lui săriră în sus de bucurie.

— E vorba că ne-a ținut toată vremea în sală ca pe niște câni.

Tinerii se înfuriară :

— Să nu-l cruți, Neagule, țipă care mai de care.

— Nu vă fie frică, le răspunse dânsul, vă curăț eu pădurea de toate uscăturile, în scurtă vreme.

Buhtea trimise trăsura la conul Sandu Dragoș, cu o scrisoare prin care-l rugă să vie numai decât împreună cu boierul Anghel Iurașcu.

Într'un sfert de ceas, cei doi boieri suiau scările: conul Sandu Dragoș scurt și gros; conul Anghel Iurașcu, de aceeași statură, dar mai slab. Până în susul scărilor conul Sandu se făcuse numai o apă de înădușeală.

— Ne-ai adus pe sus, boierule, ce prăpad o fi! Bietului Sandu i-a eșit sufletul suind în fugă scările.

— Bine-ați făcut că v'ați grăbit, le spuse boierul, căci iată cum stă lucrul.

Ajunși în odaie, boierul le povesti în câteva cuvinte ce eră și de ce i chemase.

Conului Anghel îi trecu veselia, iar conul Sandu rămase cu mâna în buzunarul undeși căuta batista, să se șteargă pe frunte.

— Boieruie, începù conul Anghel, să-mi îngădui să-ți vorbesc câteva cuvinte; eu cred că ar fi să te scobori prea jos primind să te bați cu un om ca Gheorghe Neagu, pe care l-ai miluit de atâtea ori și care, în schimb, te bârfește și pe dumneata ca și pe noi toți.

Conul Sandu prinsese la suflet:

— Și eu cred tot așa, boierule, zise dânsul.

— Eu nu socotesc astfel, dragii mei, și voi trebuie să faceți ce vă rog eu, răspun-

se boierul. Gheorghe Neagu o fi el un om de nimic, dar astăzi are un loc în sfatul țării, locul acesta, l'am ținut și eu, și tu Sandule, și bietul Pară până mai dăunăzi; dacă nu cinstim omul, să-i cinstim locul care-l are el. Ș'apoi, boierilor, mâne-poi-mâne ne ducem; mai avem acolo câțiva ani de viață, nu vreau ca tocmai la sfârșit să lăsăm o amintire jicnitoare, să se vorbească pe urma noastră ca pe urma unui neam de iepuri. Lumea te judecă după ce aude...; doar nu mă duc cu gândul să-l împușc; uite, mi-i martor Dumnezeu.

Boierul se întoarse spre iconastas și-și făcù cruce.

— Tocmai asta mă neliniștește, boierule, răspunse conul Anghel. Știam eu, fără să spui, că nu te duci cu gândul să-l omori, dar vezi că dânsul vine cu gândul să teucidă. Boierule, omul acesta n'are suflet. N'o să te cruțe, Doamnă ferește. Bagă de seamă că nu cruța nici pe cel care i-a dat viața.

— Nu, coane Anghele, nu-l cred atât de fără suflet. Neagu face asta de fală.

— Boierule, o face ca să te omoare. Dar de oarece dumneata crezi că trebuie să te bați, înseamnă că ai judecat bine. Iartă-mă că mi-am dat și eu părerile, sufletul unui prieten se moaie ușor. Ne ducem.

— Să primiți orice condiții vor pune, și

să potrivești ca mâne să ne batem cât mai de dimineață.

Boierii își luară ziua bună; Buhtea ieși după ei în cerdac. Pe scară de jos, conul Sandu se întoarse :

Te găsim mai târziu acasă să-ți aducem răspunsul ?

Nu-i nevoie să vă trudiți, dragii mei; mâne, la șase dimineața, vă aștept să luăm împreună cafeaua; îmi veți spune atunci cum ați hotărât.

După ce plecară, Buhtea se plimbă puțin prin cerdac; gândurile îl ținură câteva clipe legat de întâmplarea de după prânz, apoi liniștea i se coborî în suflet. Nu era omul care să se lase pradă închipuirilor ce pun, atât de ușor, stăpânire pe mințile oamenilor slabi.

Boierul se scoborî în grădină și-o luă printre teii ale căror ramuri se împreunau de-asupra, cufundând aleia în întunec; departe, la capătul celălalt, apusul se zărea puțin, ca lumina unei candelă ce clipocește într'un altar. Boierul se opri, privi într'acolo, apoi păși ușor pe nisipul moale.

Ii lipseau copiii nepotului, ce-l întovărășiau totdeauna în plimbările prin grădină. Amintirea lor îl făcu să zâmbească de mulțumire.

La capătul aleii grădina se prăvălia în

vale; dincolo de umba copacilor lumina isbucni ca o flacăra.

Boierul puse mâna streșină de-asupra ochilor și rămase multă vreme cu privirile pierdute, până departe, în adâncul zării, unde bulgărele de aur se topise, înneccând cerul și pământul.

Degrabă seara avea să se lase ușoară, ca aripa unei paseri ce vine de departe.

Târziu, boierul se întoarse în cerdac, unde îl aștepta masa. După ce gustă din mâncare porunci de-i aduse un jilț, se așază întrînsul și-și aprinse o țigară.

Vestea că Buhtea se va bate în duel, străbătu ca fulgerul tot târgul. Nimeni nu se așteptase să ajungă lucrurile până aici. La urma urmei, își ziceau cei mai mulți, ce mai vor băieții aceștia? Iși aleseseră pe unul dintre ei, batjocoriseră, pe toate potecile, pe toți cei dinaintea lor, și — acum, când ajunseseră să le spuie bătrânilor în față cele ce scriseseră prin gazete, să provoace la duel pe cel care-i pusese la locul lor? Pe cine! Pe boierul Iorgu Buhtea, omul căruia nu-i era nimeni în ținut să nu-i datorească recunoștință!

În câteva ceasuri, tot târgul trecuse de partea boierului Buthea. Boierii își chieamară băieții și, sub jurământ de afurisenie, le luară cuvântul că nici nu se vor uita la cei

din șleahta lui Neagu, care-și necinsteau neamul.

Boierul Furtună află tocmai seara, târziu, când se întoarse dela vie, vestea duelului.

Coana Mândița nu se pricepea cum să-i o spue :

— Știi, Vasile, că Gheorghe Neagu va făcut ruginiți în cafenea ?

Boierul se făcu foc :

— Mândițo, astfel de lucruri să nu-mi spui mie. Eu nu vreau să știu ce se vorbește în dosul meu.

— Da'vezi că cuscrul l'a făcut mucos.

— Ei și ? foarte bine i-a făcut.

— Mâne se bat cu pistoalele, Vasile dragă.

Boierul sări în sus :

— Ce spui ?

Conul Vasile se repezi, își luă bastonul cel gros și o porni pe ușă, curat ca o furtună.

Se duse întâiu la boierul Iorgu : acesta se culcase. Atunci o lună înapoi spre boierul Trufanda. Il zări în cerdac :

— E adevărat, Alecule, că boierul se bate mâine cu nemernicul cela ?

— Adevărat, Vasile ?

— Așa ? atunci să-i arăt eu deputatului duel moldovenesc.

Și se repezi înapoi spre cafenea.

Sângeros și neiertător, boierul Furtună nu putuse în viața lui să se stăpânească.

Vestea aceasta îl turburase ca niciodată. Întră în cafenea, se opri lângă ușa și strigă lui Ghiță, de se cutremurară geamurile :

— Mă rog, aici îi deputatul ? aici îi nemernicul cela ! Să-l învăț eu cum se bate la duiel !

Toți încremeniseră. Neagu, spre norocul lui lipsea : ar fi făcut cunoștință cu mâna de fier a boierului Furtună. Câțiva filfizoni se strecurară, care pe unde putură.

— Să-i spui, Ghiță, că de mine nu scapă nici în bortă de șarpe. Așa să-i spui, mă rog dumitale.

Apoi se întoarse către cei de prin prejur :

— La asta ați ajuns, să vă poarte copiii de nas ! De dânșii s'aveți parte !

Boierul Furtună isbi ușa și ieși. Cum ajunsese acasă, începù să se plimbe prin odaie. Nu putù dormi toată noaptea. În zorii zilei, dădu poruncă să-i înhame caii și porni la boierul Iorgu.

Trăsura boierului Furtună intră îndată după trăsura în cari veniau boierii Iurașcu și Dragoș.

Buhtea le ieși întru întâmpinare.

— Ce vânt, Vasile, îl întrebă, râzând, pe boierul Furtună.

— Acelaș care i-a suflat și pe dumnealor, răspunse el, arătând spre ceilalți doi.

Apoi, fără să se mai oprească :

— Nu zic, boierule, bine ai făcut că al

primit să te bați, să nu creadă dumnea'or că nu mai putem de frică, dar oricum, de eram eri ziua aici, îl lipsiam eu pe filfizon de cinstea de a se bate cu dumneata în duel. Ii dădeam o învățătură care să facă cel puțin cât jumătate din cele ce n'a știut tată-său să-i deie.

Furtună spuse toate acestea repede, fără să răsufle; i se suise sângele în obraz.

— Liniștește-te, Vasile, o să treacă și asta.

— Ei! boierule, oricât de repede or trece, pe urma acestor fapte rămân multe!

Intrară în casă. Feciorul îi pofti în sufragerie, unde-i aștepta cafeaua cu lapte. Se așezară liniștiți în jurul mesei. Dragoș apucă pe boierul Furtună de braț:

Inchipuiește-ți, Vasile, boierul crede că Neagu face lucrul acesta numai de fudulie, în vreme ce dânsul țipa aseară pe toate potecile că o să-i arate el.

Boierului Furtună i se ridică iar sângele în obraz, se apropie de boierul Buhtea și vorbi, privindu-l drept în ochi!

— Așa! Iartă-mă, boierule, dacă ți-oiu spune o vorbă mare. Uite, te jur pe Toader și pe copiii lui, dacă te vei duce să te bați cu gânduri de acestea; să-l culci la pământ boierule. De-abia îi scăpă Ținutul și pe tată-său de dânsul.

Buhtea își duse mâna la frunte și rămase câteva clipe gânditor.

— Da, în adevăr, mare vorbă ai spus, Vasile; ce vrei, mie tot nu-mi vine să cred că-i atât de câinos la suflet... Dar mai știi! adăogă gânditor boierul.

— Să ne mulțumim, Vasile, că vor să ne împuște fățiș, și nu ne omoară pe la spate, noaptea, într'un colț de uliță, zise lurașcu.

Câte-și-patru tăcură, și sorbiră cafeaua.

După ce sfârșiră, boierul Dragoș le spuse condițiile și locul. Aveau să se bată la 8 ceasuri, în pădurea de la Cotul-Luncii, într'o poiană de lângă iaz.

Boierul Furtună se ridică dela masă și începu să se plimbe furios,

— Și mai crezi că nu vrea să te omoare când îți pune astfel de condiții! Filfizonul, ori că e nebun, ori o fi crezând că nu mai ești în stare să ții pistolul Din două una.

Buhtea se ridică, și-și luă pălăria.

— Se ne grăbim, o sa fim tocmai bine acolo.

Boierii ieșiră în sală. Buhtea rămase în urmă; se duse în fața iconostasului, își făcu de trei ori cruce, apoi ieși liniștit după ceilalți. În prag șopti lui Furtună:

— Dacă s'o întâmpla ceva, să chemi pe Toader.

Furtună se gândi puțin:

Boierule merg și eu.

Nu se poate.

Merg și rămân în trăsură, de-o parte.

Peste câteva clipe cele două trăsuri ieșiră una după alta pe rohatca târgului.

O dimineață înneacă în lumină. Cerul curat și ca suflat cu aur în bătaia soarelui se înălțase par'că mai sus, doar va încăpea între dânsul și pământul mai multă frumusețe. Dealurile se înșirau unele după altele, acoperite de roada crudă, verde ca buratecul; până la ele, câmpuri întregi de romaniță se așterneau albe, ca niște pânze; de-asupra lor, lumânărelele își ridicau vârfurile batute cu fluturi ce pâlăpâiau repede din aripi, ca niște flacări gată să se stingă. Drumul mergea printre valurile de iarbă care, în fața trásurilor, păreau că se dau la o parte, apoi, la spate, se împreunau iarăș. De-asupra, ciocârliile se ridicau sus-sus, bătând din aripi, ciripind prelung și dulce. Departe, încolo, iazul: oglindă pe față căreia razele soarelui se sfărâmau într'o pulbere scânteietoare. Din marginea iazului se ridica pădurea; copacii par'că răsăriau din apă, împrăștiindu-se ca supt o vrajă, pe șesul din preajmă.

— Ce dimineață frumoasă, boierule, zise Dragoș.

Buhtea nu-l auzi. Frumusețea aceasta îl răpise.

Nici-un gând nu-i cutreera mintea, nici-odată nu se simțise mai fericit, căci nici-odată firea nu i se păruse mai ademenitoare.

Cât de departe eră de cele ce trebuiau să se întâmple.

Boierului Buhtea i se părea la început că merge la moșie, încolo după dealurile acelea, unde Toader cu nevasta și copiii îl aștețtau.

Apoi și gândul acesta i se așeză tihnit la fundul minții, și privirile i le răpiră câmpul cu lanurile și zarea aurită.

În schimb boierul Furtună privea toate acestea cu niște ochi din care țâșnia mânia, ca apa dintr'un izvor p'oaspăt. Nemer-nicia omenească îl înfură până la nebunie.

Se gândia dacă n'ar fi mai bine să o-prească trăsura, să aștepte pe ceilalți, căci credea că nu le luase înainte, să umfle deputatul pe sus, și, într'o grabă de cai, să-i facă o baie în iaz, ca să-l vindece de ferbințeală.

La Boierul Furtună hotărârile, oricare ar fi fost ele, nu sufereau întârziere; opri trăsura și întrebă pe niște țărani ce treceau înspre târg:

— Ați mai întâlnit vre-o trăsură înaintea noastră?

— Sărutăm mâna, coane Vasile, una cu vre'o patru-cinci cuconași, pe la Cotul-Luncii, întră în pădure.

Furtună mormăi supărat și dădù poruncă vizitiului să măie înainte.

După câțeva vreme trăsurile intrau în pădure.

Buhtea cu cei doi martori ai săi se scoborâra, și o luară încet, spre locul de întâlnire. Mai la o parte, era trăsură lui Neagu.

Când ajunseră în poiană, martorii se salutară. Neagu par'că nici nu-i văzuse; își aprinse o țigară și se plimba cu mâna în buzunar. La vederea lui boierul își aminti mai bine pentru ce venia aci și simți un desgust ce, fără îndoială, i se arăta pe față de oarece tinerii, luându-l drept un semn de frică, se duseră numai decât de șoptiră ceva lui Neagu, care râse cu poftă.

Lipsea numai doctorul Franța. Peste câteva clipe însă, huruitul năbușit al unor roate aducea vestea că doctorul venea și el. Bietul om sări de departe din trăsură și alergă către boier, rugându-l să-l ierte de întârziere. Era galben la față, căci până acum nu mai luase parte la nici un duel; pentru dânsul aceste fapte erau adevărate nebunii; n'avea ce face acum, căci era doctorul de casă al boierului.

Adunându-se câteși patru martorii, aleaseră cea mai largă parte a poenii; unul dintre martorii lui Neagu și boierul lurașcu măsurară pe rând treizeci de pași. Boierul se așeză liniștit într'un căpăt, în celalt Neagu, zâmbind ironic.

Traseră la sorți pistoalele și căzură ale

lui Neagu ; Dragoș le încarcă în fața tuturor, apoi ceti cu glas tare condițiile. Nici unii nici alții nu se gândiau să mijlocească împăcarea ; din partea boierului acest pas ar fi fost o slăbiciune de care Neagu și-ar fi bătut joc.

Totul fiind gata, martorii se dădură înlături ; doctorul Franț îngălbeni, tinerilor par'că li se mai stinsese încrederea ; Neagu cu privirea batjocoritoare, aștepta. Numai Buhtea, liniștit, se uita departe.

Lurașcu le strigă :

— Fiți gata !

Apoi, după ce numără de trei ori, porunci scurt și apăsător : Foc !

Detunăturile răsunară deodată ; pădurea clocoti ca într'o clipă de vijelie.

Boierul Buhtea ținuse pistolul în sus, glonțul trecu prin frunzișul copacului din față, câteva frunze rupte flutură prin aer.

Fiecare rămase la locul lui.

Neagu, care se încredințase că boierului în adevăr îi tremura mâna, părea grozav de mirat că și dânsul trăsese rău. Nu înțelegea cum de nu lovise pe boier.

În această vreme, lurașcu se pregătea să măsoare cei cinci pași ce trebuiau scăzuți la al doilea foc, când domnul Franț le strigă că boierul e rănit.

Toți priviră mirați ; însuș boierul nu înțelegea cum de nu simțise nici o durere.

Domnul Franț veni și-i ridică mâna, o şuviță de sânge se scobora de supt mânecă printre degete. Doctorul îi ajută să-și scoată redingota și-i ridică ușor mâneca, udată de sânge, a cămășii. Glonțul îi scrijelise puțin brațul.

Doctorul lui Neagu se uită :

— O simplă sgârietură, zise el.

Dar Domnul Franț eră pentru încetarea duelului.

— Dumneata ești aici numai ca doctor, îi zise unul dintre tineri.

— Boierul se uită la Iurașcu ; acesta îl înțelese.

— La loc, strigă dânsul.

Boierul își puse redingota ; se măsură câte doi pași și jumătate dela fiecare luptător, apoi, după ce aceștia își luară locurile, Dragoș încarcă din nou pistoalele.

Buhtea privi pe Neagu ; ochii acestuia sticleau. Boierul înțelese că al doilea glonț al lui Neagu avea să vie mai drept ca cel dintâiu, își aduse aminte de cuvintele lui Furtună, tresări și-și încruntă sprâncenile.

Glasul lui Iurașcu se auzi iarăși, scurt și apăsător : Foc !

Pădurea clocoti din nou. Mâna boierului căzu jos, scăpând pistolul ; glonțul îl lovise de astădată în braț. Neagu rămase puțin cu pistolul ridicat, apoi îl scăpă, aruncă, o privire spre boier, se clătină și căzu în

genunchi, rostogolindu-se pe o coastă. Sângele îl înăbuși pe gură, horcăi de câteva ori și rămase nemișcat.

Doctorii alergară; domnul Franț, tremurând, se pleacă peste rănit, apoi după câteva clipe abia, îngână.

— Este mort.

Filfizonii împetriseră în loc, galbeni ca moartea. Pe boierul Buhtea îl apucă un tremur ușor, ochi i se umeziră, și un șir de lacrimi îi alunecă pe obraz.

— Haide boierule.

Furtună îngrijat, sărise din trăsură la cel d'întâiu foc, și ajunsese pe locul de luptă în clipa când Neagu cădea lovit drept în inimă; acum apucase pe boier de mână, să-l ducă spre trăsură: parcă și lui i se muiase sufletul. Dar când îi văzu mâneca udă de sânge, se înfură.

— Iată pe cine ai fi cruțat.

Spriijinit de către Furtună, boierul plecă, deabia mergând, din poiană...

Când se scoborî din trăsură acasă și vroi să intre înăuătru, boierul Buhtea căzù în fața ușii, ca lovit de trăsnet. Furtună și cu slugile îl ridicară și-l duseră pe un pat, îl desfăcură la piept și-l stropiră cu apă, dar boierul nu dădea nici un semn de viață; tremurătura ușoară, ce-i mișcase fața la început, se strânsese, și acum părea că moartea își pusese stăpânire peste întreg trupul.

După câteva clipe, veni și domnul Franț. Furtună îl duse pe sus lângă boier. Doctorul se așeză pe pat și căută bolnavul cu mare băgare de seamă. Când ridică în sus capul, ochii boierului Furtună păreau că vor să-i smulgă răspunsul: întâmplarea ce avusese loc, zdrobise sufletul boierului Buhtea; mâhnit peste măsură, avusese o năvălire de sânge la creier; de scăpat, doar o minune cerească dacă și-ar fi trimis puterea. Inima cea de piatră a boierului Furtună se topi de astă dată ca un bulgăre de ceară într'o grămadă de jărătec, și începù să plângă ca un copil.

Un vâtaf încălecă și porni la moșie să cheme pe Toader. . . . .

Toți doctorii din târg veghiară pe rând lângă patul bolnavului. În trei zile, Toader ajunsese ca o umbră; boierii uitaseră de toate, nici nu mâncau nici nu dormeau, stăteau toată ziua lângă doctori, așteptând vre-o veste mai îmbucurătoare: dar aceștia dădeau desnădăjduți din cap.

Boala boierului mâhni întreg ținutul; dacă moartea lui Neagu era privită ca o răsplată, apropiatul sfârșit al boierului era ca o nefericire pentru toți. Acum deabia începeau a simți lipsa sufletului ales cum nu mai era altul.

În dimineața zilei a cincea, boierul Iorgu Buthea se stinse fără nici o tresărire. Când

se răspândi vestea morții lui, norodul năvăli în curte..... Fiecare trecu prin odaia încărcată cu flori, în mijlocul cărora, boierul stătea în sicriu, cu fața liniștită ca într'un somn cutreerat de vise senine. Toți îi sărutau mâna; de-o parte boierii plângeau cu suspine căci cu boierul Buthea li se ducea și lor o parte din suflet.

În ziua de îngropare, când boierii se pregăteau să scoboare sicriul în patașcă, o trăsură își făcea loc printre miile de oameni ce se strânseseră din întreg ținutul. Și nimănui nu-i venea să creadă că într'însa venia, îmbătrânit ca de-o sută de ani boierul Mihalache Neagu.

Câțiva îl ajutară să suie scările, iar boierul Furtună, când îl zări, se înduioșă și-l ieși în cale. Boierii se dădură la o parte, iar bătrânul Neagu se ridică, tremurând, pe catafalc și căzu deasupra sicriului, în hohote de plâns:

— Iartă-mă boierule, căci m'ai pedepsit de două ori, de două ori!

CUPRINSUL

	Pag.
Intr'o noapte de Mai — — — — —	3
O Licitație — — — — —	19
Cearța — — — — —	29
Intr'un an — — — — —	38
In ajunul Crăciunului — — — — —	55
Ochii — — — — —	62
Intârziatul — — — — —	69
Un om de zahăr — — — — —	82
Om milostiv — — — — —	88
Furnica — — — — —	99
Primăvara! — — — — —	116
Bolnavii — — — — —	124
In «Turneu» — — — — —	140
Punga — — — — —	153
Călăuza — — — — —	172
De sărbători — — — — —	181
Boierul Iorgu Buhtea — — — — —	189

TACITURIV
1902

